

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Grafik Tasarımı Anasanat Dalı

GEZİ PARKI DİRENİŞİ SÜRECİNDE GRAFİK TASARIMIN ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Özge DERTDEĞİL

KABUL VE ONAY

Özge Dertdeğil tarafından hazırlanan “Gezi Parkı Direnişİ Sürecinde Grafik Tasarımın Rolü” başlıklı bu çalışma, Savunma Sınavı tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Güler Ertan

Üye: Yard. Doç. Bahattin Odabaşı

Üye: Yard. Doç. Nuri Sezer

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Ümit ATAMAN

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “ Gezi Parkı DireniŖi Sürecinde Grafik Tasarımın Rolü ” baŖlıklı bu alıŖmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun Ŗekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve alıŖmanın iinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Özge DERTDEĞİL

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Özge DERTDEĞİL

ÖZET

GEZİ PARKI DİRENİŞİ SÜRECİNDE GRAFİK TASARIMIN ROLÜ

Özge DERTDEĞİL

Yüksek Lisans Tezi, Grafik Tasarım Ana Sanat Dalı

Danışman: Prof. Güler ERTAN

Ocak, 2015 - 161 sayfa

Bu çalışmanın amacı, Gezi Parkı Direnişi Sürecinde, Grafik tasarımın toplum üzerinde nasıl bir rol oynadığını incelemektir. Çalışmada, Gezi Parkı direnişi sürecinin tüm yönleriyle yansıtılması, grafik tasarımcıların, iletişim sürecine nasıl müdahale ettikleri ve yaptıkları seçimlerle mesajı nasıl şekillendirdiklerinin açıklanması, sivil itaatsizlik ve mizah arasındaki ilişkinin açıklanması ve örneklenmesi, Gezi Parkı direnişi sürecinde üretilen görsel ürünlerin yorumlanması, Gezi Parkı eylemlerinde, sosyal medyanın rolüne ilişkin verilere ve tespitlere yer verilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın birinci kısmında, sivil itaatsizlik kavramı üzerinde durulmuştur. Sivil itaatsizlik tanımları, sivil itaatsizliğin unsurları ve öncüleri, Türkiye ve Dünya'daki sivil itaatsizlik eylemleri bu başlık altında incelenmiştir. Ayrıca, günümüze kadar Dünya'yı etkileyen başlıca sokak direnişlerinin gelişimine yer verilmiş ve direnişler sırasında ve sonrasında ortaya çıkan görsel ürünler yorumlanmıştır. Gezi Parkı Direnişi'nin ortaya çıkma nedenleri ve ülke geneline yayılma süreci, direnişe katılan eylemcilerin profili ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Son olarak sosyal medyanın Gezi Parkı Direnişi üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir.

Araştırmanın ikinci kısmında, grafik tasarımın anlamı ve grafik tasarımcının rolü üzerinde durulmuş ve sosyal içerikli grafik tasarım, bu başlık altında ele alınmıştır. Ayrıca, grafik tasarımın görsel algıya olan etkisinin daha net bir şekilde anlaşılabilmesi için Gezi Parkı Direnişi'nin mizahi görsel ürünleri incelenmiştir. Tasarım geliştirme süreci açıklanmış ve göstergebilimin önemi vurgulanmıştır. Üçüncü bölümün son kısmında ise Gezi Parkı Direnişi'nin hafızalara kazınan simgelerine yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü kısmında, mizahın işlevleri üç kategoride incelenmiş ve mizahın Gezi Parkı Direnişi sürecindeki rolü üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım, Gezi Parkı Direnişi, sivil itaatsizlik, görsel algı, mizah

ABSTRACT

THE ROLE OF GRAPHIC DESIGN IN THE PROCESS OF ‘OCCUPY GEZI’ RESISTANCE

Özge DERTDEĞİL

Master’s Degree Thesis, Advisor: Prof. Güler ERTAN

January, 2015 - 161 pages

The aim of this study is to research the role of Graphic Design on society in the process of ‘Occupy Gezi’. In this study, it is aimed to reflect Gezi Park Resistance in all respects, explain how designers control the communication process and create messages by the choices they’ve made, clarify and exemplify the relation between civil disobedience and humour, render the visual works produced during the resistance and allocate data and determination related to social media.

In the first part, the concept of civil disobedience was emphasized. The definition of civil disobedience, the elements and leaders of civil disobedience and the civil disobedience actions in Turkey and the world were collected under this heading. Additionally, leading street resistance movements affected the world so far, were allocated under the heading of street resistance movements and the visual works of these movements were rendered. The reasons why Gezi Park Resistance occurred and how it spread country-wide were examined in details. Also, the profile of the activists joined the resistance was researched. Lastly, the effect of social medial on Gezi Park Resistance was mentioned.

In the second part, the meaning of graphic design and the role of graphic designer were emphasized and social graphic design was discussed under this heading. Moreover, humorous visual works of Gezi Park activists were examined in order to comprehend the effect of Graphic Design on vision perception. Design development phase was explained and the importance of semiotics was emphasized.

In the third part, the functions of humour were examined under three categories and the role of humour in the process of Gezi Park Resistance was emphasized.

Key Words: Graphic Design, Gezi Park Resistance, civil disobedience, visual perception, humour

ÖNSÖZ

Demokratik toplumun en önemli unsuru hukuk devleti olma ilkesidir. Hukuk devletinde yasa yapıcılar ve uygulayıcılar da dâhil olmak üzere devletin tüm organları ve vatandaşları hukuk kurallarına uymakla yükümlüdür ve bu yargısal denetime tabidir. Bu düzenlerde birey olmak, vatandaş olmak önemlidir. Bireyler bundan doğan haklarını kullanabildikleri, yükümlülükleri yerine getirebildikleri ölçüde bireylerdir. Böyle bir toplumda devlet, meşruluğunun ve devamının, onu oluşturan bireylerin istekleri ve seçimleri doğrultusunda hareket etmesine bağlı olduğunun bilincindedir. Bu noktada bireyin iktidarın keyfilikliğini engelleyebileceği ve haklarını savunabileceği yollar ortaya çıkmaktadır. Yapılması gereken; hükümete en etkili olacak yolla tepkileri iletmektir. Bu yol ise özel alanlarda durumdan ne kadar rahatsız olduğunun dile getirilmesi değil, kamusal alanda baskı grubu oluşturmak, etkili olmaya çalışmaktır. Baskı yollarından biri, belki de en önemlisi “sivil itaatsizlik” eylemidir. Sivil itaatsizlik, haksız olduğu düşünülen bir uygulamaya karşı bütün yasal yollar tüketildikten sonra girilen ve o anki hukuk düzenince yasal olarak kabul edilmeyen eylemlerdir. Tarihi süreç içerisinde teorik gelişimine paralel olarak uygulamada daha fazla karşımıza çıkmaya başlayan sivil itaatsizlik olgusu üzerine farklı disiplinlerden akademisyenler ve düşünürler görüş belirtmiştir. Diğer taraftan çeşitli gerekçeler doğrultusunda sivil itaatsizlik eylemleri dünyanın farklı kesimlerinde baş göstermeye devam etmektedir.

Sivil itaatsizlik kavramı farklı tanımlar çerçevesinde incelenmiş ve sivil itaatsizliğin unsurları araştırılarak kavram somutlaştırılmıştır. Bu kavramlar ve unsurlar Gezi Parkı Direnişi'nin bir sivil itaatsizlik eylemi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini ve sivil itaatsizlik tanımlarından hangisiyle örtüştüğünü anlamamıza yardımcı olacaktır. Sivil itaatsizlik kavramına geçmişten günümüze çok önemli katkılarda bulunmuş kişiler bulunmaktadır. Sivil itaatsizlik kavramını, kavramın fikir babası Thoreau'nun, kavrama dünya çapında popülerlik ve saygınlık kazandıran Gandhi ve Martin Luther King'in fikirlerine ve önderlik ettikleri sivil itaatsizlik eylemlerine değinmeden açıklamak mümkün değildir. Dünya'da ve Türkiye'de yaşanan

sivil itaatsizlik eylemleri de bu kavramı net bir şekilde anlayabilmek adına büyük önem taşımaktadır.

Gezi Parkı eylemcileri, kolay eyleme geçebilmelerini ve mesajlarını rahat ve hızlıca yayabilmelerini sosyal medyanın getirdiği iletişim olanaklarına borçludur. Sosyal medya kavramı, kullanıcıların birbirleriyle bilgi, görüş ve ilgi alanlarını paylaşarak etkileşim kurmaları için imkân sağlayan araçları barındırmaktadır. İnsanlar sosyal medya ortamlarını kullanarak savundukları konuların tartışılmasını, mesajlarının yayılmasını ve destekçilerinin harekete geçmesini sağlamaktadır.

Grafik tasarımcının ve tasarımın toplumla kurduğu bir iletişim vardır ve bu iletişim toplumu doğrudan etkiler. Bu yüzden tasarımcılar topluma karşı hassas ve üretimlerinin sonuçları konusunda da sorumlu olmalıdırlar. Kimi grafik tasarımcılar için sosyal ve politik konularda iş üretmek yaşamın bir parçasıdır. Onlar, birşeyleri daha iyiye götürmeyi sorumlulukları olarak görürler çünkü onlar diğer insanlara göre daha duyarlıdırlar ve sosyal düzende iyiye yönelik bir değişiklik yaratmayı amaçlamaktadırlar. Gezi Parkı sürecinde görsel ürünleriyle farkındalık yaratmaya çalışan tasarımcılar da bu görüşten yola çıkmışlardır.

Mizah her zaman sosyal değişim için bir araç ve itiraz etmeden karşı çıkma yöntemidir. Gezi Parkı eylemlerinde polis uyguladığı orantısız güce karşı şiddet içermeyen bir direniş sergileyen göstericiler, süreç boyunca protestolarını son derece yaratıcı ve zeki esprileri ile güçlendirmişlerdir. Şiddete mizah ile karşılık vermek eylemcilerin önceden tasarlamış oldukları bir strateji değil, tam tersi tümüyle doğal tepkileridir.

Yaşamım boyunca bana sevgi, güven ve destek veren değerli aileme, bu çalışmayı hazırlamamda desteğini esirgemeyen arkadaşlarıma ve grafik tasarım alanında kendimi geliştirmemi sağlayan Yüksek Lisans hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Özellikle bu çalışmada önemli katkıları olan ve değerli yönlendirmeleri ile çalışmanın oluşturulmasında ve tamamlanmasında emeği geçen Sayın Danışman Hocam Prof. Güler Ertan'a teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Daha kapsamlı ve yararlı çalışmalara imza atmak dileğiyle...

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

SİVİL İTAATSİZLİK VE GEZİ PARKI DİRENİŞİ SÜRECİ

1.1. Sivil İtaatsizlik Kavramı.....	3
1.1.1. Sivil İtaatsizlik Tanımları.....	4
1.1.2. Sivil İtaatsizliğin Unsurları.....	8
1.1.3. Sivil İtaatsizliğin Öncüleri.....	14
1.1.4. Türkiye' de Sivil İtaatsizlik Eylemleri.....	24
1.1.5. Dünya'da Sivil İtaatsizlik Eylemleri.....	28
1.2. Sokak Direnişleri.....	31
1.3. Gezi Parkı Direnişi neden ve nasıl başladı?	64
1.4. Gezi Parkı Eylemlerinin Ülke Geneline Yayılması.....	68
1.5. Gezi Parkı Eylemcilerinin Profili.....	84
1.6. Gezi Parkı Eylemlerinde Sosyal Medyanın Rolü.....	91

2. BÖLÜM

GRAFİK TASARIM VE GÖRSEL İLETİŞİM

2.1. Grafik Tasarımın Anlamı ve Grafik Tasarımcının Rolü.....	104
2.1.1. Sosyal İçerikli Grafik Tasarım.....	106
2.2. Görsel İletişim Tasarımının Görsel Algıya Olan Etkisi.....	110
2.2.1. Gezi Parkı Direnişinin Mizahi Görsel Ürünlerinin İncelenmesi....	111
2.3. Tasarım Geliştirme Süreci.....	124

2.4. Görsel İletişimde Göstergibilim.....	125
2.5. Gezi Parkı Direnişi Sürecinde İmgelerin Rolü.....	127

3. BÖLÜM

SİVİL İTAATSİZLİK VE MİZAH

3.1. Mizahın Nedir?.....	146
3.2. Mizahın İşlevleri.....	146
3.2.1. Mizahın Eğlendirici-Rahatlatıcı İşlevi	147
3.2.2. Mizahın Fark Ettirici İşlevi	148
3.2.3. Mizahın Muhalefet İşlevi	149
3.3. Gezi Parkı Direnişi ve Mizah	149
SONUÇ.....	155
KAYNAKÇA.....	158
ÖZGEÇMİŞ.....	161

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Gezi Parkı Eylemcilerinin Cinsiyet Dağılımı

Tablo 2. Gezi Parkı Eylemcilerinin Yaş Dağılımı

Tablo 3. Gezi Parkı Eylemcilerinin Eğitim Seviyesi

Tablo 4. Gezi Parkı Eylemcilerinin Çalışma Durumu

Tablo 5. Gezi Parkı Eylemcilerinin Eylemlere Nerelerden Katıldıkları

Tablo 6. Gezi Parkı Eylemcilerinin Örgütsel Durumları

Tablo 7. Herhangi bir örgütü ya da kurumu temsilen parkta bulunanlar

Tablo 8. Eylemcilerin Eylem Tecrübesi

Tablo 9. Eylemcilerin insan hakları ihlaline ilişkin görüşleri

Tablo 10. Eylemcilerin Ne Noktada Parka Gelmeye Karar Verdikleri

Tablo 11. Eylemcilerin Neden Parkta Oldukları ve Ne Talep Ettikleri

Tablo 12. Günlük Aktif Türk Twitter Kullanıcısı Sayıları

Tablo 13. 31 Mayıs-2 Haziran tarihleri arasında #direngezi etiketi ile Türkiye genelinde atılan mesajları gösteren harita

Tablo 14. 31 Mayıs-8 Haziran tarihleri arasında #direngezi etiketi ile Türkiye genelinde atılan mesajları gösteren harita

Tablo 15. 31 Mayıs-12 Haziran tarihleri arasında #direngezi etiketi ile Türkiye genelinde atılan mesajları gösteren harita

ŞEKİLLER LİSTESİ

Resim1: Gaz Maskeli Derviş

Resim 2: Kitap Okuyan Adam

Resim 3: Atina'nın Sokratesi

Resim 4: Henry David Thoreau, Jack Daws

Resim 5: Gandhi Jayanti

Resim 6: Indian Opinion Dergisi sayı:53 (4 Ocak 1954)

Resim 7: "Bir Hayalim Var" - tipografik poster

Resim 8: Düşünce Özgürlüğü

Resim 9: Cumartesi Anneleri 500. Hafta

Resim 10: Almanya'da 1848 Devrimleri sırasında girdikleri mücadeleden sonra tezahürat yapan devrimciler

Resim 11: Viva La Commune

Resim 12: Rus hiciv dergisi " Zritel "in kapak çizimi

Resim 13: Mayıs Çiçeği

Resim 14: Gelecek tarafından çok sık rahatsız edilen bir genç

Resim 15: Kahrolsun üretim zincirinin ölümcül ritmi

Resim 16: Özgür Basın

Resim 17: Özgün Olimpik Barış Logosu

Resim 18: Öğrencilerin Protesto Logosu

Resim 19: Öğrenci Protesto Grafikleri

Resim 20: Siyah Güç Selamı

Resim 21: Seattle'da Mücadele

Resim 22: Londra Protestoları

Resim 23: İngiltere Yanıyor

Resim 24: "Boise'i İşgal Et" grubunun düzenlediği sessiz protesto eylemi

- Resim 25:** “Wall Street’i İşgal Et” pankartı
- Resim 26:** Dövüşen Boğa
- Resim 27:** Borsanın geleceği
- Resim 28:** Başlangıç Yakında
- Resim 29:** İşgal Et Evsiz Hareketi
- Resim 30:** Monopoly Kulesi
- Resim 31:** Umut
- Resim 32:** Umut Biziz
- Resim 33:** İpotek – Ölüm bizi ayırana dek
- Resim 34:** Size İnanmıyorum
- Resim 35:** 2014 Dünya Kupası karşıtı duvar resmi
- Resim 36:** Halil Paşa Topçu Kışlası
- Resim 37:** Henri Prost
- Resim 38:** İstanbul’un Nazım Planı
- Resim 39:** Kırmızılı Kadın
- Resim 40:** Gitar Çalan Genç
- Resim 41:** Tencere tava Eylemleri
- Resim 42:** Türk Medyası
- Resim 43:** Eylemcilerin Boğaziçi Köprüsü Yürüyüşü
- Resim 44:** Leman Çizgili Gezi Atlası, Bahadır Boysal
- Resim 45:** Cem Boyner’in “Ne sağcıyım ne solcu / Çapulcuyum çapulcu” yazılı pankartla çekilen fotoğrafı
- Resim 46:** Abdullah Cömert Ölümsüzdür
- Resim 47:** Berkin Elvan 1
- Resim 48:** Berkin Elvan 2
- Resim 49:** Duran Adam
- Resim 50:** Poma

- Resim 51:** Ethem Sarısülük Ölümsüzdür
- Resim 52:** Red Hack
- Resim 53:** “ Yaşarken Yazılan Tarih ”minyatür tekniğiyle yapılan kapak çizimi
- Resim 54:** Leman Dergisi Kapağı, 5 Ocak 2014 Çarşamba
- Resim 55:** Leman Çizgili Gezi Atlası, Bahadır Boysal
- Resim 56:** Sosyal Medya
- Resim 57:** Twitter
- Resim 58:** Yerleştirme Sanatı 1
- Resim 59:** Yerleştirme Sanatı 2
- Resim 60:** Hiç Bir şey Satın Almama Günü
- Resim 61:** TV Kapatma Haftası
- Resim 62:** Kahrolsun Bazı Şeyler
- Resim 63:** Mustafa Keser’in Askerleriyiz
- Resim 64:** Üç Maymun
- Resim 65:** Penguen Dergisi Poster, “Direnişçi Penguen”
- Resim 66:** Gezi Parkı karikatür
- Resim 67:** Erdoğan Toma
- Resim 68:** Çapulcu
- Resim 69:** Eveyday I’m Chapuling
- Resim 70:** Ben de dayanışma içinde bir çapulcuyum -Direnİstanbul
- Resim 71:** Gezi’nin En Marjinal Beşlisi
- Resim 72:** Diren Bayan
- Resim 73:** O son birayı yasaklamayacaktın
- Resim 74:** Diren Adana
- Resim 75:** Biber Gazı Saç Çıkartıyormuş
- Resim 76:** Bu Gaz Bi Harika Dostum
- Resim 77:** Leman Dergisi (21 Ağustos 2013, Sayı: 2013/34)

- Resim 78:** Diren Çizgi Roman Kapak Tasarımı
- Resim 79:** Diren Çizgi Roman
- Resim 80:** Penguen Dergisi, (20 Haziran 2013, Sayı: 2013/25, Nr: 561)
- Resim 81:** Gırgır Dergisi, (26 Haziran-3 Temmuz 2013, Sayı: 26)
- Resim 82:** Meçhul İsyancı
- Resim 83:** Gezi Direnişi
- Resim 84:** Venus
- Resim 85:** Direniş Hatırası
- Resim 86:** Kırmızılı Kadın
- Resim 87:** Piauí dergi kapağı
- Resim 88:** Kadın ve Mücadele
- Resim 89:** Türklerle Dayanışma
- Resim 90:** Penguen Dergisi, (6 Haziran 2013, Sayı: 2013/23, Nr: 550)
- Resim 91:** Ey Özgürlük
- Resim 92:** Gezi'yi İşgal Et
- Resim 93:** Taksim'i İşgal Et
- Resim 94:** Biber Gazı
- Resim 95:** Karikatür
- Resim 96:** Diren Gezi Parkı
- Resim 97:** Türkiye Demokrasi Ağacı
- Resim 98:** İnadına Özgürlük
- Resim 99:** Taksim Gezi Parkı'nda İki Ağaç
- Resim 100:** Bir halk kahramanı
- Resim 101:** Talcidman
- Resim 102:** Karanfile Bakmamak
- Resim 103:** Pembeye boyanan iş makinesi
- Resim 104:** Pembe iş makinesi çizimi

- Resim 105:** Gaz maskeli penguen
- Resim 106:** Diren Ankara
- Resim 107:** Tempo Gezi Sanatı kapağı
- Resim 108:** Gaz Almayayım Lütfen
- Resim 109:** Türkiye 2013
- Resim 110:** Gaz
- Resim 111:** Biber Gazı 1
- Resim 112:** Biber Gazı 2
- Resim 113:** Kara Kartal
- Resim 114:** Çarşı
- Resim 115:** İstanbul United
- Resim 116:** Çapulcu Penguenler ve Ağaçları
- Resim 117:** Diren Antartika
- Resim 118:** Direnişçi Penguen
- Resim 119:** Gezi'yi İşgal Et Penguenleri
- Resim 120:** Diren Gezi Lego
- Resim 121:** İstanbul Toma'sını Seçiyor
- Resim 122:** Tencere Tava 1
- Resim 123:** Tencere Tava 2
- Resim 124:** Duran Adam 1
- Resim 125:** Duran Adam 2
- Resim 126:** Guy Fawkes
- Resim 127:** "V For Vendetta" film posterı
- Resim 128:** Gezi Parkı protestoları sırasında akordeon çalan "Guy Fawkes maske"li eylemci
- Resim 129:** Gezi Parkı eylemlerine destek vermeye giden "Guy Fawkes maske"li çift
- Resim 130:** "Guy Fawkes maske"li gençler

GİRİŞ

Yaşamak için iletişim kurulmalıdır. İnsanlar arası ilişki, kişisel gereksinimler, ikna etmek, güç elde etmek, örgütlenmek, ekonomik gereksinimler ve değişim için iletişim gereklidir. En önemlisi de dünyayı anlamak, deneyimlerden anlam çıkarmak, kendini ifade etmek için iletişim gereklidir.

İçinde yaşadığımız çağ iletişim çağıdır. Televizyon ve internet bunun en iyi göstergesidir. İletişim, Grafik Tasarımda kazanım için kullanılan en önemli yoldur. Hedef kitleler seçilir ve bu kitle görsel olarak en iyi şekilde cezbedilmeye çalışılır. İzleyiciye sunulan bir sürü seçenek vardır. Çok fazla seçenek içinde yaşamak durumunda olmamız, çağın getirilerinden biridir. İletişim organları etkili olabilmek için Grafik Tasarımcılarla işbirliği içine girerler çünkü iyi bir tasarım her anlamda kazanç demektir.

Tasarlama sürecindeki işlevsel gereklilikler ise tasarımın yöneldiği kitlenin fiziksel, sosyolojik, psikolojik, ekonomik vb. özellikleri açısından ihtiyaçlarına karşılık vermesine dönük nitelikler olarak tanımlanmaktadır. Tasarım içerisinde kullanılan her türlü kavram, görsel, yazılı ya da işitsel öğeler, hedef kitlenin sahip olduğu özelliklere uygun ve onların beklentilerine yanıt verir nitelikte olmalıdır. Tasarımın işlevsel gerekliliklerinin başarı ile yerine getirilmesi, tasarım içerisindeki renk, tipografi, biçim, malzeme görsel öğelerin, hedef kitlenin yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, eğitim, yaşantılar, başarılar gibi nitelikleri ile uyum sağlaması ile orantılıdır.

Toplumda değişen vizyon ve tavırlarla farklı sesler, bakış açıları ve alternatifler ortaya çıktıkça birçok farklı sorun ve konu grafik tasarım ürünlerinde kendini göstermeye başlamıştır. Özellikle 1990'lar, toplumsal sorumluluklar, ilgi ve paylaşım süreci olarak anılmıştır. Bu yıllarda ortaya çıkan, sağlık, nüfus, işsizlik ve evsizlik sorunları, kirlenen çevre, hükümetlerin politik karar ve eylemleri, küresel alanda ekonomik ve sosyal çöküntüler yaratmıştır.

Medyaya yansıyan ve medyada tartışılan bu küresel sorunlar, sosyal toplum örgütlerini ve bireyleri harekete geçirmiş; grafik tasarım halkların bu sorunlara dikkatini çekmek ve önlemler almalarını sağlamak için çok önemli bir görsel araç olmuştur.

1. BÖLÜM

SİVİL İTAATSİZLİK VE GEZİ PARKI DİRENİŞİ SÜRECİ

1.1. Sivil İtaatsizlik Kavramı

Sözlüklerde “askeri ya da askerliğe ait olmayan” şeklinde tanımlanan “sivil” kelimesi Türkçeye Fransızcadan geçmiştir.

Günümüzde, daha çok silahlı güçlere karşıt milli bir topluluğun üyesi olarak ele alınan vatandaş veya onun konumuyla ilgili her şeyi ifade etmek için kullanılan “sivil” kelimesi, aslında etimolojik olarak ‘medeni ve medeniyet’ kavramlarının karşılığıdır.

Söz konusu anlamlar dışında sivil kelimesi genellikle her şeyi devletten beklemek yerine kendi karar verme yetkisini kullanabilme, yurttaşlık bilinci kazanma, siyasi ve sosyal sorumluluk taşıma, katılımcı demokrasiyi müdafaa etme, resmi kurumlardan farklı ve özgür düşünebilme, örgütlenme gibi kavramlar için kullanılmaktadır.

Diğer taraftan “itaat” kelimesi söz dinleme, boyun eğme, emre uyma yanında, bir amirin emirlerini dinleyip ona göre hareket etme, devlet otoritesine ve büyüklere saygı anlamlarına gelmektedir.

Kavram, genel hatlarıyla şu şekilde tarif edilebilir:

“Şu ya da bu şekilde adil ilişkilerin hüküm sürdüğü demokratik bir sistemde ortaya çıkan ciddi haksızlıklara karşı, yasal imkânların tükendiği noktada son bir çare olarak başvuru, kendisine anayasayı ya da toplumsal sözleşmede bulunan ortak adalet anlayışını temel alan, şiddeti reddeden, yasadışı politik bir edimdir.”¹

¹ Hannah Arendt v.d., Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik, (Çev. Yakup Coşar), 2. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 10.

1.1.1. Sivil İtaatsizlik Tanımları

Sivil itaatsizlik kavramını, baskın, dar ve geniş olmak üzere üç ayrı şekilde tanımlamak mümkündür.

Baskın Tanım

Baskın tanımda kavrama “şiddetsizlik” unsuru eklenmiştir. Bu tanımlamanın başlıca temsilcileri olarak karşımıza felsefe profesörleri Hugo Adam Bedau ve John Rawls çıkmaktadır. Bedau’ya göre sivil itaatsizlik eylemi yasaya aykırı, kamuya açık, şiddetsiz ve vicdani olarak bir yasayı ya da hükümet politikasını veya kararını engelleme isteği ile gerçekleşmektedir.

Rawls’a göre sivil itaatsizlik, yasaların ya da hükümet politikalarının değiştirilmesini amaçlayan ve kamuya açık bir tarzda gerçekleştirilen şiddetsiz, vicdani ve aynı zamanda siyasi nitelikli, yasaya aykırı bir edimdir.²

Rawls’a göre bu tür eylemlerle toplumun çoğunluğunun adalet duygusuna hitap edilmekte ve topluma enine boyuna düşündükten sonra, eşit ve özgür insanlar arasındaki toplumsal işbirliği ilkelerinin dikkate alınmadığı sonucuna varıldığı mesajı verilmektedir.³

Doktrinde en geniş katılım gören tanım, John Rawls’a ait tanım olmuştur. Dreirer bu tanımdan hareketle sivil itaatsizliği, kamuya açık, şiddet içermeyen, siyasi-ahlaki bir motivasyona dayalı bir itaatsizlik edimi olarak niteleyerek, sivil itaatsizliğin daima gösterisel bir düşünce açıklaması olduğu vurgusunu yapmıştır. Dreirer’e göre bir sivil itaatsizlikten söz edebilmek için, ağır bir haksızlığa maruz kalınmış olmalı ve yapılan edim de amaca uygun olmalıdır. Yani protestonun hedefine yasal yollarla ulaşılabilmelidir. Araç ile ulaşılmak istenen hedef arasında makul bir ilişki bulunmalıdır.

² Hayrettin Ökçesiz, Sivil İtaatsizlik, Afa Yayınları, İstanbul, 1994, s. 109-110.

³ Hannah Arendt v.d.,a.g.e., s. 56-57.

Dar Tanım

Yukarıda bahsedilen baskın tanıma eylemin sonuçlarına katlanmaya hazır bulunma tutumunu eklemek suretiyle dar tanıma ulaşılmaktadır. Örnek bir tanımı bu anlamda Nicolaus Fleisch vermektedir:

“Sivil itaatsizlik, devlet gücünün, üçüncü kişilerce de açıkça görülebilir ve anlaşılabilir derecede, haksızlık olarak duyumsanan bir edimine karşı, kaba güç kullanılmadan ve kamuya açık olarak gerçekleştirilen bir protesto eylemidir. Bu eylem dikkate değer bir siyasi-ahlaki motivasyondan kaynaklanır; en azından bir adet suç kalıbına uygun bir hukuk ihlalini içerir ve norm ihlalinin hukuki sonuçlarına katlanmaya hazır bulunmak tutumunu taşır.”⁴

Bir başka dar tanımı günümüz filozofu ve sosyoloğu Jürgen Habermas şu şekilde ortaya koymaktadır:

“Sivil itaatsizlik yalnızca kişiye özgü inançların ve çıkarların temel alınamayacağı ahlaki bir protestodur. Kural olarak önceden bildirilmiş ve polisçe akışının hesaplanabilir olduğu kamuya açık bir eylemdir; hukuk düzeninin bütününe olan itaati etkilemeksizin, tekil normların kasıtlı olarak çiğnenmesini içerir; normun çiğnenmesinin hukuki sonuçlarından sorumlu olmaya hazır bulunmak tutumunu gerektirir; sivil itaatsizliğin gerçekleştiği norm ihlali sembolik bir karaktere sahiptir. Buradan da zaten protesto araçlarının şiddetten uzak bulunması gerektiği sınırlaması doğmaktadır.”⁵

⁴ Hayrettin Ökçesiz, a.g.e., s.110.

⁵ A.e., s.111.

Ceza hukuku profesörü Horst Schöler-Springorum'un maddelerle sınırlandırdığı dar tanım ise şu şekildedir:

- 1) Amaca ulaşmak için bilinçli bir norm ihlali,
- 2) Kamuya duyurulmuş,
- 3) Etik-normatif olarak temellendirilmiş,
- 4) Şiddetsiz,
- 5) Sembolik bir protesto,
- 6) Protestocunun sonuçların sorumluluğunu taşımaya hazır oluşu.⁶

Siyaset bilimci ve filozof Hannah Arendt sivil itaatsizliği şu şekilde tanımlayarak bir başka dar tanım ortaya koymaktadır:

“... anlamlı sayıda yurttaşın ya geleneksel değişiklik yollarının tıkandığına, yani itirazlarının artık dinlenip incelenmediğine ya da tersine, birtakım değişiklikleri gündemine alan hükümetin yasallığı ve anayasaya uygunluğu ciddi biçimde kuşkulu olan bir politikada ısrar ettiğine inandıkları bir durumda ortaya çıkar.”⁷

Geniş Tanım

Tanımlama öğelerini sınırlı tutarak pek çok eyleme sivillik niteliği veren geniş tanımın öğeleri genellikle şu şekildedir: Hukuk normunun bilinçli olarak çiğnenmesi, eylemcinin özel türde bir motivasyonu, edimin kamuya açık olması ve -her geniş tanımda yer almamakla birlikte- itaatsizliğin devrimsel olmayıp, aksine sisteme içkin bulunması.⁸

⁶ A.e., s.112.

⁷ Hannah Arendt, v.d.,a.g.e.,s. 95.

⁸ Hayrettin Ökçesiz, a.g.e., s. 108-109.

Yukarıda bahsedilen üç farklı tanım sonucunda Hayrettin Ökçesiz şu şekilde bir genel tanıma varmaktadır:

“Sivil itaatsizlik, hukuk devleti idesinin içerdiği üstün değerler uğruna kamuya açık ve yasaya aykırı olarak gerçekleştirilen, bu sırada üçüncü kişilerin daha üstün bir hakkını çiğnemeyen, barışçıl bir protesto edimidir.”⁹

Ökçesiz’e göre ayrıca sivil itaatsizlik eyleminde bulunan kişi norm ihlalinin sonuçlarına katlanmaya hazır olduğunu belirtmekte ve bunu göstermekle de eyleminin içtenliğine olan inancını desteklemektedir.

Gezi Parkı Direnişi, geniş tanımın kriterlerine uygun olarak büyümüştür. Direnişin benzer düşüncüyü paylaşan herkesin ortaklaşa sahip çıktığı bir doğa parçası için, onu ortadan kaldırmak isteyen hükümet yetkililerine karşı, açık ve alenen, temel olarak da şiddetsiz biçimde gerçekleşmesi bu saptamayı desteklemektedir. Hükümet, taraftarları ve onların etki ve baskı altında tuttuğu kesimler dışında hiç kimse direnişin bu anlamdaki geçerliliğini ve haklılığını sorgulamamaktadır.

Direnişin geniş tanımın kriterlerini destekleyen başka özellikleri de bulunmaktadır. Gezi Parkı Direnişi sırasında eylemciler her türlü politik ve hukuki sorumluluğu üstlenmiştir. Hareketin kamu vicdanı tarafından destek almasında; medyanın ilk günlerdeki aşırı duyarsızlığının çok önemli tepkisel bir etkisi olmuştur. Eylemciler, sosyal medyanın da yoğun kullanımıyla açık bir şekilde eylemci olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, tanınmış birçok isim de desteklerini hem sosyal medyadan hem de doğrudan göstermiştir. Aynı zamanda, duvarlara yazılan yazılar ve verilen maddi zararlar da eylemlerin yasalara aykırı olduğunun kanıtıdır.

⁹ A.e., s. 130.

Kaynak1: <http://www.seamustravers.com/story/>
Resim1: Gaz Maskeli Derviş

1.1.2. Sivil İtaatsizliğin Unsurları

Yukarıda bahsedilen tanımlardan yola çıkarak sivil itaatsizliğe dair unsurlar şu şekilde ifade edilebilir:

1. Yasaya aykırı olması,
2. Şiddetin reddedilmesi,
3. Politik ve hukuki sorumluluğun üstlenilmesi,
4. Aleni ve hesaplanabilir olması,
5. Ortak adalet anlayışına / kamu vicdanına yönelik çağrı yapılması,
6. Sistemin geneline değil tekil haksızlıklara karşı ortak eylem yapılması,
7. Eylemin ciddi haksızlıklara karşı yapılması ve haksızlıkla makul bir ilişki içinde olması,
8. Haksızlıklarla ilgili çifte standart uygulanmaması.¹⁰

¹⁰ Yakup Coşar, “Kavram ve eylem olarak sivil itaatsizlik”, Varlık Dergisi, Sayı 1074 (1 Mart 1997), s.2-7 ve Hayrettin Ökçesiz, a.g.e., s.114-129.

1. Yasaya Aykırı Olması

Sivil itaatsizlik eylemleri kendi özgünlüğünü yaratan koşullarda gerçekleşen eylemler olarak daima yasa dışıdır. Bu eylemler haksız görülen bir uygulamaya karşı tüm yasal yollar denedikten sonra ortaya konmaktadır. Öte yandan yasaya aykırı eylemlere girişmek ilke olarak yasadışı örgütlenmeyi ya da eylemi savunmak anlamına gelmemektedir. Yasaya aykırılık anlamında sivil itaatsizlik, dar anlamıyla, yasaklayıcı kurallara karşı gelmekle ya da hukuken buyrulan bir edimi yerine getirmemekle gerçekleşebilmektedir. Çiğnenen hukuk kuralı ile protesto amacının her zaman örtüşmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle çiğnenen hukuk kuralı ile protesto amacının örtüşmesi bir eylemin sivil itaatsizlik sayılması için zorunlu bir koşul olarak görülmektedir. Bu doğrultuda Gandhi'nin geliştirdiği dolaylı-dolaysız sivil itaatsizlik ayrımı anlamlı bulunmaktadır. Dolaysız edim, karşı çıkılan hukuk normunun aynı zamanda ihlal edilen hukuk normu olması durumundaki eylemlere verilen isimdir. Buna karşın özellikle dış politika gibi alanlarda, örneğin uluslararası antlaşmaları doğrudan çiğnemek mümkün olmayacağı için, dolaylı edim söz konusu olmaktadır.

2. Şiddetin Reddedilmesi

Şiddeti reddetme sivil itaatsizliğin asli unsurlarındandır. Sivil itaatsizlikle diğer protesto biçimlerini, birbirinden ayıran en önemli unsur eylemin şiddet içermemesidir. Şiddet, şiddeti doğurmakta ve çoğunlukla da tırmandırmaktadır. Sivil itaatsiz, kendisine karşı şiddeti haklı kılacak ve çoğaltacak bir şiddet kullanımına girmemelidir. Çünkü sivil itaatsizlik çoğunluğa yapılan bir çağrı, gönderilen bir mesajdır. Bu çağrı toplumda ortak bir adalet anlayışının varlığını temel almaktadır. Dolayısıyla, insanları yaralayabilecek, incitebilecek şiddet eylemleri sivil itaatsizliğin kamuoyuna çağrı karakteri ile uyuşmamaktadır. Başkalarının özgürlüklerinin sınırlanması yolundaki davranışlar, eylemin sivil itaatsizlik özelliğinin belirginsizleşmesine yol açmaktadır. Şiddetin ne olduğu ve sınırları konusu tartışmalı olmakla birlikte sivil itaatsizliğe ilişkin olarak genel kabul gören anlayış eylemin hiç kimsenin fiziki ve psikolojik bütünlüğüne zarar vermemesi gerektiğidir.

Gandhi bu konuda bir adım daha ileri giderek yaralayıcı ve zarar verici eylemlerin yanında yaralayıcı ve zarar verici sözlerden dahi kaçınılmasını ve hiç kimsenin malına bile zarar verilmemesini önermektedir.

Kaynak 2: <http://www.pinterest.com/pin/181832903677900570/>
Resim 2: Kitap Okuyan Adam

3. Siyasi ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi

Hukuka bağlılık ana kural olmakla birlikte, sivil itaatsizlik sistem içinde yer alan özgün bir düzenlemeye karşı çıkış şeklinde kendini göstermektedir. Sivil itaatsizlik gösteren kişinin yapılan eylem sonucunda doğacak yaptırıma katlanmasının amacı, muhataplardan beklenen ilgiyi ve desteği sağlamaktır. Gandhi, bu tutumu eylemlerini daha dramatize etmek, sempati ile beslemek için kullanmıştır. Sivil itaatsizlik, aslında sistemin değerlerine yönelik bir çağrıdır.

Protesto konusu olan somut uygulama, hakkaniyete aykırı olduğu için öncelikle sisteme şikâyet edilmektedir. Sokrates'in, kendisine verilen ölüm cezasına, kendini kurtarma olanaklarını reddetmek pahasına katlanması, bu unsura örnektir.

Siyasi sorumlulukta sivil itaatsizlik eyleminin basından itibaren kamuoyu önünde olmak esastır. Sivil itaatsizlik eylemleri kamuoyunun gözü önünde icra ediliyor olmaları nedeniyle eylemin sonunda siyasi sorumluluktan kaçınmak eylemi inkâr etmek olacaktır.

Hukuki sorumluluğa gelince; burada teorisyenler arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı teorisyenler meşru düzeyde girişilen bir eylemden dolayı cezalandırmanın doğru olmadığı görüşündedir. Her ne kadar kanunen suç olan bir fiil işlenmiş olsa da bu fiil bir üst norm olan doğal hukuk ve vicdanen meşrudur. Bazı teorisyenler ise, hukuki sorumluluğu üstlenmenin eylemcilerin samimiyetlerinin bir ifadesi olduğundan yola çıkarak, eylemin çağrı etkisini güçlendireceği gerekçesiyle hukuki sorumluluğun üstlenilmesi gerektiği görüşündedir.

4. Aleni ve Hesaplanabilir Olması

Sivil itaatsizlik kavramının üzerinde en az tartışılan ögesi, aleniliktir. Sivil itaatsizlik bir çağrı işlevini üstlenmektedir. Mesajını etkili olabileceğini hesapladığı araçlarla uygun bir iletişim kurarak muhatabına ulaştırmayı amaçlamaktadır. Habermas, sivil itaatsizliğin ilke olarak önceden duyurulmuş olması gerektiğini söyler. Böylece sivil itaatsizliğin gelişimi polis tarafından hesaplanabilir olacaktır.

Doktrinde bazı yazarlar yalnızca haber vermenin yetmeyeceğini, ayrıca eylemcilerin kendilerini hiçbir saklanma ve gizlenme olmaksızın kamuya açmalarının ve açıklamalarını kamuya açık şekilde yapmalarının gerekli olduğunu savunmuşlardır.

Böylelikle kişisel çıkarlara hizmet eden, adi suç niteliğindeki eylemlerden uzaklaşmış olunacaktır. Çünkü sivil itaatsizliğin hedefi nihayet anlaşmazlık konusundaki tartışmayı, düşünce oluşturma sürecini yaygınlaştırıp yoğunlaştırmaktır.

Örneğin askerliğe karşı olan bir kişinin askerlikten kaçması sivil itaatsizlik eylemi oluşturmayacaktır. Ancak bu eylemini kamunun önünde açıklarsa o zaman bu eylem bir sivil itaatsizlik eylemi haline gelecektir.

Ayrıca, sivil itaatsizlik vicdanlarda yatan adalet ve doğruluk duygusuna çağrı niteliği taşıdığından, kamuya açıklık özelliği taşıması niteliği gereğidir. Sadece olaydan mağdur olanın değil, her insanın böyle bir olguya tepki duyması gerektiği öngörüsünden hareketle alenilik eylemin asli unsurları arasında sayılır.

Aleniliğin bir başka nedeni de, sivil itaatsizliğin, kişisel çıkar arayışlarının ötesinde, aynı durumdaki herkes için adalete yönelik bir çözüm arayışı olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında da kavramın kamusalılığının niteliği gereği olduğu anlaşılacaktır.

Ancak eylemin önceden duyurulması, eylemin yapılması ile istenen sonucun doğmasını engelleyecek nitelikte ise alenilik eylem esnasında gerekmez. Buradaki aleniliği sadece eylemciler açısından değil eylem açısından da düşünmek gerekir.

Eylemin de baştan itibaren aleni olması bu ilke ile beraber başka bir unsur da beraberinde getirmektedir. Bu da 'hesaplanabilirlik'tir. Eylem aleni olur ve aynı zamanda hesaplanabilir bir nitelik de taşırsa eylemin amacından saptırılması, terörist nitelik kazanması önlenmiş olur. Eylemin aşamalarının bilinmesi, hesaplanabilir olması eylemcinin samimiyetinin ve inandırıcılığının, söyledikleriyle yaptıklarının uyum içerisinde olmasının ifadesidir. Bu da eylemin başarıya ulaşması için çok önemlidir.

5. Ortak Adalet Anlayışına/ Kamu Vicdanına Yönelik Bir Çağrı Yapılması

Kendisine ortak adalet anlayışını/kamu vicdanını temel alan sivil itaatsizlik edimi bireysel çıkarlar ya da toplumun diğer üyelerinin haklarının gaspına yol açacak grup çıkarlarıyla gerekçelendirilemez. Sivil itaatsizlik çoğunluğa yapılan bir çağrı, gönderilen bir mesajdır. Bu çağrı toplumda kamusal (ortak) bir adalet anlayışının varlığını temel alır.

Rawls'a göre ortak adalet anlayışının temel ilkelerinin uzun süre devam eden kasıtlı ihlallerinde sivil itaatsizlik eylemcilerinin beklentisi şudur:

“Sivil itaatsizlik eyleminde bulunan azınlık grup, çoğunluğun yaptıklarının ortak adalet anlayışının ihlali olarak anlaşılmasını isteyip istemediğini gözden geçirmeye ya da ortak adalet anlayışına uygun olarak azınlığın taleplerini tanımak isteyip istemediğini incelemeye zorlar.”¹¹

Rawls'a göre ayrıca;

“Taleplere uygun düşüp, onları destekler özellikte olsalar da, sivil itaatsizliğin haklı gösterilmesi için, bireysel ahlak ya da dini doktrinler temel dayanak yapılamaz; sivil itaatsizliğin sadece bireysel çıkarlar ya da grup çıkarlarıyla gerekçelendirilmesinin söz konusu olamayacağı ise açıktır. Bunun yerine politik düzenin temelinde yatan ortak adalet anlayışına gönderme yapılır. Belli ölçüde adil, demokratik bir sistemde, yurttaşların politik sorunların çözümünde kendilerine referans yaptıkları ve anayasayı yorumlamakta ölçü aldıkları bir kamusal adalet anlayışının varlığı veri olarak kabul edilir.”¹²

¹¹ Hannah Arendt, v.d.,a.g.e.,s. 58.

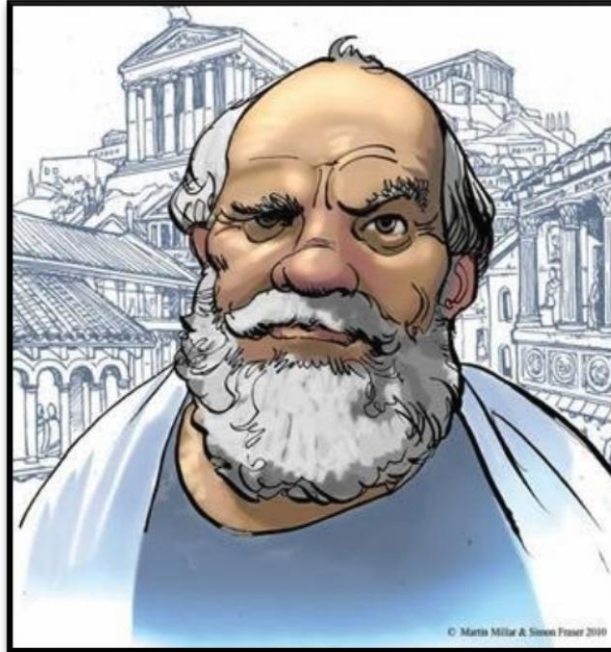
¹² A.e., s. 58.

1.1.3. Sivil İtaatsizliğin Öncüleri

Sivil İtaatsizlik kavramı ilk olarak H.D. Thoreau tarafından kullanılmış olsa bile pratik anlamda ilk ortaya çıkışı Sokrates’le birlikte olmuştur.

Sokrates

Ünlü filozofun hayatının sivil itaatsizlikle ilgili bölümüne kısaca değinmek konunun açıklanması açısından faydalı olacaktır. Sokrates’ in yaptığı araştırmalar yaşadığı toplumu yönetenler üzerinde rahatsızlık uyandırır. Site hakimlerince: “Devletin tanrıların yerine, yeni kutsal yaratıklar ortaya atmakla ve bu yolla, gençleri baştan çıkarıp doğru yoldan ayırmakla” suçlanır. Sokrates o meşhur savunmasını yaptığı davada, kendisinin insanlarla konuşmama ve filozofluk etmemesi şartıyla salıverilmesini kabul etmeyeceğini söyler ve yapılan yargılama sonucunda da baldıran zehiri içerek ölüme mahkûm edilir. Arkadaşlarınca yapılan kaçma teklifini ise yasalarla olan “sözleşme” ye uymak gerekir düşüncesiyle reddeder.¹³

Kaynak 3: http://quironfoz.blogspot.fr/2014_01_01_archive.html

Resim 3: " Atina'nın Sokratesi ", Martin Millar and Simon Fraser, 2000

¹³ A.e., s. 83.

Sokrates ardında kendi yazdığı hiçbir şey bırakmadığından hakkındaki bu bilgiler öğrencilerinin yazdıklarına dayanır. Bunlardan dava ve savunmasına ilişkin olanlar Platon'un "Apologia Sokratus" ve "Kriton"dur.¹⁴

Bazı yazarlar, Sokrates'in davasında yasaları değil belirli bir hukuksal hatayı savunduğunu, onun davasının yasalara değil yasaları uygulayan hâkimlere karşı olduğunu ve yasalara karşı gelmeyi hiç düşünmediğini savunurlar.¹⁵ Bu görüş Sokrates'in, haksız dahi olsa "normatif-pozitif hukuk düzeninde" mevcut her yasaya itaati öğütlediğini iddia eder.¹⁶ Bu nedenle de Sokrates'in davranışını direnme olarak kabul etmeyen yazarlar bulunmaktadır.¹⁷

Kriton'da Sokrates'e atfedilen şu ifadeler karşısında, her yasaya itaat ettiği görüşüne katılmak mümkün değildir: "Benimki gibi adil bir davranışa izin vermeyen bir yasa haksızdır.", "Cezaevinden kaçmamış olmam bir norma uyduğumu dile getirir, bu adil bir normdur, ama kendisine göre suçlu bulunduğum ise haksız bir normdur." "Yasanın yapısında izlemenin ve itaat etmenin konusu nedir? Yasanın sözü edilen davranış normu mudur? Yoksa yasanın içerdiği ceza mıdır? Ceza ise, o zaman bana uygulanan bir yasayı izledim ve aynı yasaya itaat ettim(...) Ancak izlemenin ve itaat etmenin konusu ceza değil de yasanın günlük yaşamda nasıl davranılacağına dair buyurduğu şey, yani yasanın içerdiği davranış normu ise, o zaman haksız bir yasayı asla izlemedim, böyle bir yasaya itaat etmedim." "(B)enim, yasanın kamuya buyurduğunun iki aşamanın ilkinde itaatsiz olduğumu ve onu çiğnediğimi söylemelisiniz(...) Ancak son aşamaya, cezaya karşı itaatliydim."¹⁸

¹⁴ Ökçesiz, a.g.e., s. 21.

¹⁵ Arendt, a.g.e., s. 83. Sokrates'in savunmasının yasaya değil, uygulayıcısı hakimlere karşı olduğu anlaşılrsa da adil olmayan bir normun öngördüğü hareket tarzına itaat etmemiş ama sonucuna katlanmıştır.

¹⁶ Adnan Güriz, Hukuk Felsefesi, 4. bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1996, s.164.

¹⁷ Münci Kapani, Kamu Hürriyetleri, 7. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 1993, s.302.

¹⁸ Ökçesiz, a.g.e., s. 23-24.

Türkiye’de “sivil itaatsizlik” konusunu en fazla ele alan yazarlardan Hayrettin Ökçesiz, Sokrates’in çelişme varmış gibi görünen davranışına şu şekilde bir açıklama ile aydınlatmaktadır: “İtaatsizlik yetki karşısında direnişin adıdır. Meşruluk ise her ikisinin de ortak sorunudur. Bunların dayattıkları konumda aynı anda birlikte meşru olmaları mantıken olanaksızdır. Sokrates bu çelişkiyi, itaatsizliğini somut davranış kurallarına yönelterek, devletle arasındaki yurttaşlık sözleşmesine cezayı adil saymakla itaat ederek gidermektedir.”¹⁹

Sokrates’in çarpıtıldığı bu ceza normuna itaati, sivil itaatsizliğin unsurları arasında bulunan “siyasal ve hukuksal sorumluluğun üstlenilmesi (sonuca katlanma) ilkesini ortaya koyması bakımından önemlidir.”²⁰

Henry David Thoreau

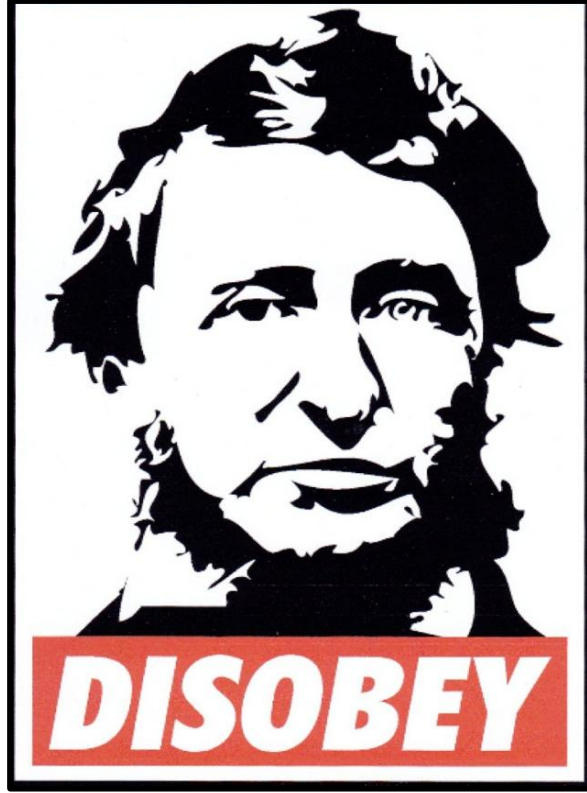
Amerikalı düşünür ve şair Ralph Waldo Emerson’un öğrencisidir. 1845 yılında bir insanın ne kadar az çalışırsa, kendisi ve içinde yaşadığı cemiyet için o kadar yararlı olacağına inanarak temel hayat tecrübesine başladı. Kendi inşa ettiği bir kulübede, Walden Gölü’nün kıyısında iki yıl boyunca yalnız yaşadı. 1854 yılında basılan “Walden” adlı eseri büyük ölçüde bu inziva sırasında oluşmuştur.

Thoreau, sivil itaatsizlik kavramını ilk kullanan kişidir. 1848 yılında verdiği bir konferansta bu kavramı ilk kez kullanmıştır. Sivil itaatsizlik doktrininin oluşumunda Meksika Savaşı önemlidir. Meksika ile yapılan savaşın amacının, zenci köleliğini yeni bir bölgeye yaymak olduğunu düşünen Thoreau’nun; böyle adaletsizlikler yapan bir hükümeti mali bakımdan desteklememek için kelle vergisini ödemeyi reddetmesi üzerine hapse girmesi; onun “Sivil İtaatsizlik” isimli makalesini yazmasına neden olmuştur. Aynı zamanda bir naturist olan Thoreau’nun “Sivil İtaatsizlik” adlı eseri, Gandhi, Martin Luther King ve onları izleyen binlerce adalet yanlısına ilham olmuştur.

¹⁹ A.e., s. 29.

²⁰ Şükrü Nişancı, Sivil İtaatsizlik, İstanbul, Okumuş Adam Yayıncılık, 2003, s. 173.

Thoreau, küçük bir meblağ olan kelle vergisi, bir seveni tarafından ödenerek ertesi gün cezaevinden çıkarılır. Bu olay, Thoreau'nun sivil itaatsizlik üzerine tek eylemsel deneyimidir ve "Sivil İtaatsizlik Görevine Dair" isimli eserini yazmasına sebep olmuştur.

Kaynak 4: <http://noelbjackson.wordpress.com/2013/05/12/notes-on-thoreaus-civil-disobedience/>

Resim 4: Henry David Thoreau, Jack Daws

Thoreau, Sivil İtaatsizlik kitabına "En iyi yönetim, en az yönetendir" diyerek başlamıştır. O'nu böyle düşünmeye iten neden, yönetimin insanların taleplerine cevap verememesi ve gücünü kötüye kullanmasıdır. Thoreau, yönetimin zorbalığı ve yetersizliği yüzünden yaşam çekilmez bir duruma geldiğinde insanların direnme hakkının olduğunu ifade etmiştir. Thoreau, kanunlara karşı açık ve maksatlı bir itaatsizlik noktasına da varsa, vatandaşın görevinin haksızlıklara karşı koymak olduğunu belirtmektedir.²¹ Düşünür, vicdanı dolayısıyla insan onurunu ve bunlardan hepsinin öncesinde bireyin özerkliğini dünyayı algılamak için esas almaktadır.

²¹ Thoreau, Henry David, Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş, 2. Baskı, (Çev. Hakan Arslan), Vadi Yayınları, Ankara 1999, s. 41-46.

Thoreau'nun sivil itaatsizlik anlayışı dört temel ilkeye dayanır:

[a] Bir kimsenin ülkesinin yasasından “daha yüce bir yasa” vardır. Bu vicdanın yasasıdır. “İçten gelen ses'in, kosmos'u kuşatan, birleştirici ruhun yasası.”

[b] Bazen bu yüce yasa ile ülkenin yasası birbiriyle çatışır duruma geldiğinde kişinin ödevi “yüce yasa” ya uymak, ülkenin yasasına bile bile karşı gelmektir.

[c] Kişi ülkenin yasasına bile bile karşı geliyorsa, bu eylemin bütün sonuçlarını göze almayı istiyor olmalıdır, hapisaneyeye kapatılmayı bile...

[d] Oysa hapisaneyeye girmek sanıldığı kadar olumsuz bir edim değildir; bu durum, iyi niyetli kişilerin dikkatini, kötü yasaya çekmeye yarayacak, bu yasanın kaldırılması sonucuna katkıda bulunacaktır. Ya da yeterince kişi hapisaneyeye kapatılırsa, edimleri devlet mekanizmasını işlemez kılmayı, dolayısıyla kötü yasayı uygulanamaz duruma getirmeyi sağlayacaktır.

Thoreau'nun düşünceleri, vicdanı, dolayısıyla insan onurunu ve bunlardan daha önce insan bireyinin özgürlüğünü, dünyayı kavrayış için esas almaktadır. İktidarın ve hukukun meşruluk kaynağı, onun vicdanının yargılama ölçütlerine uygunluktur. Bu günün temel hakları ve hukuk devleti, felsefelerinin özü bulunan koşulsuz insan onuru değeri Thoreau'nun düşüncelerinin çıkış noktasıdır.

Yaşarken sadece “Concord ve Merrimack Irmakları Üzerinde Bir Hafta” ve “Walden” adlı eserleri basılan Thoreau, ancak ölümünden sonra anlaşılabilmiştir. Eserleri, 20. yüzyılda, modern hayatın insanları tümüyle kuşattığı devirde medeniyete keskin bir eleştiri içerdiği için ilgi uyandırmıştır.

Mahatma Gandhi

“Yüce ruh” anlamına gelen “mahatma” ve “baba” anlamına gelen “bapu” adlarıyla da anılan Gandhi, 2 Ekim 1869'da Hindistan'da doğmuş, Hint gelenekleriyle büyümüştür. 1887'de hukuk öğrenimi için Londra'ya gitmiş, 1891'de öğrenimini tamamlayıp Hindistan'a dönmüştür. 1893'de o zamanlar Britanya İmparatorluğu'nun bir parçası olan Güney Afrika'da avukatlık yapmaya başlamıştır. Bu sırada, Güney Afrika'da Hintlilerin maruz kaldığı

ırkçılık, önyargı ve adaletsizliğe tanık olmuş ve kendi de Güney Afrika'da Hintlilere uygulanan ayrımcılığa maruz kalmıştır. Yaşanan sosyal haksızlıkların farkına varmasını sağlayan bu olaylar, onun hayatında bir dönüm noktası olmuş ve daha sonraki sosyal eylemciliğine temel oluşturmuştur. Ayrıca, halkının Britanya İmparatorluğu içindeki yeri ve kendisinin topluluk içindeki yerini sorgulamaya başlamıştır.

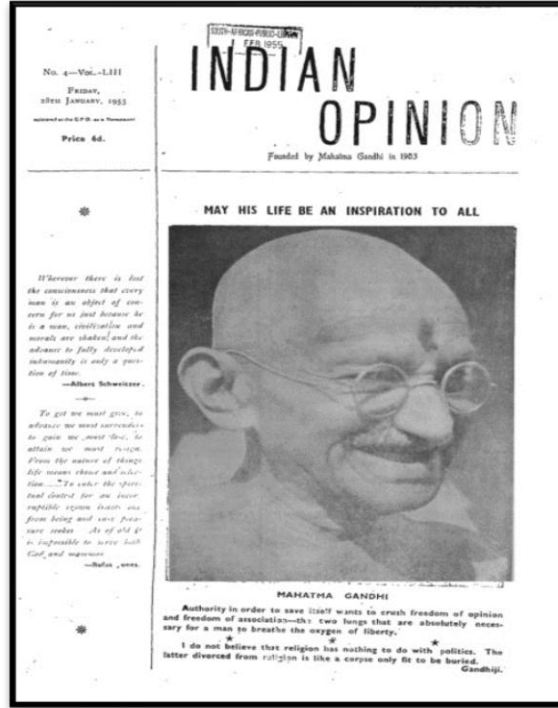

Kaynak 5: <https://happydiwalidatedotcom.wordpress.com/2013/09/page/2/>

Resim 5: Gandhi Jayanti

Güney Afrika'daki Hintlileri bir araya getirmek için “İndian Opinion (Hintlinin Kanısı)” adlı gazeteyi çıkarmaya başlamıştır. Gazetede kötü yönetimlere karşı koyma gerekliliği üzerine yazı yazan Gandhi, yasalara karşı doğrudan harekete geçmiş, kitle tutuklamalarına yol açması için yasaları bilerek çiğnemiştir. 1894'te kurduğu Natal Hint Kongresi sayesinde Güney Afrika'daki Hintlileri ortak bir siyasi gücün arkasında toplamıştır. Gandhi, Hintlilerin oy kullanmasını engelleyen bir yasa tasarısına karşı çıkmış, yasanın çıkmasını engelleyemese de, Güney Afrika'da Hintlilerin yaşadığı sorunlara dikkat çekmeyi başarmıştır. O zamanlar Britanya İmparatorluğu'nun bir parçası olan Güney Afrika hükümeti, Asyalı göçmenlerin sınırdan izinsiz girmesini yasaklayan ve bunu hapisle cezalandıran bir kanunu uygulamaya başlamıştır. Gandhi, binlerce taraftarını sınırı kasten ve büyük kitleler halinde geçmek için teşvik etmiştir. Taraftarları, kasten Güney Afrika topraklarını terk ediyor ve sonra izin almadan içeri giriyorlar ve bu yüzden hapse atılıyorlardı.

Sayırsız insanın bu suretle yaptığı sınır ihlali yüzünden öyle bir an geldi ki, Güney Afrika hükümeti mahkûmları üst üste doldurmasına rağmen, insanları hapsedecek hapisane bulamaz hale gelmiş ve sonunda pes ederek, sınır ihlalini hapisle cezalandırma kanununu iptal etmek zorunda kalmıştır.²²

Kaynak 6: <https://www.yumpu.com/tl/document/view/7035610/indian-opinion-vol50-no31-aug-1952-disa>
Resim 6: Indian Opinion Dergisi sayı:53 (4 Ocak 1954)

Avrupalı liderler, Hintli liderlerin Güney Afrika'nın kuzeyindeki bir vilayeti burada oturmaya hakları olmayan Hintli göçmenlerle doldurmak için bir komploya giriştikleri yönünde asılsız iddialar ortaya atarak, Asyalılara karşı insafsız yasalar çıkarılmaya başlanmasına yol açmışlardır.

Gandhi, 1906'da Hintli nüfusun zorla kayıt altına alınmasını emreden bir yasaya karşı yapılan toplu bir gösteride hâlâ gelişmekte olan "satyagraha" (gerçeğe tutunma) yöntemini ilk defa uygulamaya başlamış ve Hintli yandaşlarına tepkilerini şiddet kullanarak göstermek yerine, yeni yasaya karşı çıkıp bunun sonuçlarına katlanmaları yönünde çağrıda bulunmuştur. Yedi yıl süren mücadelede grev yapmak, kayıt olmayı reddetmek, kayıt kartlarını

²² Thoreau, a.g.e., s. 33-35.

yakmak gibi çeşitli şiddet içermeyen başkaldırıları nedeniyle aralarında Gandhi'nin de bulunduğu binlerce Hintli hapsedilmiş, kırbaçlanmış ve hatta vurulmuştur. Hintli protestoculara Güney Afrika hükümetinin uyguladığı ağır yöntemlerin kamuoyunda oluşturduğu itiraz sonucunda General J. C. Smuts, Gandhi ile bir uzlaşmaya gitmek zorunda kalmıştır. Bu mücadele sırasında Gandhi'nin fikirleri şekillenmiş ve "Satyagraha" kavramı olgunlaşmıştır.²³

Sivil itaatsizliğin karşılığını Satyagraha'da bulan Gandhi, kötülüğe karşı kararlılıkla ama şiddete başvurmaksızın direnmeyi öngören "Satyagraha Felsefesi"nin öncüsüdür. Bu felsefe, Hindistan'ı bağımsızlığına kavuşturmuş ve dünya üzerinde vatandaşlık hakları ve özgürlük savunucularına ilham kaynağı olmuştur. Satyagraha, "hakikate tutunma", "gerçeğe bağlılık", "ruh gücü ve sevgiden doğan kuvvet" anlamına gelmektedir. Gandhi yasanın belirli davranış biçimlerine karşı gelirken, yasanın öngördüğü cezaya da katlanmıştır. Çünkü sivil itaatsizliği uygulayan kişi, yasalara aklını kullanarak ve isteyerek boyun eğer. Ancak yasalara bu biçimde uyduktan sonra insan, kuralların adaletli ya da adaletsiz olduğuna karar verebilir. Eğer adaletsizliği görüyorsa yasalara karşı boyun eğmezliğe başvurabilir.²⁴

Gandhi'nin yanında olan kişilerin sosyal anlamda uyması gereken altı kural vardır:

1. Şiddet kullanılmamalıdır.
2. Çatışma sürecinde hangi eyleme karar verilirse verilsin, bunun hedefe yönelik ve çatışmanın sona ermesinden sonra ortaya çıkması istenen duruma uygun olması gerekmektedir.
3. Kötü güçlerle işbirliği yapılmamalıdır. Kötüyü yaralama ya da ona zarar verme çabası içine girilmemelidir. Öte yandan, asla ona yardım edilmemeli ve onunla işbirliği yapılmamalıdır.
4. Her eylemin bir bedelinin olduğu bilinmelidir.

²³ Mohandas K. Gandhi, <http://tr.wikipedia.org>, (22 Kasım 2014)

²⁴ Ökçesiz, a.g.e., s. 41.

5. Çatışmanın tarafları arasında, bütün köprülerin atılmasını engellemek, yani temas olasılıklarını ortadan kaldırmamak için elden gelen her şey yapılmalıdır. Kafada değişmez çizgilere sahip bir çatışma imajıyla çatışmaya girilmemeli, imaj hareketli ve esnek olmalıdır.

6. Çatışma ortamının harareti olabildiğince düşük tutulmalıdır. Protesto ve görüşme olanakları sonuna kadar kullanılmalıdır.²⁵

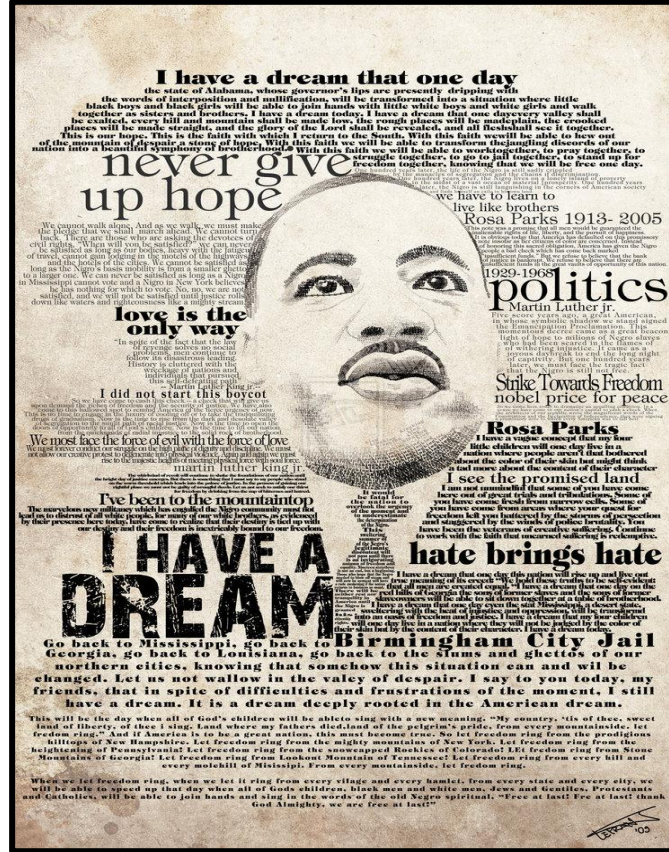
Gandhi'nin en önemli özelliği, şiddet gösterme olasılığı oldukça yüksek olan milyonlarca insanın şiddet kullanmadan itaatsizliğe ve eyleme yönelmesini sağlayabilmesidir. Gandhi'nin eylemleri dünyadaki tüm sivil itaatsizlik eylemleri arasında şiddet kullanımını kesin bir tavırla reddeden sayılı eylemler arasındadır. Ayrıca, Gandhi eylemlerinde disiplinin ve ortak bir amaç için birleşmenin önemini kavramış ve bunu oldukça önemli saymıştır. Gandhi bağımsızlığa ulaşmanın, şiddet dışı yollarla mümkün olabileceğine inanmış ve başarısı ile bunu tüm dünyaya göstermiştir.

Martin Luther King

1929 ABD doğumlu, Amerikan Yurttaş Hakları öncüsü bir papaz olan Martin Luther King dünyadaki bir diğer sivil itaatsizlik öncüsüdür. ABD'nin güney eyaletlerinde ırkçıların aşağılanmalarıyla büyüyen King, siyahîlerin eşitlik mücadelesinin lideri olmuştur.

King, Thoreau ve Gandhi'yi yakından takip ederek, yaşanacak eşitlik mücadelesinde şiddetsizliği savunmuştur. King'in liderlik ettiği eylemler 1955 Rosa Parks ile başlamıştır. Siyahîler otobüslerde yalnızca kendilerine ayrılan yerlere oturabilecek gerektiğinde beyazlara yer vermek üzere kalkacaklardı. Bir akşam Rosa Parks otobüste kendisine ayrılan yere oturdu ve o sırada oturacak yer bulamayan bir beyaz Rosa'dan kalkmasını istedi. Fakat Rosa bunu yapmadı. Bunun üzerine tutuklanarak hapse atıldı. Bu olayın ardından 20.000'e yakın siyah protesto amacıyla otobüse binmeyi reddetmiştir. 382 gün sonunda otobüs boykotu bütün ülkeye yayılmıştır. ABD Yüksek Mahkemesi ise ulaşımdaki ayrımcı yasayı anayasaya aykırı görerek iptal etmiştir. Bu olayın

ardından eylemler ABD'nin dört yanına yayılmaya başlamıştır. Irk ayrımcılığına karşı en çok oturma eylemleri ve yürüyüşler organize edilmiş Martin Luther King bunların tümünde liderlik yapmıştır.

Kaynak 7: <http://www.manifestyourself.com/journey-to-wellness-120/>

Resim 7: "Bir Hayalim Var" - tipografik poster

King sivil itaatsizlikle ilgili görüşlerini 1963'de eylemler sonrası kapatıldığı hapisyanede yazdığı bir mektupla belirtmiştir. Mektupta, adaletsizlikleri yok etmek için gerçekleştirilecek olan ve şiddetsizlik içeren kampanyasında dört temel adımdan söz etmektedir:

1. Adaletsizliğin varlığını saptamak için gerekli materyali toplamak.
2. Adaletsizliğin ortadan kaldırılması için gerekli görüşmeleri yapmak.

²⁵ Jose Bove ve Gilles Luneau, Sivil İtaatsizliğe Çağrı, Çev. Işık Ergüden, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 68.

3. Kendini eğitmek.
4. Doğrudan harekete geçmek.

Sonuç olarak, Martin Luther King, tüm dünyada ırk ayrımcılığına karşı çok büyük adımlar atılmasına öncü olmuş; şiddetsiz bir direniş olan sivil itaatsizliğin tüm dünyada popülerlik kazanmasını sağlamıştır. Ölümünden sonra bile verdiği mücadelenin etkileri sürmüştür ve ırkçılığa karşı mücadelede önemli yankıları olmuştur.

1.1.4. Türkiye'de Sivil İtaatsizlik Eylemleri

Alpagut Linyit İşletmesi İşgali ve “Öğretmenler Boykotu”

1969 yılında gerçekleşen Çorum Alpagut Linyit İşletmeleri'nin yönetimine işçilerce el konulması ve “Öğretmenler Boykotu” Türkiye'deki ilk sivil itaatsizlik örnekleri arasındadır.

Sözü edilen iki eylem de sivil itaatsizlik eylemlerinin yasaya aykırılık, şiddetin reddi, alenilik, hesaplanabilirlik ve kamu vicdanına çağrı gibi unsurlarının pek çoğunu taşımaktadır.

Linyit İşletmeleri'nin işçilerce işgal edilmesi sonucunda işçilere alacaklarının ödenmesi ve süreç içerisinde işten atılan işçilerin işe geri alınmasıyla eylem büyük ölçüde amacına ulaşmıştır.²⁶ Yüz bini aşkın öğretmenin “öğretmenlerin insan onuruna yakışır koşullardan yoksun bırakıldıkları, laik devlet ilkesinin eğitim alanında hiçe sayıldığı ve düşünce özgürlüğünün reddedildiği” gerekçeleri ile dört gün süre ile katıldıkları boykot sonucunda ise birçok öğretmen görevden alınmış ya da çeşitli idari cezalara çarptırılmıştır.²⁷

²⁶ Şeniz Anbarlı, “Baskıya Karşı Direnme ve Sivil İtaatsizlik (Türkiye Örneği)”, Basılmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.211.

²⁷ Peri Uran, “1960 Sonrası Türkiye'de Sivil İtaatsizlik Eylemleri”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt:1, sayı:2, Kayseri, , 2006, s.134.

“Düşünceye Özgürlük” Eylemi

1995 yılında yazar Yaşar Kemal’in “Der Spiegel” dergisinde yayımlanan bir yazısının suç kapsamında değerlendirilmesi üzerine bir hareket başlamış ve “Düşünceye Özgürlük” adlı bir kitap hazırlanmıştır. İçerisinde Yaşar Kemal’in söz konusu yazısı ve buna benzer şekilde “düşünce suçu” olarak nitelendirilen ve yargılanan başka yazılarında bulunduğu bu kitabın yayımlanması ve yayımlayanların da kendilerini ihbar etmeleri diğer bir sivil itaatsizlik örneğidir.²⁸

Bergama Eylemleri

Bergama’da Eurogold tarafından siyanürle altın aranmasına karşı yapılan eylemler, kamuoyu üzerinde büyük etki yaratmış, halkın, yerli ve yabancı basının olayları dikkatle izlediği gözlenmiştir. Çevre bilinci ve hak arama konularındaki duyarlılıklarını kanıtlayan halk, siyanürle altın aranmasına karşı on iki yıl mücadele vermiştir. Mahkemenin verdiği karara rağmen madenin belirtilen yöntemle altın aramaya devam etmesi sonucunda, tüm hukuksal yolları deneyen Bergamalılar sivil itaatsizlik olarak yorumlanabilecek eylemler düzenlemişlerdir. Bu eylemlerden bazıları şunlardır:

Referandum (21 Ocak 1997)

12 Ocak 1997’de sekiz köyde yapılan referandumda katılanların tümü “siyanüre hayır” oyu vermiştir. Ovacık’ta Eurogold isimli firmanın siyanürlü yöntemle altın üretmek istemesiyle başlayan ve yedi yıldır süregelen tartışmalar böylece farklı bir boyut kazanmıştır.

Köylülerin Maden Sahasına Girmesi (22 Nisan 1997)

Eurogold’un valilik kararına rağmen faaliyetini sürdürmesi karşısında, Bergamalı köylüler 22 Nisan 1997’de madene girmişlerdir. Maden sahasına girme eyleminde 19 kişi gözaltına alınmış, Bergama Cumhuriyet Başsavcılığı’nda ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılmışlardır. Bu

²⁸ Şeniz Anbarlı, a.g.e.s. 247, 249, Peri Uran, a.g.e., s.144, Yakup Coşar, a.g.e.s. vol no.1074, sayfa no:5.

eylemde, eylemi gerçekleştirenler, cezai sorumluluğu göze alarak bir tür sivil itaatsizlik örneği göstermişlerdir.

Nüfus Sayımına Katılmama Eylemi (30 Kasım 1997)

Bergama'ya bağlı bazı köylerde yaşayanlar, siyanürlü madeni kapatmayan yetkilileri protesto etmek amacıyla 30 Kasım 1997'de yapılan nüfus sayımında sayım memurlarına kapılarını açmamışlardır. Köylüler bu eylemi, kendilerini yok sayıp istemlerine cevap vermeyen yetkililere tepki göstermek amacıyla düzenlediklerini yalnızca yetkililer görevini yapıp madeni kapatırsa vatandaşlık görevlerini yerine getireceklerini söylemişlerdir.

"İnanca Saygı Düşünceye Özgürlük İçin El Ele" Eylemi

Öğrencisi oldukları üniversitelere alınmayan başörtülüler de "sivil itaatsizlik" olarak değerlendirilebilecek pek çok eylem düzenlemiştir. Örneğin, 1997 yılında İstanbul Üniversitesi önünde dört ay süren, her gün 1 saat oturma eylemi yapmışlardır.

Kaynak8: http://www.cumhuriyet.com.tr/cizim/388226/Semih_Poroy_Harbi.html
Resim 8: " Düşünce Özgürlüğü ", Semih Poroy, Cumhuriyet Gazetesi

Ekim 1998 yılında yapılan "Özgürlük İçin Elele" eyleminde ise Türkiye'nin pek çok yerinde insan zincirleri oluşturmuşlardır. Eyleme katılan kişi sayısı, kapsadığı coğrafi alan itibarıyla dünyanın en büyük sivil itaatsizlik eylemidir. Türkiye'nin bütün il ve ilçelerinde Avrupa'da ve hatta ABD ve Avustralya'da ve bazı Türki Cumhuriyetlerde aynı anda el ele tutuşarak yapılan bir protestodur. Bu eylemde güvenlik güçlerinin somut bir müdahalesi olmamış ancak sonradan bir kısım insanlar tutuklanarak gözaltına alınmıştır.

“Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık” Eylemi

Susurluk kazası sonrasında ortaya çıktığı düşünülen devlet ve çete bağlantılarının protesto edilmesi amacıyla başlatılan “Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık” Eylemi ilk başlarda yasa-dışılık unsuru taşımadığından bir sivil itaatsizlik eylemi değildir. Ancak eylemler sırasında zaman zaman Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası’nın ihlal edilmesi, eylemlerin bazı unsurları ile sivil itaatsizlik olarak değerlendirilebileceği şeklinde yorumlanmaktadır.²⁹

Cumartesi Anneleri

Cumartesi Anneleri’nin 27 Mayıs 1995 gününden 20 Mart 1999 gününe kadar İstanbul İstiklâl Caddesi’nden Galatasaray Lisesi önünde yaptıkları oturma eylemleri de bir “sivil itaatsizlik” eylemi olarak kabul edilmektedir. Cumartesi Anneleri’nin eylemi ortaya çıkış biçimi, örgütlenmesi, hedefleri açısından sivil itaatsizliğin hemen tüm unsurlarını içinde barındıran bir eylemdir. Cumartesi Anneleri eylemlerini izinsiz olarak yaparak “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ”nu ihlâl etmişlerdir. Bu nedenle eylemleri yasadışılık unsurunu içinde barındırmıştır. Kayıp yakınları ve onları destekleyenler bütün yasal yollara başvurduktan sonra eylemlere başvurmuşlardır. Eylemciler kayıplar için kamuoyu oluşturmak amacıyla saptadıkları hedef doğrultusunda hareket etmişlerdir. Açıklanan hedef, her Cumartesi yarım saat oturma eylemidir ve buna sürekli sadık kalınmıştır. Saptadıkları hedefin dışına çıkmayan Cumartesi Anneleri eylemi bu anlamda sistemin bütününe karşı değil, tekil bir haksızlığa karşı yürütmüşlerdir. Ayrıca bu eylemin önemli özelliklerinden biri de örgütlü bir toplumsal hareket olmamasıdır. Başka bir deyişle, eylemler hiçbir grubun ismini, etiketini taşımayan, sivil toplumdaki her bir yurttaşın destekleyebileceği niteliktedir. Bu eylemlerin kamuya açık olması ve alenilik özelliğini taşıması, şiddet içermemesi, eylemin sonuçlarının önceden kestirilebilir ve hesaplanabilir olması, politik ve hukuki sorumluluğun üstlenilmesi, kamu vicdanına yönelik bir çağrı olması Cumartesi Annelerinin eylemlerinin bir sivil itaatsizlik eylemi olarak görülmesinin gerekçeleri arasında sayılabilir.

²⁹ Şeniz Anbarlı, a.g.e.,s. 235-237; Peri Uran, a.g.e., s.65.

Kaynak9: <http://t24.com.tr/haber/cumartesi-anneleri-herkesi-500-haftada-ayni-yerde-bekliyor,274980>

Resim 9: " Cumartesi Anneleri 500. Hafta " , Latif Demirci, Cumhuriyet Gazetesi

1.1.5.Dünyada Sivil İtaatsizlik Eylemleri

Almanya

Ölümcül kazaların sıklıkla meydana geldiği geçit üzerinde tren raylarının 30 saat süreyle abluka altına alınması. (1973)

Atom enerjisi santrali kurulması amacıyla yapılan, ormanda yer açma çalışmalarının engellenmesi ve Whyll'da ilk alan işgali. (1975)

Yeni atom silahlarının yerleştirilmesini protesto etmek amacıyla metro istasyonlarındaki imdat frenlerinin aynı anda çekilmesi. (1977)

Elektrik parasının atom enerjisinden elde edilen kısmının ödenmemesi için çağrı. (1977)

Balıkçıların, Bayer ve Leverkusen firmalarının basamaklarına kimyasal maddelerden zarar görmüş balıklarla dolu torbalar boşaltılması. (1980)

Askere Alma Dairesi önünde celp belgelerinin yakılması ve oturma eylemi. (1982)

Amerika

Belediyenin otobüslere koyduğu ırklara göre oturma düzeninin çiğnenmesi. (1955)

İrk ayrımı yapan güney eyaletlerine, siyah ve beyazların birlikte oturdukları otobüslerle özgürlük seyahati. (1961)

Vietnam savaşını protesto etmek amacıyla, askerlik dairesinin önünde oturma eylemi.(1967)

Greenpeace'in, Nevada çölünde "Yaka Flat" atom silahları deneme bölgesine girmesi.(1983)

Rayların üstünde durarak deniz üssüne giden bir trenin engellenmesi.
(Concort, 1987)

Avusturya

Liman yapımı çalışmalarını için gerekli ağaç kesimini engellemek için ağaçlara sarılmak.(1983)

Greenpeace'in, enerji santralının zararlı maddeler yaymasını protesto etmek amacıyla santralin bacasını işgali. (1984)

Askeri bir merasim geçişinin, oturma eylemi ile engellenmesi. (1985)

Fransa

Atom bombası testini protesto etmek amacıyla vergi ödemekten kaçınma.
(Mururoa, 1966)

Askerlik hizmetinden kaçınanların bir askeri tören geçidinde pasifist parolalar söyleyerek birlikte yürümeleri. (Paris, 1972)

İngiltere

"Operation Gandhi" adlı grubun Savunma Bakanlığı'nın girişinde yaptıkları oturma eylemi. (1952)

Nort Pickenham’da füze üssüne giden yolda 37 kişinin tutuklanmasına neden olan oturarak abluka eylemi. (1958)

Londra’da bulunan muhabirlerin parlamento konuşmalarını yayınlama yasağını çiğnemeleri. (1968)

Greenpeace’in eylem gemisi “Sirius” tarafından İngiliz nükleer atıklarının Atlantik Okyanusunda suya boşaltılmasının engellenmesi ve silah sergisinin önünde insandan halı yapılması. (1978)

İtalya

Sicilya’da toprak işgalleri (1919)

İşsizliği protesto amacıyla yasadışı ve kendiliğinden yol yapımına başlanması. “TersineGrev” olarak adlandırılmaktadır. (Sicilya,1956)

Silahlanma harcamalarını protesto amacıyla vergi boykotu. (1986)

Sicilya’da Cruise Misilse füze üssünün yapımının engellenmesi (1982)

Japonya

Askeri bütçe oranına karşılık gelen vergi miktarını ödemekten kaçınma (1974)

Greenpeace’in, 15 metrelik lastik balinasıyla, Japon balina avlama gemilerinin okyanusa açılmalarını engellemesi. (1987)

Danimarka

Otopark yerine halk parkı yapılması talebiyle bir arsanın işgali. (Kopenhag, 1979)

Irak Savaşını protesto etmek amacıyla bir vatandaşın Devlet Başkanının üzerine kırmızı boya serpmesi. (2003)

1.2. Sokak Direnişleri

Mısır'da MÖ 1770' te Krallar Vadisi'nde mezar yapımında çalışanlar gündelikleri ödenmeyip açlıkla karşı karşıya kaldıklarında tarihin bilinen ilk grevini gerçekleştirdiler. Onları harekete geçiren içgüdüsel olarak varlıklarını devam ettirebilmektir.

M.Ö 70'li yıllarda yaşanan Spartaküs ayaklanması ise, insan emeğinin vahşi sömürsü üzerine kurulmuş Roma'yı derinden sarsarak, dünya üzerinde devrimci tarihsel birikimin ilk basamaklarından birini oluşturmuştur. Thurium şehrinde ortaya konan yönetim anlayışı ve uygulamaları Spartaküs hareketinin sıradan bir isyancı hareket değil, önemli bir birikim ve özgürlükçü felsefeye sahip bir mücadele birliği olduğunu göstermiştir. Spartaküs ve arkadaşlarının mücadelesi, "diz çökerek yaşamaktansa, ayakta ölmek için yeğ" tutulmasının ilk örneklerinden birini oluşturmuştur.

1848 Devrimleri

Modern anlamda kurumsal siyaseti yeterli bulmayan insanlar, 1848 Devrimleri'nden itibaren taleplerini, iradelerini sokaklarda ortaya koydular. İktidarın karşısında, muhalefetin ilerisinde, kendi halindeki bu insanlar kitlesel protesto tarihini başlattılar.

1848 Devrimleri 1848 yılında Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ortaya çıkan ayaklanma, devrim ve özgürlük hareketleridir. Özellikle İtalya, Almanya, Fransa, Avusturya, Polonya, Romanya ve Macaristan bu dönemde büyük sarsıntılar geçirmiş; dönemin diğer büyük güçleri olan Rusya, Osmanlı Devleti, Birleşik Krallık ve Hollanda ise bu olaylardan nispeten etkilenmemişlerdir.

19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Avrupa'da Sanayi Devrimi büyük ölçüde tamamlanmış, sanayicilerin ve şirketlerin gelirlerinde büyük bir artış görülmesine karşılık köylerde ve kentlerde yaşayan fakir halk bu zenginlikten nasibini almamıştı. İşçiler günde 13-15 saat çalışıyorlar, sağlıksız ve kirli konutlarda zor koşullarda yaşamaya devam ediyorlardı. Köylerde artan nüfus

işsizliğe ve toprak yetersizliğine yol açmış, alt yapının yetersiz kalmasına neden olmuştu. 1845 ve 1846 hasat mevsimlerinde Belçika'da ortaya çıkarak diğer Avrupa ülkelerine yayılan Patates Hastalığı Avrupa'da büyük bir açlık salgınına yol açmış toplumun yoksul kesimlerinde büyük bir tatminsizlik duygusuna neden olmuştu.

Aynı yıllarda Alman Karl Marx ve Friedrich Engels'in birlikte yazdığı ve 1 Şubat 1848 tarihinde yayınlanan Komünist Manifesto özel mülkiyeti bir devrimle ortadan kaldırarak sınıfsız ve devletsiz bir toplum düzenini gerçekleştirmesi gerektiğini iddia etmekteydi. Bu koşullar altında devrim düşüncesi toplumun çeşitli kesimlerinde çok sayıda taraftar bulmuş ve sonunda 1848 yılında bu devrimler bütün şiddetiyle patlak vermiştir.

Fransa'da cumhuriyetçi ayaklanma ve işçi ayaklanmalarıyla karşı karşıya kalan Temmuz Monarşisi Kral Louis-Philippe'in tahttan indirilerek İkinci Cumhuriyet'in kurulmasıyla sonuçlandı. 1848-1852 yılları arasında 4 yıl süren bir cumhuriyet yönetimi başladı.

Berlin'de yapılan miting ve gösterilerden korkan Prusya kralı IV. Friedrich Wilhelm göstericilerin taleplerini kabul ederek parlamento seçimlerinin yapılmasını, bir anayasa hazırlanması ve basın özgürlüğünü kabul etmek zorunda kaldı. Saksonya' nın Dresden kentinde 3-9 Mayıs 1849 tarihlerinde ortaya çıkan ayaklanmada ünlü Klasik Müzik bestecisi Richard Wagner de rol oynadı. Halkın baskısı sonucu Bavyera'da Kral I. Ludwig tahtan inmek zorunda kaldı.

Kaynak 10: http://www.turkcebilgi.com/1848_devrimleri

Resim 10: Almanya'da 1848 Devrimleri sırasında girdikleri mücadeleden sonra tezahürat yapan devrimciler

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun egemenliği altındaki bölgelerde de ayaklanmalar ve gösteriler yaşandı. Viyana'da 1848 yılı boyunca 4 defa hükümet değişikliği yaşandı. İmparatorluğun vatandaşı olan Çekler, İtalyanlar, Slovenler, Lehler, Sırp,lar, Hırvatlar, Slovaklar, Romenler ve Macarlar arasında bağımsızlık talepleri yükseldi. Macaristan'da bağımsızlık hareketleri bir bağımsızlık savaşına dönüştü. Budapeşte'de Lajos Kossuth'un başkanlığı altında kurulan hükümet Avusturya'dan bağımsızlığını ilan etti. Avusturya kralı I. Franz Joseph Rus çarı I. Nikolay'dan bu ayaklanmayı bastırmak için yardım istedi. Lajos Kossuth Macaristan'dan kaçarak Osmanlı Devleti'ne sığındı. 1 yıl kadar Vidin, Şumnu ve Kütahya'da yaşadı.

Ayrıca, 1848 yılında Polonya'da Prusya işgaline karşı büyük ayaklanmalar yaşandı. Romanya'da Rusya'nın yönetimine karşı ayaklanmalar ortaya çıktı. Bu ayaklanmaların bastırılmasında Osmanlı ordusu da rol oynadı. Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa ve Keçecizade Fuat Paşa Osmanlı ordusunun başında 25 Eylül 1848 tarihinde Bükreş'e girerek Rusya'nın Romanya'yı etkisi

altına almasını önlemeye çalıştılar. Sonra yine Rusların egemenliği altına giren Polonya, 11 Kasım 1918 tarihinde bağımsızlığına kavuştu.

Paris Komünü

Paris Komünü, Fransız tarihinin en büyük destanlarından birisidir. "İşçi sınıfının merkezi bir rol oynadığı ve toplumu değiştirmeyi amaçladığı ilk devrimdir"³⁰

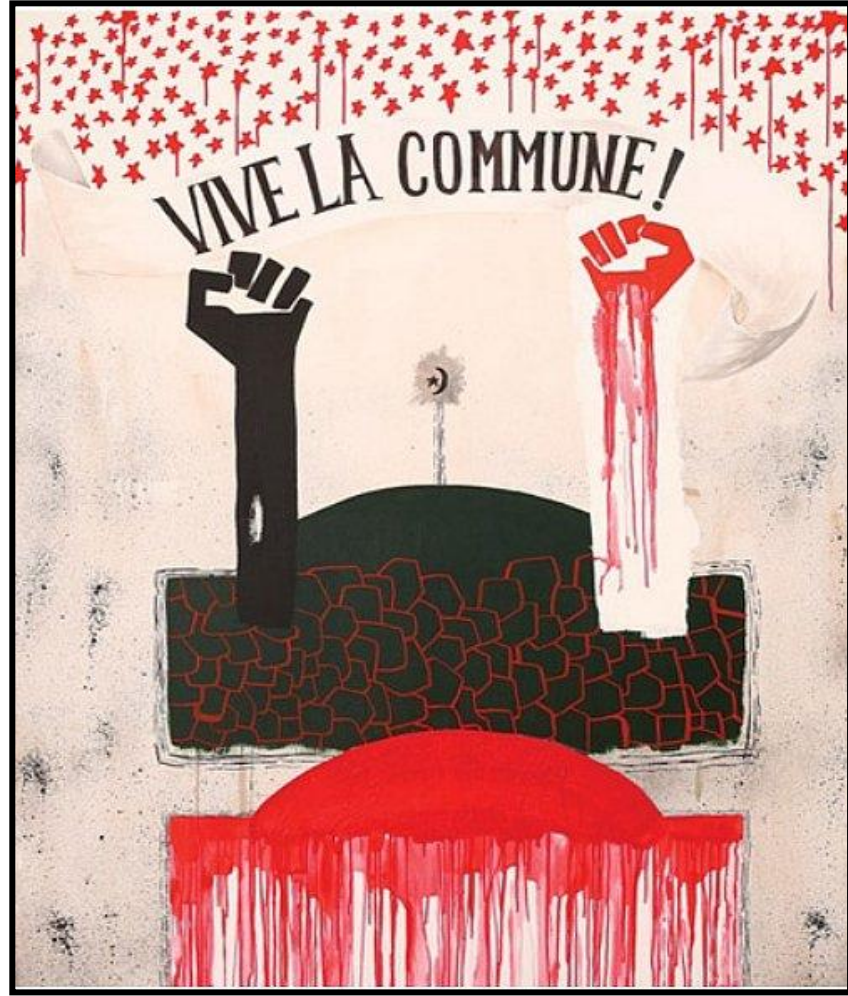
1871 devrimi, bir halk devrimiydi. Halkın kendisi tarafından yapılmıştır, kitlelerin ortasında kendiliğinden doğmuştur ve kendilerini onun savunucuları, kahramanları, onun şehitleri olarak bulan büyük bir halk kitlesi içinde olmuştur. Bu, orta sınıfın asla affedemeyeceği kadar 'aşağı' olması nedeniyledir yalnızca. Aynı zamanda, onun hareketli ruhu toplumsal bir devrim düşüncesiydi; kesinlikle belirsiz, belki de bilinçsizce, ama yüzyılların mücadelelerinin ardından elde etmek için çabalamaya değer, tüm insanlar için gerçek özgürlük, gerçek eşitlik. En aşağı halk katmanlarının haklarını elde etmek için yürüdüğü bir devrim"³¹

Paris emekçilerinin toprak ve sermaye sahiplerinin işgalci Prusya ile işbirliğine karşı ayaklanarak, 18 Mart-28 Mayıs 1871 arasında hayata geçirdikleri Komün, görevde kaldığı kısa dönem içinde, kuşatma süresince kiralari azalttı ve zamanı gelen borçların ödenmesini üç yıllığına erteledi. İşsizlerin değişimini düzenledi; fırıncıların geceleri çalışmasını yasakladı; çalışmayan fabrikaları tekrar faaliyete geçirmek için sendikalara ve işçi kooperatiflerine verdi. Fabrikaların yakınına gündüz kreşleri kuruldu ve özellikle de en ihmal edilen alan olan kadınların eğitimi başta olmak üzere, eğitimi geliştirmek için pek çok şey yapıldı.³²

³⁰ " The Paris Commune "" . <http://flag.blackened.net/revolt/talks/paris.html> (17 Aralık 2014)

³¹ Kropotkin, Peter, "The Commune of Paris: II. How the Commune Failed to realize its true aim and yet set that aim before the world". Orijinal hali, (Le Révolté'de 20 Mart 1880' de basılan Fransızca aslına bağlı kalınarak) Freedom Broşürü olarak yayınlandı, no. 2, Londra: W. Reeves, 1895.

İstanbul'da 2013 Haziran'ında Gezi direnişi patlak verdiğinde, parkta ortaya çıkan toplumsal model için kullanılan kavramlardan biri de Komün'dü. Gezi'nin katılımcıları bu kavramı kullanarak, bugüne kadar pek çok toplumsal hareketin failinin ilişki kurduğu gibi, 142 yıl sonra Paris Komünü ile arasında bir süreklilik ilişkisi kuruyordu. Pek ortak noktası bulunmayan bu iki vakayı ortaklaştıran, akrabalaştıran da kentin ve kendilerinin (Gezi örneğinde kısmen ve daha kısa bir süre için) kaderi üzerinde söz sahibi olma iradeleriydi. Gezi Parkı eylemlerinde de halk, kompozisyonu farklı da olsa, Paris Komünü'ndeki gibi toprak ve sermaye sahipleri ile devlete karşı ayaklanmıştı.

Kaynak 11: <http://www.turkishculture.org/whoiswho/olgu-ulkenciler-2641.htm>
Resim 11: " Viva La Commune ", Olgu Ülkenciler

³² The Sydney Morning Herald, 12 Mayıs 1871, s. 5

"Yaşasın Komün!" yazısı 1871 Paris'inde devrimci işçilerin sloganıydı. Çalışmada yer alan bu yazı, işçi sınıfının ilk iktidarının, ilk emekçi sınıf hâkimiyetinin sembolü olarak kullanılmıştır. Kırmızı yıldızın beş köşesi, toplumu sosyalizme taşıyacak ve onu koruyacak gençlik, ordu, işçiler, çiftçiler ve entelektüellerden oluşan beş farklı sosyal grubu temsil eder. İçinde yaşadıkları coğrafya özgürlüğünü tam anlamıyla kazanacaksa, bunu o coğrafyanın işçileri, emekçileri, çiftçileri, öğrencileri ve entelektüelleri başarabilecektir. Bu gruplardan oluşan bir gökyüzü hayal edilmesi, bu gruplardaki insanlara hak ettikleri değerin gösterilmesine ve asıl olmaları gereken yere gelmelerinin sağlanmasına bir çağrı olarak okunabilir. Kırmızı yıldızların yüzeylerin üstlerinden alta doğru inişleri, belirtilen beş sosyal grubun diğer toplumsal katmanlar üzerinde etki sahibi olma isteğinin bir göstergesidir. Diğer toplumsal katmanlar, karikatürize bir şekilde siyah yüzeyin üzerine farklı farklı boyutlarda çizilen kırmızı şekillerle sembolize edilmeye çalışılmıştır. Bir tarafta siyah, diğer tarafta kırmızı sol yumruklar sınıf mücadelesini temsil eder. Toprak ve sermaye sahipleri, karanlık güçler, suç ve kötülüğü simgeleyen siyahla temsil edilmiştir. İşçi sınıfı ise sığağı, ateşi, kanı ve heyecanı simgeleyen kırmızı ile temsil edilmiştir. Siyah yumruk diğer toplumsal katmanları simgeleyen şekillerin içinden yükseldiğinden, toplumun üst sınıflarının içinde onların çıkarlarını gözetken bir güç olarak algılanabilir.

Rusya'da 1905 Devrimi

Osmanlı ve Rus İmparatorlukları 1848 anayasal hareketlerinin dışında kalmıştır 1905'te Rusya, Japon savaşını kaybedince otokrasiye karşı tepkiler yükselmişti. Aydın çevreler anayasanın da varolduğu Batı tipi bir monarşi talep ederken, çeşitli kent meclislerinde basın özgürlüğü başta olmak üzere siyasal talepler artmaya başladı. Çar, parlamenter rejimden söz etmeksizin var olan temsil yeteneği aşırı derecede sınırlı meclislerin yetkilerini genişleteceğini vadetti. Rejimin yukarıdan normalleşmesiyle ilişkisiz olarak, başkentteki ülkelerin en büyük fabrikası Putilov'da ansızın patlak veren grev, bütün şehirde bir grev dalgası başladı. Papaz Gabon, Çar babaya işçilerinin dileklerini iletmesi için bir gösteri düzenledi ve kitleleri Kış Sarayı'nın önüne götürdü. Tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçecek ve silahsız binlerce insanın açılan ateşle

ölmesine neden olan olay, 1905 Devrimi'nin beklenmedik bir biçimde başlanmasına yol açtı. Kafkasya'dan Polonya'ya, Rusya'nın her tarafında grevler başladı. Yerel meclis temsilcileri Çarla görüşerek birtakım liberal haklar elde etmeye yönelirken, Ekim'de Sankt Peterburg Sovyeti kuruldu ve genel grev çağrısı yapıldı.

20.yy başında Rusya, hem Japonya ile savaşın hem de 1905 kalkışmasının etkisiyle karışık dönemler yaşıyordu. O dönemde, ülkedeki farklı grupların -menşevikler, bolşevikler, sosyalistler, anarşistler, nihilistler- görüşleri doğrultusunda, 480'den fazla yeraltı dergisi ortaya çıktı. Tüm dünyada, yıllar sonra bile, organize olmadan bu denli etkili bir yeraltı hareketi görülmemiş olabilir. Dergilerin ortak noktası, Çarlık yönetiminde reform istekleriydi.

Kaynak 12: <https://keepfeeling.wordpress.com/category/culture/page/22/>
Resim 12: Rus hiciv dergisi " Zritel "in kapak çizimi

Dergiler hızla sansüre uğradılar. Bazıları açıldığı gibi kapanmak zorunda kaldı. “Blood; Laughter. Caricatures from the 1905 Revolution” isimli kitapta, dönemin bu muhalif dergilerinden örnekler vardır.

Bu dergi kapağındaki kadın da adalet ve düzen tanrıçası Themis gibi gözleri bağlı ve elinde bir teraziyle resmedilmiştir. Themis’in elindeki terazinin kefeleri eşit durmaktadır ve adaletin dengeli şekilde dağıtılmasını simgelemektedir ancak kapaktaki kadının tuttuğu terazinin kefeleri yamulmuş ya da bozulmuştur ki bu da toplumda gerekli adaletin sağlanmadığını göstermektedir. Rusya’da işçiler, öğrenciler, öğretmenler adalet arayışı içindedir. Kapaktaki kişinin gözlerinin bağlı olması ise toplumda duyulan tarafsızlık ihtiyacını simgeler. Tüm bunlardan anlaşılacağı gibi bu dergi kapağındaki resim, insanların özlem duyduğu ve olmasını istediği bağımsız, tarafsız, adaletin dengeli şekilde dağıtıldığı düzeninin ifadesidir.

1968 Olayları

1968 olayları, sokak isyanlarının en geniş kapsamlısı olarak tarihe geçmiştir. Japonya’dan Meksika’ya, Fransa’dan ABD’ye, Çekoslovakya’dan Almanya’ya, geçen yüzyılın bu en büyük dalgası, sokak direnişleri tarihinde siyasetten sanata getirdiği yeni anlayışlarla nice köklü dönüşüme olanak tanıdı.

Prag

Prag’da daha demokratik ve sosyal bir düzen talebi yükselirken, ABD’de ırkçılık karşıtı hareketler ve kadın hakları hareketlerinin yanı sıra Vietnam savaşı sebebiyle savaş karşıtı hareketler baş gösterdi.

Fransa

Fransa’da, Charles De Gaulle bütün başarılarına rağmen ağır eleştirilere maruz kalıyordu. Bu eleştiriler, yönetimin fazla sert ve tutucu olduğu yönündeydi. Serbest seçimler ve basın özgürlüğü olsa da devlet televizyon ve radyo yayınlarındaki tekeli sürdürüyordu. Hükümet bu yayınların düzenlenmesine karşı ve hükümet yanlı yayınlar yapılmasını sağlıyordu.

Toplum, özellikle kadının toplumdaki yeri konusunda tutucu davranmaya teşvik ediliyordu. Bu gibi durumlar özellikle üniversiteli gençler arasında hoşnutsuzluğa ve Mayıs 1968 olaylarına yol açtı. De Gaulle Almanya'daki Fransız birliklerine sığındı.

Kaynak 13: <http://galleryhip.com/flower-street-art.html>

Resim 13: "Mayıs Çiçeği", Jef Aérosol, 2008

Jef Aérosol'un "Mayıs Çiçeği" isimli bu çalışmasını kalıp, püskürtme boya ve çeşitli araçlar kullanarak kanvasın üzerine çizmiştir. Çalışmanın adının "Mayıs Çiçeği" olması 1968 Mayıs Öğrenci Hareketleri dönemini yansıtıyor olmasındandır. 60'larda gençlerin müzik gruplarının etkisinde kalarak gösterdikleri özgürleşme eğilimi ve yetişkinler tarafından ciddiye alınma arzusu, onları kendilerini ifade etmede yeni biçimler uygulamaya itmişti. Ebeveynler, Nazi işgalini, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcılığını ve yol açtığı yıkımla yokluğu görmüşlerdi ancak yeni nesil, çeşitlenen maddesel dünyada bir tatminsizliği ve rahatsızlığı yaşamaktaydı. Gençler ahlakçı yetişkinlerin ve elitlerin müdahalelerinden rahatsızlık duyuyordu ve anne-babalarının, devletin ve tüm bağlayıcı kurumların karşısında özgürlüklerini ilan etmek istiyorlardı. İkinci Dünya savaşı sonrasında nüfus artışı ve kentleşmeyle birlikte okullara

olan talep artmaya başladı ve bu talep fazlalığı yükselmeye devam etti. Öğrenci sayısındaki bu artışa üniversiteler cevap verememiş ve sistem tıkanmaya başlamıştı. Bu duruma bir de mezuniyet sonrası iş bulamama durumu eklenince gençler arasındaki gerilimin dozu iyice artmıştır. Yeni açılan üniversiteler ile seçkinlere yönelik üniversiteler arasındaki eşitsizlik de öğrencilerin tepkisini arttıran başka bir öğeydi. Jef Aérosol bu çalışmasında, eline megafon alarak tüm taleplerini, özlemlerini dünyaya haykıran bir öğrenciyi tasvir etmiştir ve o dönemki durumu günümüze taşımıştır.

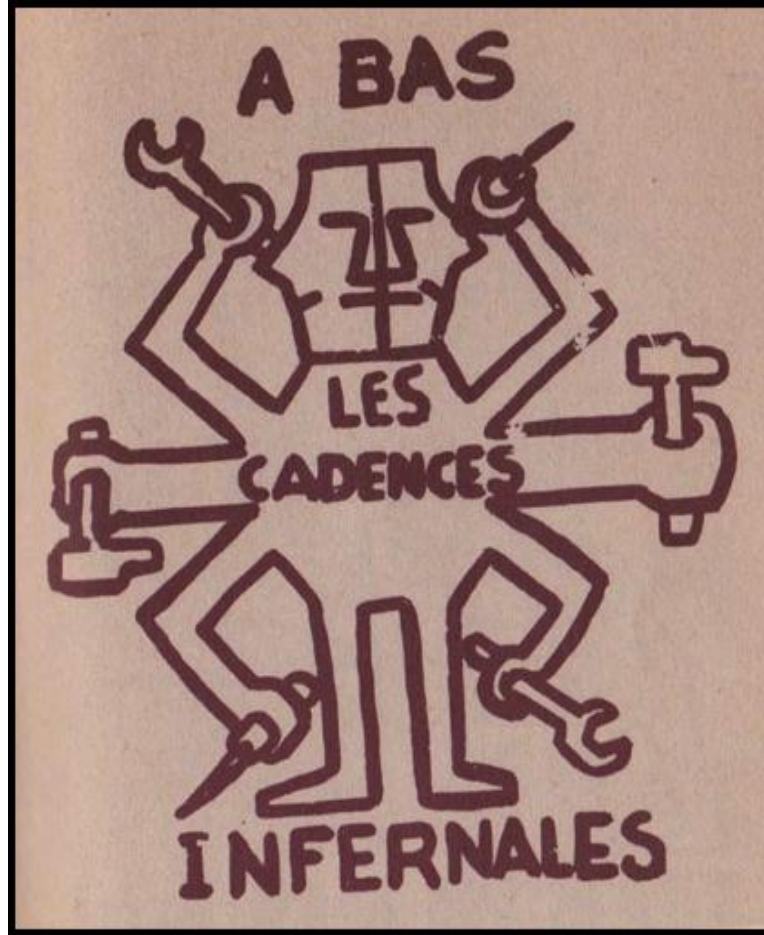

Kaynak 14: <http://libcom.org/gallery/paris-68-posters>

Resim 14: " Gelecek tarafından çok sık rahatsız edilen bir genç "

Poster "Gelecek tarafından çok sık rahatsız edilen bir genç" başlığını taşımaktadır. Bu belki de en ünlü Paris 68 posterlerinden biridir. Burada bir kişinin neredeyse tümü bandajlarla sarılı kafasını görüyoruz. Kişinin ırkını ve cinsiyetini belirleyemiyoruz fakat ona gaddarca davranıldığını açık bir şekilde görebiliyoruz. Gözlerindeki eğrimler hissettiği acının, ıstırapın ve gelecekte yaşanabileceklerden duyduğu tedirginliğin ifadesi olarak yansıyor. Ağzının

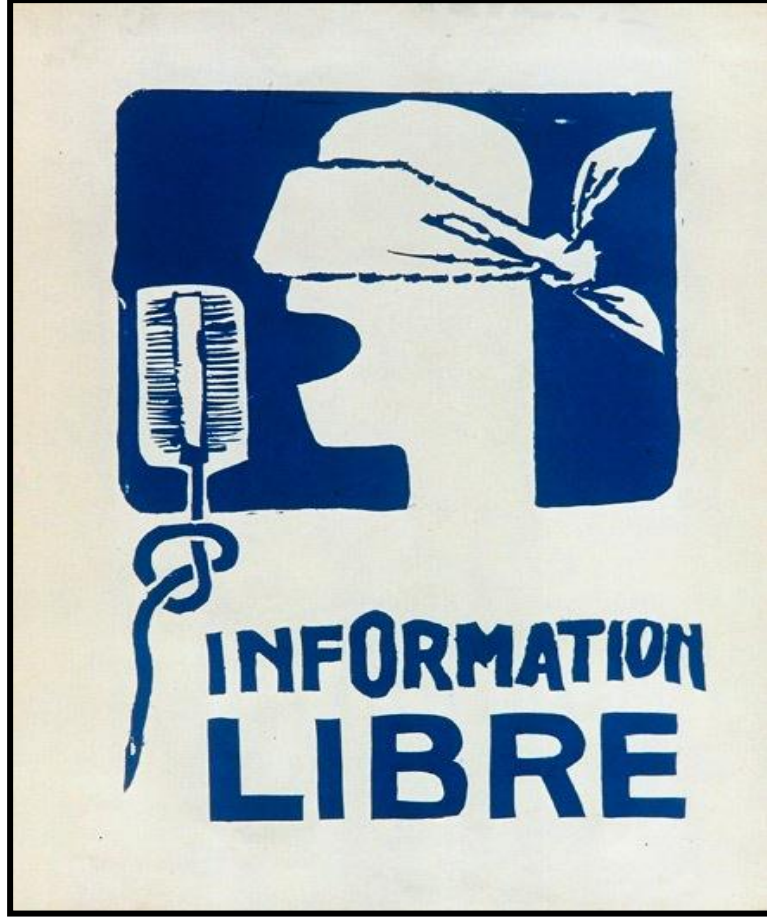
üstüne yerleştirilmiş çengelli iğne, bandajları bir arada tutmaktan öte onun konuşmasını engellemek amacıyla diline vurulan bir kiliti temsil ediyor. Bu poster yetkililer tarafından suistimal edilen kişilerin durumunu gözler önüne sermenin ötesinde yakında oluşabilecek genel bir kayıtsızlık ve cesaretsizlik durumundan duyulan kaygıyı da ifade etmektedir.

Kaynak 15: <http://jeanpaulachard.com/mai/#>

Resim 15: " Kahrolsun üretim zincirinin ölümcül ritmi "

Posterin üzerinde "Kahrolsun üretim zincirinin ölümcül ritmi" yazmaktadır. Bu poster, uzun çalışma saatlerini, hızlı üretim artışlarını, düşük ücretleri ve üretim bölümünde çalışan endüstri işçilerinin maruz kaldığı sömürleri kınamaktadır. Aynı anda altı işi birden yapmak zorunda olan işçi soyutlaması, posterin üzerindeki kurnazca ve aynı zamanda şiirsel başlıkla birleşince çok güçlü bir anlatıma sahip olmaktadır.

Kaynak 16: <http://www.conexaoparis.com.br/2013/06/18/ecos-de-maio-de-68/>
Resim 16: " Özgür Basın "

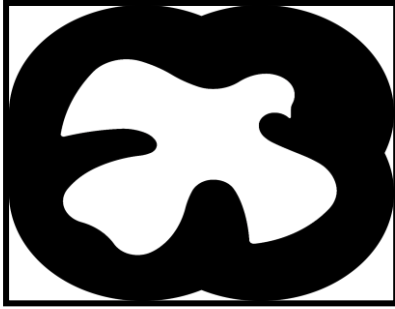
Bu poster " Özgür Basın " başlığını taşımaktadır. Posterden iki farklı anlam çıkarmak mümkündür. Mikrofon başında konuşan kişi hem bana dokunmayan yılan bin yaşasın düşüncesinden yola çıkarak sadece çıkarlarını gözeten yayıncılığı simgelerken hem de yanlış olmaya zorlanan fakat buna başkaldıran yayıncılığı vurgulamaktadır. Poster hükümetin yanında saf tutabilmek adına kendilerine oto sansür uygulayan ve bunun uğruna insanlara yanlış bilgi veren yanlış basına dikkat çekmektedir. Diğer yandan, baskı altında olan ve özgürlüğe kavuşma ihtiyacı duyan basını resmetmektedir. Mikrofon kablosuna atılmış düğüm, güvenilir haberciliğin baskı altında tutulduğunun bir simgesidir.

Japonya

Japonya’da havaalanının yapılacağı arazinin korunması için öğrenciler güvenlik güçlerine karşı köylülerle birlikte direndiler.

Meksika

1968’de, Olimpiyatlar Meksika’da yapıyordu. Oyunlardan önce üzücü bir olay meydana gelmişti. Öğrencilerin, Meksika hükümetini protesto etmesiyle, polis olaya el koymuş ve 300’den fazla kişi ölmüş ve binlerce kişi de tutuklanmıştır. Oyunların tehlikeye girmesiyle Meksika hükümeti açıklama yapmış ve oyunların iptal edilmeyeceğini söylemiştir. Bu olaylar, ”Tlatelolco Katliamı” olarak tarihteki yerini almıştır. Bütün bunlara ek olarak dünyada ırkçılık bugünkünden daha sert bir şekilde etkisini hissettiriyordu. Özellikle Amerika’da hala siyahların, beyazlara hizmet etmesi gerektiği savunan insanlar varlığını sürdürüyordu.

Kaynak 17-18: <http://blogs.walkerart.org/design/2014/03/20/lance-wyman-mexico-68-olympics-tlatelolco-massacre/>
Resim 17: "Özgün Olimpik Barış Logosu"

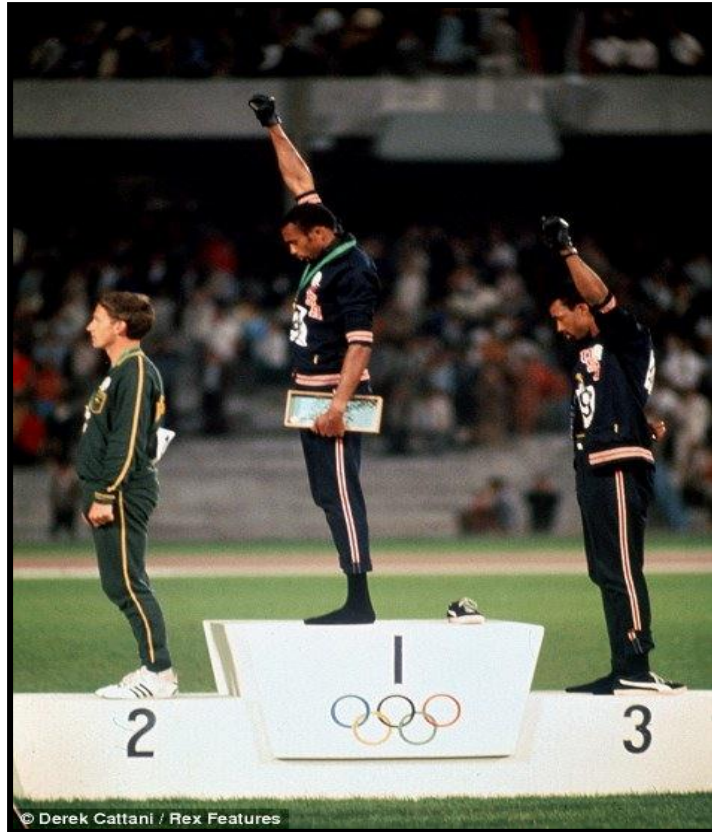
Resim 18: "Öğrencilerin Protesto Logosu"

Olaylar sırasında öğrenciler Olimpiyatlar için üretilen birçok grafik ürünü protesto posterlerine çevirmişlerdir. Bunların içinde özgün Olimpiyat barış logosunda kullanılan barış logosu da vardır. Ülkede ekonomik durum çok kötüyken Olimpiyatlara tonlarca para harcanmasını hazmedemeyen öğrenciler logonun üzerindeki Dünya’da barışın simgesi olarak kabul edilen beyaz güvercinin üzerine bir miktar kırmızı boya sıkılmış ve boyanın güvercinin üzerinden aşağı doğru süzülmesini sağlamışlardır. Böylece onların gözünde barışın yara aldığını ifade etmişlerdir.

Kaynak 19: <http://blogs.walkerart.org/design/2014/03/20/lance-wyman-mexico-68-olympics-tlatelolco-massacre/>
Resim 19: " Öğrenci Protesto Grafikleri "

16 Ekim 1968’de, 200 metre yarışları yapılmıştı. Amerika’lı siyah atletler Tommie Smith ile John Carlos birinci ve üçüncü gelirken, ikinciliği Avustralya’lı beyaz atlet Peter Norman kazanmıştı. Bunun üzerine 2 siyah atlet bir eylem planı tasarlarlar ve Peter Norman’a o dönemlerde Amerika'daki ırk ayrımcılığını ve siyahlara reva görülen fakirliği ve ikinci sınıf vatandaşlığı protesto etmeyi teklif ederler.

Kaynak 20: <http://www.stylist.co.uk/people/olympic-history>
Resim 20: " Siyah Güç Selamı "

Peter Norman bunu kabul eder ve 2 siyahi atlet kürsüye tek ellerine giydikleri ABD'deki zenci gücünün bir göstergesi olan siyah eldivenle ve fakirliği temsilen ayakları çıplak bir şekilde çıkarlar. Carlos'un fermuarını açık tutması ise 'ezilen işçileri' temsil ediyordur. Amerikan ulusal marşı çalarken başları kederle öne eğik bir şekilde sıkılı yumruklarını havaya kaldırırılar. Önlerinde duran beyaz atlet Peter Norman da, dayanışmasını göstermek için kalbinin üstüne 'İnsan Hakları İçin Olimpiyat Projesi Hareketi'nin kokartını iğneler.

Amerikan Olimpiyat Komitesi iki siyahi spor kariyerini o saniyede bitiriyordu. Eylem amacına ulaşmış, Amerika'daki zenci azınlığın durumu dünya gündemine girmiştir. Smith ve Carlos spor hayatlarını feda etmişler ama dünya tarihine geçmişlerdir.

Seattle Direnişi

Kasım 1999'da Seattle'da yapılan Dünya Ticaret Örgütü toplantısına karşı yapılan büyük protesto eylemleri dünyada yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Seattle'da dünyanın değişik yerlerinden gelmiş çevreciler, sendikacılar, çiftçiler, feministler, çeşitli azınlıklar ve yüzlerce örgüt Dünya Ticaret Örgütü toplantısının tamamlanmadan bitirilmesini sağladılar.

Eylemcilerin hepsinin çok farklı konularda protesto konuları ve farklı istemleri olmasına karşın hemen hepsinin anlaştıkları bir konu vardı: Yaşanan sorunların temelinde küresel kapitalizmin politikaları bulunuyordu ve bu politikaların uygulayıcısı kurumları etkilemek, engellemek gerekiyordu. Seattle eylemleri DTÖ toplantısının engellenmesi, uluslararası bir nitelikte olması, bütün dünya kamuoyunu etkilemesi ve görülmemiş bir birlik temelinde örgütlenmesi açısından "küresel direniş" hareketinin dönüm noktası olmuştur. Seattle'dan sonra dünya genelinde uluslararası kapitalizmin kurumlarına karşı yapılan etkinliklerin genel hatları oluşmuştur. Seattle eylemlerinden sonra, dünyanın çeşitli yerlerinde küresel kapitalizmin politikalarının uygulayıcısı kurumların: IMF, Dünya Bankası, DTÖ, Dünya Ekonomik Forumu (WEF), AB, G-8 büyük toplantılarının her birinde uluslararası nitelikte eylemler yapıldı.

Kaynak 21: <http://www.yesmagazine.org/people-power/images/wtodemocracybanner.jpg/view>

Resim 21: "Seattle'da Mücadele"

1999 yılında Seattle'daki Dünya Ticaret Örgütü protestoları sırasında Rainforest Action Network ve The Ruckus Society tarafından bir pankart asıldı. Pankarta karşıdan bakıldığında üzerinde "demokrasi" yazan ok sağa gösterirken, "Dünya Ticaret Örgütü" yazan ok ise tam tersi yönü işaret ediyordu ki bu da aslında tüm meseleyi çok yalın bir şekilde özetliyordu. İki zıt yöne giden ve yolları kesişmeyen iki okun görenlere ifade ettiği tek anlam Dünya Ticaret Örgütü'nün uygulamalarının hiçbir şekilde demokrasiyle örtüşmediği olacaktır. Bu örnekte de görüldüğü gibi, tasarım mesajın çok net bir şekilde anlaşılabilmesini sağlayabilir.

Londra İsyanları

İngiltere'nin başkenti Londra'da 4 Ağustos 2011'de 29 yaşındaki siyahi Mark Duggan'ın polis tarafından vurularak öldürülmesi, İngiltere tarihindeki en büyük sivil eylem dalgalarından birini ateşledi. Duggan'ın ölümünü protesto etmek için ailesi ve arkadaşları tarafından 6 Ağustos 2011'de Londra'nın Tottenham bölgesinde bir gösteri düzenlendi. Gösteri sırasında polisin 16 yaşındaki genç bir kıza şiddet uygulaması, Londra'nın çeşitli bölgelerinde

protesto edildi. Olaylar, kısa süre içinde diğer büyük kentler Manchester, Bristol, Birmingham ve Liverpool'a yayıldı.

Kaynak 22: <http://www.pinterest.com/pin/108719778474427142/>

Resim 22: Londra Protestoları

İngiltere’de yaşananlar bir anlık patlamadan ziyade, uzun yıllardır şikâyet edilen ırkçılık ve bunun bir sonucu olarak toplumda ikincil konuma itilmenin bir sonucuydu. Büyük çoğunluğu Afro-Karayip kökenli siyahîlerin, yerleşik düzene isyanının İngiltere tarihindeki yeri oldukça eskidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere’nin yeniden yapılanmasında ülkeye yerleşen ve işgücüne destek olan bu grupların yerleşik İngiliz toplumuyla çatışması uzun sürmemişti. 1950’lerde başlayan ve dönem dönem yinelenen çatışmalar, özellikle 1970’ler ve 1980’lerdeki gibi geniş çaplı bütçe kesintilerinin yaşandığı ve işsizliğin arttığı dönemlerde hızla yükseldi. Londra, Manchester, Liverpool, Birmingham gibi kentlerin banliyölerinde yoğunlaşan nüfusuyla Afro-Karayipli azınlıklar, özellikle İngiliz polisi tarafından “kurumsallaşan

ırkçılığa” maruz bırakıldıklarını iddia eden huzursuz bir gruba dönüştü. Ağustos 2011’de bu huzursuz kitle varlığını kitlesel yağma ile sokağa vurmuş oldu.

Kaynak 23: <http://www.loft27design.com/index.php?/ongoing/riotpictograms/>
Resim 23: " İngiltere Yanıyor ", Stephen McCarthy

İsyanlar sırasında ve sonrasında üretilen çalışmalar sadece posterler ve afişler değildi. Stephen McCarthy Londra isyanlarını ve takip eden eylemleri resmeden yazısız bir broşür hazırladı. Bu broşür, her sayfasında bir piktogram senaryo içeriyor ve Mark Duggan’ın polis tarafından vurulmasını ve ardından başlayan protestoları, yağmalamayı ve isyanı resmediyor.

Wall Street İşgali

New York'ta 17 Eylül 2011 tarihinde başlayan “(Biz Yüzde 99’uz/Wall Street’i İşgal Et)”hareketi, küresel kapitalizmin kalbi olarak bilinen Manhattan’dan tüm dünyaya yayılmıştır. ABD’de 100 şehir olmak üzere küresel ölçekte 1500 şehirde destek bulan bu hareket, büyük bankaların ve çok uluslu şirketlerin demokrasi üzerindeki yıkıcı gücüne ve ekonomik çöküşü yaratan Wall Street’e karşı bir mücadele olarak ortaya çıkmıştır. Mısır ve Tunus’taki halk ayaklanmalarından ilham alan “Wall Street’i İşgal Et” hareketi, en zengin %1’in küresel ekonominin kurallarını nasıl yazdığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Dünya çapındaki işgal eylemleri, halk meclisi olarak bilinen ve bağlayıcı olmayan bir fikir birliğine dayanan kolektif bir karar alma aracı kullanarak düzenlenmektedir.1999'un Kasım ayında binlerce gösterici tarafından Dünya Ticaret Örgütü'nün toplantısı sırasında Seattle'da gerçekleştirilen ve Dünya Ticaret Örgütü toplantısını engelleyerek sembolik bir başarı kazanan küresel kapitalizm karşıtı hareketi, küreselleşme karşıtı protestoların ve bugünlerde cereyan eden "Wall Street'i İşgal Et" hareketinin bir öncüsü olarak görmek mümkündür. 2000'li yılların başında Washington, Prag, Genova ve Quebec gibi şehirlerde Seattle protestosuna benzer toplumsal hareketler IMF, Dünya Bankası, G8 gibi uluslararası kuruluşlara yönelik olarak gerçekleştirilmeye devam etmiş ve bu eylemlerin çıkış noktasını Küresel Adalet Hareketi (KAH) oluşturmuştur. 11 Eylül'den sonra KAH eylemcileri yeni bir evreye geçmiş, başarıya ulaşmak için sadece protesto değil, çözüm de ortaya koyma gereğinden hareketle dünyanın çeşitli bölgelerinde bölgesel, ulusal ve yerel forumlar düzenlemişlerdir. Wall Street İşgali (WSİ), farklı bir hareket olarak ortaya çıksa da KAH'ın forum odaklı ikinci evresini sonlandırarak üçüncü evreye işaret etmiştir.

Kaynak 24: <https://500px.com/photo/2497706/occupy-boise-by-chad-estes>

Resim 24: "Boise'i İşgal Et" grubunun düzenlediği sessiz protesto eylemi, Chad Estes

Hardt ve Negri'ye göre, "Wall Street'i İşgal Et" pankartı altında yapılan gösteriler, sadece ekonomik adaletsizliği değil, aynı zamanda ve belki daha da önemlisi, sorunları ve istekleri dile getirdikleri için pek çok insan arasında yankı uyandırmıştır. Protestolar Aşağı Manhattan'dan çıkıp, ülke çapındaki kentlere ve kasabalara yayıldıkça, şirketlerin açgözlülüğüne ve ekonomik eşitsizliğe karşı öfkenin gerçekliği ve derinliği ortaya çıkmıştır. Ancak, en az bunun kadar önemli olan şey, politik temsilin yetersizliğine –veya başarısızlığına- yönelik protestodur. Buradaki sorun, politik temsilin yetersizliği veya başarısızlığı, şu veya bu politikacının, şu veya bu partinin etkisiz veya yozlaşmış olması değil, çok daha genel anlamda temsili siyasi sistemin yetersiz olmasıdır. WSİ hareketinin, bankacıların ve finans endüstrisinin hiçbir şekilde "bizi" temsil etmediği mesajını verdiği belirtilen Hardt ve Negri'ye göre, Wall Street için iyi olan, kesinlikle ülke veya dünya için iyi değildir. Temsiliyetin en görünür başarısızlığı, politikacıların ve siyasi partilerin halkın çıkarını temsil etmekle yükümlü olmasına rağmen, aslında açıkça bankaları ve kredi kuruluşlarını temsil etmesidir. Kahire ve Tel Aviv'den Atina'ya, Madison'a, Madrid'e ve şimdi de New York'a yayılan bu farklı protesto hareketlerinin tümü, mevcut temsili siyasi sistemin yapılarından duyulan hoşnutsuzluğu dile getirmektedir. Hardt ve Negri, bu hareketin gerçek demokrasi için alternatif olarak ne sunduğuna ve hedefledikleri gerçek demokrasinin ne olduğuna ilişkin en açık ipuçlarının, hareketlerin kendi iç örgütlenmelerinde, özellikle meydanlarda kamp kuranların yeni demokratik pratikleri deneyimleme biçimlerinde bulunabileceğini belirtmektedir. Wall Street İşgali hareketini, 1968'den bu yana ABD'de yaşanan en önemli siyasi olay olarak tanımlayan ve bu hareketin 1968 hareketi gibi ileride örnek alınacak bir model yaratmayı başardığını ifade eden Wallerstein'a göre, sadece sefalet içinde olanların değil, yoksul ücretli kesime yüklenen ekonomik zorlukların giderek büyümesi ve ABD nüfusunun %1'inin açgözlülüğünün ve diğer kesimlere uyguladığı sömürünün artması isyan ateşini yakmıştır. Wallerstein, hareketin ilk aşamasında medyanın protestocuları görmezden geldiğini, hareket yayılmaya başlayınca da meseleyi tepeden bakan bir üslupla yorumladığını, hareketin meşruiyet kazanmasıyla birlikte merkez medyanın yayın organları olan New York Times ve Times gazetelerinin hareketi ciddiye alan ifadeler kullandığını belirtmiştir.

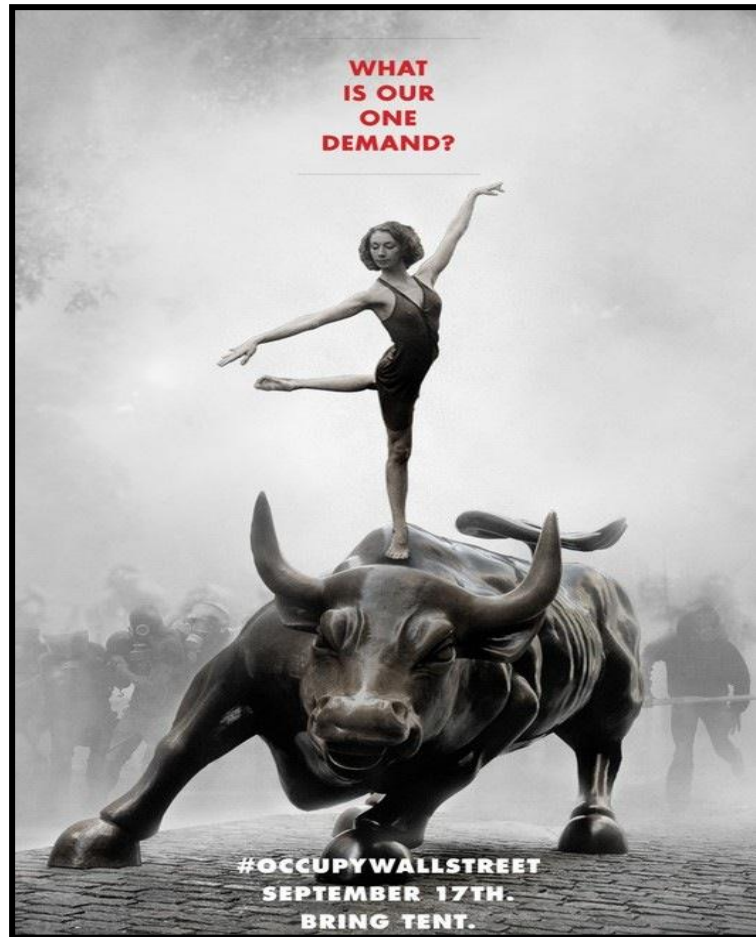

Kaynak 25: <http://interactive.wxxi.org/files/images/rotater/flnmpwsoccupy.jpg>

Resim 25: “Wall Street’i İşgal Et” pankartı

WSİ, merkezî bir örgütü veya herhangi bir lideri bulunmayan yatay bir ağ olarak örgütlenmiştir. Farklı kesim ve kimlikleri temsil edenlerin ortak özelliklerinden biri, kurumsal siyaseti ve siyasi partileri, başka bir ifadeyle temsili liberal demokrasiyi yetersiz bulmalarıdır. Şiddet içermeyen sivil itaatsizlik yöntemini kullanan bu hareketin eski tip devrimci hareketlerden en büyük farkı, katı sınırlarla tanımlanmış bir öznesinin olmaması ve bunun yerine içinde farklı kimlikleri barındıran, daha geçirgen ve esnek bir kolektif kimlik üzerinden hareket etmeleridir. Katılımcı demokrasi modelini kendi iç işleyişlerinde uygulayan bu hareket, siyasi karar alma mekanizmalarının elitlerle sınırlı kalmayıp, sıradan insanlara açılmasını talep etmektedir. Liberal demokrasinin daha ileriye götürülerek geniş bir tabana yayılmış, hiyerarşisiz ve katılımcı bir radikal demokrasininin uygulanması çabası, bu geniş koalisyonun ortak paydasını oluşturmaktadır. Sivil itaatsizlik, demokratik bir hukuk devletinde tek tek veya grup halinde bazı yurttaşların toplumun dikkatini bir haksızlığa çekmek ve böylelikle onun düzeltilmesi yönünde bir toplumsal baskı yaratmak amacıyla, bilinçli olarak ve alenî şekilde hukuku çiğnemeleri durumu olarak tanımlanmaktadır. Sivil itaatsizlik hareketi, sistemin meşruluğunu reddetmemekte; tam tersine, sistemin temel ilkelerine atıfla kendini haklı göstermekte ve bu ilkelere uyulmasını talep etmektedir. Ancak, WSİ hareketinin sivil itaatsizliğin liberal açıklamalarının ötesine geçtiğini söylemek

mümkündür. Sivil itaatsizliğin bilinen liberal gerekçesi, yurttaşların temel hak ihlallerini uygun yollarla açık bir şekilde ifade edebilmesidir. Demokratik bir kamusal alanda bu protesto biçiminin gerekçesini ve rolünü müzakereci demokrasi ile ilişkilendiren ve Habermas'ın kamusal alan kavramına dayanan müzakereci yaklaşım, sivil itaatsizliğin demokratik savunmasının bazı eksikliklerini gidermeyi amaçlamaktadır. Kamusal alan, ideal normatif müzakereci demokrasinin önemli bir unsuru olarak, içinde yurttaşların ortak endişelerinin ve sorunlarının tartışıldığı forum ağlarını ifade etmektedir. Müzakereci demokrasi, yurttaşların anlaşmazlıklarını çözmeleri için karşılıklı saygıya dayalı kurumsallaşmış bir diyalog önermektedir. Elitlerin gücünün sınırlandırılması ve müzakereci demokrasinin kurulması talepleri, WSİ hareketinin alternatif bir sivil itaatsizlik örneği olduğunu göstermektedir.

Kaynak 26: http://en.wikipedia.org/wiki/Occupy_Wall_Street
Resim 26: “Dövüşen Boğa”, Arturo Di Modica

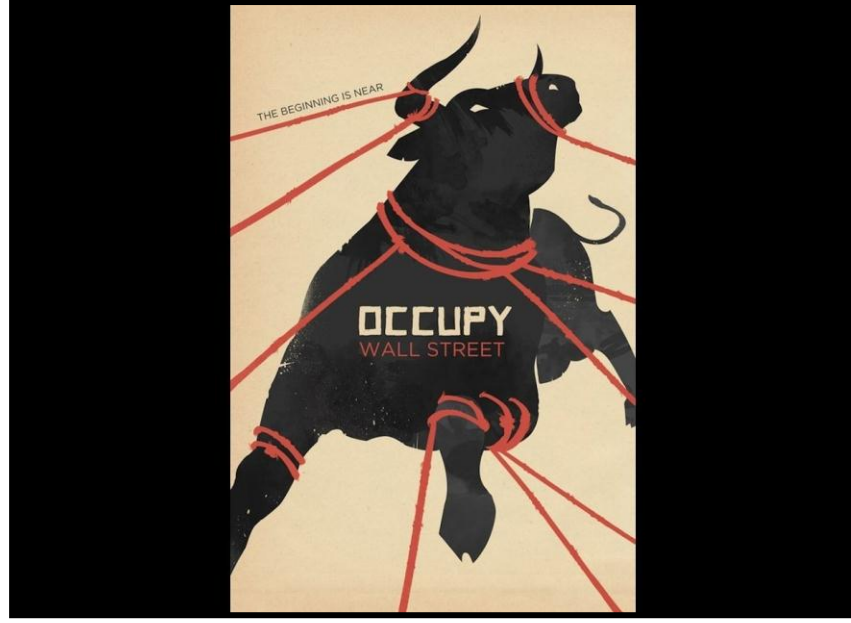
Wall Street’i İşgal Et Hareketi, Adbuster dergisinin Temmuz sayısında yayınlanan bir posterle başladı. İnsanların posterin etkisiyle harekete geçmesi grafik tasarımın azimli ve amaca yönelik olduğunun ve insanları bir araya getirme olanağı yarattığının bir kanıtıdır. Posterde, her türlü zorluğun üstesinden gelebilecek kadar güçlü ve kararlı gözükten bir balerin boğanın üzerinde ayakta duruyordu. Nerede bulunduğu ve neyle karşı karşıya kaldığının onun için bir önemi yokmuş hissini veriyordu. Ne talep ettiğini çok iyi biliyor ve bunu sağlayacak yolda her koşulda sağlam adımlarla yürümeye hazır gözüküyordu. Boğa ise o güçlü görüntüsüne rağmen tamamen balerin kontrolünde ve onun ayaklarını altında olmayı kabullenmiş, onun büyümesine kapılmış gibiydi.

‘İşgal Et’ Hareketi, nüfusun %1’inin sahip olduğu servetin ve ellerinde bulundurdukları gücün karşısında durmayı hedeflemişti. Posterdeki balerin, Wall Street’i İşgal Et Hareketinin dünyayı değiştirmeyi hedefleyen işgalcilerinin bir temsiliydi ve Wall Street’teki bronz boğa heykeli ise kontrol altına alınmaya çalışılan servet sahiplerini ve onların gücünün ve kibirinin cisimleştirilmiş haliydi. ‘İşgal Et’ sanatçıları boğayı kementle yakalanmış, kısırlaştırılmış, havaya uçurulmuş ve hatta bir ayı tarafından parçalanmış şekilde bile resmettiler.

Kaynak 27: <http://www.wired.com/2011/11/occuprint-occupy-wall-street-posters/#slideid-542241>

Resim 27: “Borsanın geleceği, Roger Peet

Kaynak 28: <http://www.wired.com/2011/11/occuprint-occupy-wall-street-posters/#slideid-367001>

Resim 28: “Başlangıç Yakında”, Alexandra Clotfelter

‘İşgal Et’ Hareketi doğaçlama başlayan bir hareketti. İnsanlar bu hareketi desteklemek için doluştukları meydanlardaki ve Amerika’nın birçok yerinde kurdukları kampları el yapımı, parlak zekâ ürünü pankartlarla donatmıştı. Ama bunun yanında, imgelerin bilgisayarda ustaca üretildiği bu çağda, yetenekli grafik tasarımcıların yaratıcılığın sınırlarını zorlayan ‘İşgal Et’ posterleri de ortaya çıkmaya başlamıştı.

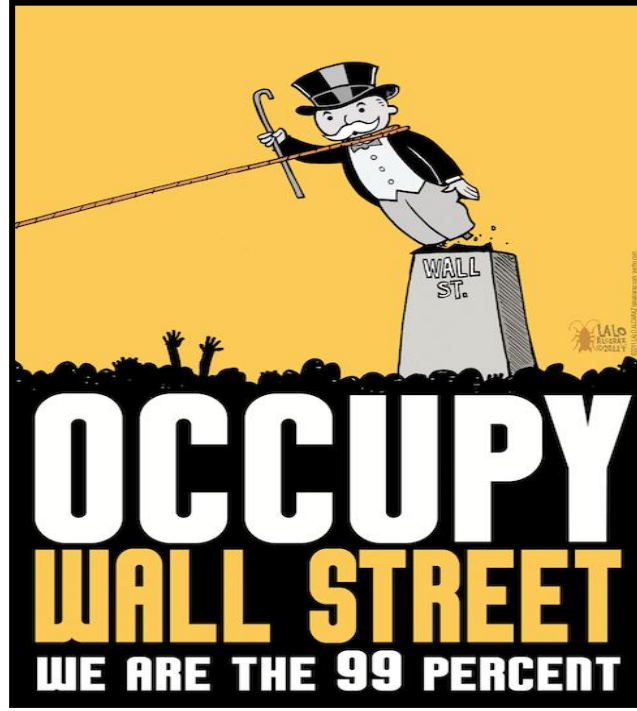
İşgalcilerin tek bir gündem maddesi yoktu bu yüzden üretilen posterler de farklı farklı mesajlar iletiyordu. Kimi dikkati evsizlerin durumuna çekmeye çalışırken kimi de devlet sağlık sigortası mağdurlarına ya da çok yüksek öğrenci kredisi borçlarının altında ezilen üniversite mezunlarına odaklanıyordu. Tek görselin içinde bu konuların hepsinin vurgulandığı da oluyordu.

Kaynak 29: <http://sfbayview.com/2011/12/ronnie-goodman-artist-%E2%80%98the-occupy-homeless-movement%E2%80%99/>

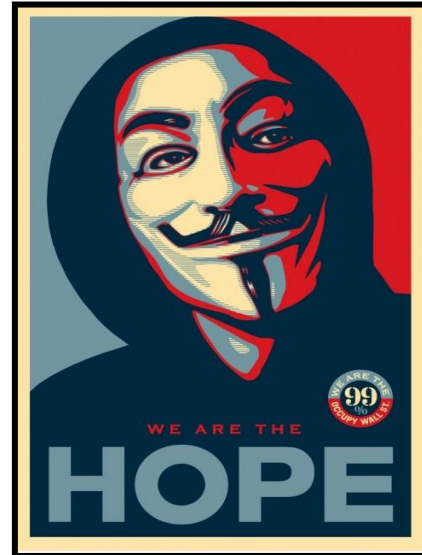
Resim 29: “İşgal Et Evsiz Hareketi” linolyum baskı - Ronnie Goodman

İşte o görsellerden birisine örnek de Ronnie Goodman’ın “İşgal Et Evsiz Hareketi” isimli poster çalışmasıdır. İçinde kullanılan öğelere baktığımızda çalışmanın genel olarak evsiz olmanın eziyeti, toplumda insanların verdiği mücadele ve yaşadıkları sorunlar hakkında olduğu görülmektedir. Posterde kullanılan fare ve tahtakurusu figürleri evsizlerin başa çıkmak zorunda olduğu olduğu sıkıntılardan sadece bir kaçını örneklemektedir. Üst kısımda yer alan müzisyenler ise insanların her şeye rağmen sahip olduğu umut duygusunun bir ifadesidir ve ayrıca hayatın ritmini temsil eder. Posterde üzerlerine basılıp geçilmesinden yorulan ezilmiş insanların verdiği mücadele resmedilmiştir. Pankartlar onların sesinin somutlaştırılmış halleridir. Bir evsizin köprüünün üzerinde çarpmış gerilmiş halde bulunması bu insanın ölümünden sadece yaşadığı zorlukların değil onu mahkûm eden toplumun da sorumlu olduğunun bir göstergesidir.

Kaynak 30: <http://laloalcaraz.com/occupy-wall-street-version-of-my-new-poster>
Resim 30: “ Monopoly Kulesi ” , Lalo Alcaraz

‘İşgal Et’ Eylemleri sırasında yapılmış bir başka posterde de Monopoly oyunun simgesi haline gelmiş zengin yönetici figürü kullanılmıştır. Monopoly oyununda amaç mümkün olduğunca çok emlak satın alarak diğer oyuncuları iflasa sürüklemektir. Bu zekice tasarlanmış posterde de zengin yönetici figürü Monopoly oyununun amacından yola çıkarak açgözlülüğü simgelemektedir.

Kaynak 31: <http://www.posterpage.ch/exhib/ex216oba/ex216oba.htm>

Kaynak 32: <http://ink361.com/app/users/ig-1333252122/krunoking/photos>

Resim 31: “Umut” - Shepard Fairey

Resim 32: “Umut Biziz” - Shepard Fairey

Yaşanan bu sürece grafik tasarımcı ve illüstratör Shepard Fairey de farklı bir şekilde katkıda bulundu. 2008 seçim kampanyası sırasında Barack Obama için "Umut" posterini tasarlayan Shepard Fairey, Obama'nın yüzünü "V For Vendetta" çizgi romanı ve filmiyle öne çıkan Guy Fawkes maskesiyle değiştirerek posterin yeni bir versiyonunu hazırladı. Posterin yeni versiyonu bir yandan Obama'nın yerine Guy Fawkes gibi cesur, adil, eşitlikçi ve özgürlükçü birinin geçmesinin bir kurtuluş yolu olabileceğini düşündürürken bir yandan da tek çözüm yoluna Obama'nın isyancıları anlamaya çalışıp, yapıcı olarak gerekli değişiklikleri yapmasıyla ulaşılabileceği sonucuna götürüyor.

İspanya 15 Mayıs Hareketi

İspanya'da ekonomik kriz, işsizlik, sosyal yardım kesintileri ve hükümete tepki niteliğindeki kitlesel eylemler, bazı sivil platformlar tarafından sosyal medya üzerinden organize edildi. 15 Mayıs 2011'de başlayan protesto gösterileri kısa sürede başkent Madrid'den ülkenin diğer kentlerine sıçradı.

Basın tarafından "15 Mayıs Hareketi" olarak anılan gösteriler arasında en ses getireni, Madrid'in merkezindeki Sol Meydanı'nda yapıldı. Çok sayıda gösterici, meydanda kurulan kampta günlerce sabahladı. Yasadışı ilan edilmesine rağmen meydandaki eylemin "barışçı" olduğuna kadar veren İçişleri Bakanlığı, polisin müdahalesine gerek duymadı.

Öte yandan, Barselona'daki Katalonya Meydanı'nda toplanan ve sabahlayan gençleri polisin 27 Mayıs'ta güç kullanarak copla dağıtmaya çalışması 100'den fazla kişinin yaralanmasına neden oldu. Barcelona Belediyesi, meydanın boşaltılmasına gerekçe olarak, Barcelona ve Manchester United takımları arasında Londra'da oynanacak Şampiyonlar Ligi finali sonrasında olası kupa kutlamalarının bu meydanda yapılacak olmasını gösterdi. Mayıs sonunda, İspanya'nın çeşitli kentlerindeki eylem Atina, Lyon, Toulouse ve Paris'te düzenlenen gösterilerden de destek aldı.

İspanya'nın birçok kentinde meydanları kamp alanına dönüştürerek sabahlayan ve protesto gösterileri düzenleyenler, 4 hafta sonra 12 Haziran'da bu meydanları boşalttı. Kendi kararlarıyla meydandan ayrılan sistem karşıtları, "Gitmiyoruz genişliyoruz" diyerek, protestolarının son bulmadığını, sadece meydanlarda sabahlamamanın sona erdiğini açıkladı.

Meydanların boşalmasının ardından, 19 Haziran'da İspanya'nın yaklaşık 60 kentinde sokaklara dökülerek siyasi, ekonomik ve sosyal sistemi eleştiren binlerce kişi, genel grev çağrısı yaptı. Gösteriler olaysız sona erdi.

Ağustos başında Madrid'de Sol Meydanı'nda toplanmak isteyen göstericilerse, polis müdahalesiyle dağıtıldı. Müdahale sırasında 7'si polis, 20 kişinin hafif yaralandığı belirtildi.

İspanya siyasetinde radikal değişim çağrısıyla yapılan gösterilere katılanlar, herhangi bir parti ya da ideolojiyle tanımlanmak istemedi. Gösteriler çoğu zaman ekonomik krizle ilişkilendirildi. İspanya basınına göre, bu eylemlere 6,5 ila 8 milyon İspanyol katıldı.

Kaynak 33: <http://owni.eu/2011/06/21/19j-spains-protest-in-posters/>

Resim 33: “ İpotek – Ölüm bizi ayırana dek ”

Yukarıdaki çalışmada yeni evlenen kadın ve erkek figürü kullanılmış. Damadın üzerine ‘ipotek’ yazısı yazılmış. Figürlerin altına çiftlerin evlenirken birbirlerine verdikleri ‘Ölüm bizi ayrına dek’ sözü yazılarak, ölene kadar insanların peşini bırakmayan ipotek ödemelerine gönderme yapılmış. Bu poster, ekonomik krizin ardından barınma ile ilgili sorun yaşayan Barselona’da binlerce ailenin evine ipotek ödemelerini yapamadıkları için bankalar tarafından el konulmasını gösterdiklerin tepkinin bir ifadesidir.

Kaynak 34: <http://owni.eu/2011/06/21/19j-spains-protest-in-posters/>
Resim 34: “Size İnanmıyorum”

Her yalan söylediğinde burnu uzayan pinokyonun burnu, insanın gururu ve kibirini temsil eder. Burnunun uzaması onu fiziksel olarak çirkin gösterir çünkü yalan söyleyerek çirkin bir harekette bulunmuş ve ruhunda kötülüğün iyiliğe karşı galip gelmesine sebep olmuştur. Bu posterde Pinokyo sırtında melek kanatlarıyla ve üzgün bir suratla tasvir edilmiştir. Çünkü yaşadıkça neyin yanlış neyin doğru olduğunu sonuçlarıyla öğrenmiş, doğru bir insan olmanın gerektirdiği nitelikleri kazanmış ve nasıl iyi bir insan olunacağını göstergesi olmuştur. Pinokyo, işgalcileri temsil etmektedir. Posterin üzerindeki

'Size inanmıyorum' yazısı, İspanya hareketini destekleyen topluluğun, hükümet üyelerinin güvenilir insan niteliklerini taşıdıklarına inanmadıklarını göstermektedir.

Brezilya'da "20 cent ve Sirke Devrimi"

Brezilya'da hayat şartlarını protesto eden halk ülkede son 20 yılın en büyük eylemini gerçekleştirdi. Rio de Janeiro başta olmak üzere ülkenin çeşitli kentlerinde yaklaşık 200 bin kişi sokaklara döküldü. Sao Paulo'da eyleme katılanların yüzde 75'ini ilk kez sokağa çıkanlar oluşturuyordu; herhangi bir siyasal partiyle de ilişkileri yoktu.

Yapılan ulaşım zammıyla, uzun zamandır huzursuz olan halk isyan etti. Eylemciler polis şiddetine, kötü kamu hizmetlerine, eğitim ve sağlık alanındaki kalitesiz ve yetersizliğe, işsizlik, artan işsizlik ve bu hizmetlerde kullanılması gereken milyonlarca halka ait paranın 2014 Dünya Kupası ve 2016 Olimpiyatlarına harcanıyor olmasına karşı öfkesini sokağa taşıdı.

Brezilya'daki eylemler polisin direnişçileri sirke taşıdığı için gözaltına almasından dolayı 'sirke devrimi', 20 cent'lik ulaşım zammından dolayı '20-cent devrimi' olarak adlandırıldı.

Brezilyalıların Dünya Kupası eleştirisinde, grafiti tercih edilen bir ifade biçimiydi. Mücadelenin en sıcak, savaş alanına dönen Brezilya sokaklarındaydı ancak en renkli mücadele binaların duvarlarında gerçekleşti. Sokak sanatında öncü Latin ülke, isyanını birbirinden yaratıcı grafitiler ve duvar resimleriyle sergiledi.

Kaynak 35: http://izismile.com/2014/05/29/brazilians_are_not_happy_to_have_the_world_24_pics.html

Resim 35: 2014 Dünya Kupası karşıtı duvar resmi

Sao Paulo’da bir okul binasının kapıları üzerine çizilen bu duvar resminde gözü yaşlı, çok acıkmış bir çocuğun futbol topundan başka yiyecek hiçbir şeyi olmaması resmedilerek, yiyecek yemeği olmayan halkın Dünya Kupasına haracanan paraya tepkisi oldukça manidar bir şekilde vurgulanmış.

Gezi Parkı Direnişi

Çevreci taleplerle başlayıp giderek Türkiye’yi kapsayan Gezi Parkı Direnişi’yle ilgili çok fazla şey yazıldı ve söylendi. En çok da politikacılar konuştu. Gezi Direnişi sürecini anlatırken, kelime anlamı bile ‘çok yüzlülük’ olan politikaya dayalı yorumları kullanmak taraftarı değilim. Dolayısıyla bu süreci, ileride yazdıklarıyla Gezi Parkı eylemlerinin tarihine ışık tutacak tarihçilerin yorumlarını göz önüne alarak açıklamak istiyorum.

Gezi Parkı Direnişi’ni yorumlamakta, tek bir tarih olmayacağını ve bu direnişin nasıl yazılıp ele alınacağını önümüzdeki sürecin belirleyeceğini, söyleyen tarihçilerin değerlendirmeleri etkili olacaktır.

Tarihçiler, Gezi Parkı Direnişi'nin üzerine bir şeyler söylemek için henüz erken olduğu ancak direnişin özellikle benzerine az rastlanabilecek bir olay olduğu görüşündedirler. Tarihçilerin yorumlarında öne çıkan noktaları vurgulayacak olursak; Mehmet Ö. Alkan, direnişi Türkiye tarihinde bir dönüm noktası olarak nitelendirirken, siyasete farklı, barışçı ve genç bir tarzın girmiş gibi gözüktüğünü ve Gezi Parkı'nın herkesin ailesini, toplumunu, partisini, ideolojisini ve yeni kuşağı anlaması için bir fırsat olduğunu ileri sürmektedir. Feroz Ahmad, hareketin bağımsızlığını ve kendiliğinden ortaya çıkışını öne çıkararak; Gezi Parkı protestolarını; sosyal, ekonomik, özel hayatları düzenlemeyi amaçlayan ve giderek otoriterleştiğini düşündükleri bir hükümete karşı, insanlık onurları için mücadele ettiklerini söyleyen muhtelif insan topluluklarının sivil ve siyasi bir hareketi olarak anlamlandırmaktadır. Ahmet Turan Alkan ise direnişi muhalefet açısından okuyarak, olayların sosyolojik bir karakterde seyrettiğini vurgulamakta ve bu ivmenin ne zaman tarihte bir başlık oluşturacağını söylemenin henüz erken olduğunu düşünmektedir. Alkan'a göre tüm bu gelişmeler, Türkiye'deki toplumsal muhalefetin ilerleyişini ve niteliğini de değiştirecektir.

Vahdettin Ergin, insanların tepkisinin yılların birikiminin patlaması olduğuna dikkat çekerken Ahmet Ersoy, bu büyük kitlesel hareketin ilk ortaya çıkışına bakarak; merkezinde kamusal mekânın kullanımı, dönüşümü, kentsel ve mimari mirasın korunmasına dair geniş kitleleri sokağa döken “şehirli duyarlılığı”nın Türkiye tarihinde bir ilk olduğunu öne sürmektedir. Ersoy'a göre, Gezi'nin ortaya çıkışı aynı zamanda, Türkiye tarihinde yeni ve beklenmedik türde sivil hayal gücünün ortaya çıkmasına da sahne olmuştur. Ersoy, Gezi sırasında oluşturulan forumların orijinalliğine de vurgu yaparak, park ve ondan ilham alan başka kamusal alanların birbirinden çok farklı grupların birlikte varolabilme konusunda görüşmeler yaptığı, bu konuda hayal kurduğu öncül demokratik performans alanları haline geldiğini belirtmektedir.

Selçuk Esenbel ise değerlendirmesine, “Cihangir'de oturan bir İstanbullu olarak doğrudan evine kadar giren biber gazı sisleri içinde iki hafta yaşamak zorunda kaldığını” vurgulayarak başlamaktadır. Gezi direnişinin, ânında dünya kamuoyunda da aynı enerjiyle benimsenmesinin paylaşılan

küresel dünya görüşünü ve küreselleşmenin de sadece paranın hızlı transferi olmadığını kanıtladığını ileri sürmektedir. M. Şükrü Hanioglu, tarihin bir “özne” olmadığını hatırlatarak; modern toplumlarda “tarih”in değil; “tarihler”in yeniden inşa edildiği göz önüne alınırsa, gelecekte Gezi’yle ilgili bir değil birçok farklı değerlendirmelerin yapılacağını vurgulamaktadır. Hanioglu’nun dikkat çektiği bizce en önemli konu; yapılan her yorumun “zamanın ruhundan” da derinden etkileneceğini unutmamaktır. Salih Özbaran da Gezi’nin farklılığını “çevre bilinci”nde görürken, önümüzdeki yıllarda tarihçilerin çevreyi konu edinen çalışmalarının hız kazanacağını düşünmektedir.

Halil Berktaş’a göre en kritik soru, Gezi Direnişi’nin bir bütün olarak siyaset sahnesinin yenilenmesine açılan bir başlangıç olup olmayacağıdır. Berktaş, bunu görmenin en az beş-on yıla bağlı olduğunu belirtirken Gezi’ye dair farklı anlatılar kadar “Başbakan Erdoğan’ın hataları ve birincil sorumluluğunu örtbas etmeye yönelik bir ‘anarşi mi istikrar mı’ ya da ‘fazla demokrasiyle kalkınma olmaz’ otoritarizminden türetilmiş karşı anlatılar”ın da oluşacağına dikkat çekmektedir. Berktaş’a göre hangi anlatının, kimin hafızasında ağır basacağını da bize zaman gösterecektir.

Metin Kunt da tarihin ne diyeceğini zamana bırakmakla birlikte, birbirinin karşısında iki grup görmek yerine direnişi, “toplumsal ve siyasal uzlaşma kültürünün canlanmasını, güçlenmesini sağlayacak; ötekini anlayan ya da hiç olmazsa anlamaya çalışan bir topluma evrilmemize yol açacak” bir düşünce değişimi olarak görmenin farklılığına dikkati çekmektedir. Yavuz Selim Karakışla’ya göre “tarihe geçecek bir sivil itaatsizlik eylemi” olan Gezi Direnişi’nin yaratacağı etki şudur: “Öğrenci olaylarının ve kitlesel protestoların tek başına iktidarları devirmeye hiçbir zaman gücü yetmemiştir, ancak hükümetler hep bu olayların hemen sonrasında gelişen ekonomik krizlerden sonra devrilmişlerdir!”. Asım Karaömerlioğlu ise Gezi Direnişi’nin her büyük tarihsel olay gibi “yapılmadığı”nı, bir deprem gibi “geldiği”ni vurgularken;

Bülent Bilmez, “olay”ın adlandırmadan itibaren tarih yazımında farklılaştırmalara yol açacağına dikkat çekmektedir. Bilmez’e göre olgusal tarih konusunda tarihçilere düşecek en önemli görev de her zamanki gibi “süreklilik-kopuş” tartışmaları içinde Gezi’yi tarihsel bağlamına oturtmak olacaktır.

1.3. Gezi Parkı Direnişi neden ve nasıl başladı?

Taksim’i Yayalaştırma Projesi kapsamında alışveriş merkezi ve konut olarak yeniden inşa edilmesi planlanan Topçu Kışlası için Gezi Parkı’na iş makinelerinin girmesi ile başlayan gerginliğin temeli aslında eskiye dayanıyor. Kışla her dönem tartışmalıydı.

Burada yapılan planlamalar yani Topçu Kışlası yıkılırken ve bir ucu Nişantaşı’na bağlanması öngörülen Surp Agop Mezarlığı’nı da içine alacak şekilde planlanan parklar projesi zamanında da kamuoyunda rahatsızlık yaratmıştı. Kışla yıkılmadan önce içindeki alan düzenlenerek Taksim Stadı olarak spora açılmıştı. Türkiye Milli Futbol Takımı ilk resmi futbol maçını Romanya ile Gezi Parkı’nın bugün bulunduğu alanda 26 Ekim 1923’de oynadı.

Gezi Parkı’nın bulunduğu yerde 1806 yılında Halil Paşa Topçu Kışlası adıyla Osmanlı, Rus ve Hint mimarisinden izler taşıyan büyük ve ihtişamlı bir bina yapıldı. Kışla, 31 Mart İsyanı’nda önemli bir rol oynadı.

Kaynak 36: <http://www.mimdap.org/?p=82535>

Resim 36: Halil Paşa Topçu Kışlası

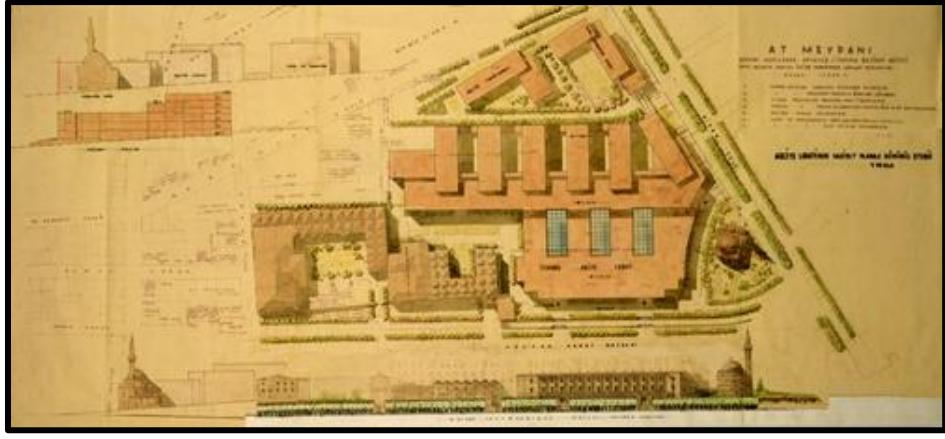
İsyan 12 – 13 Nisan 1909 gecesi Taksim Kışlası'ndaki Avcı Taburu'na bağlı askerlerin subaylarına karşı ayaklanarak Meclis-i Mebusan'ın önünde toplanmalarıyla başlamıştı. Subaylar kendilerine önderlik eden din adamlarının peşinde Heyet-i Mebusan'ın önünde toplandılar ve ülkenin şeriata göre yönetilmesini istediler.

Olaylar 27 Nisan 1909'da II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesiyle son buldu. İsyancıların kurduğu yeni hükümet İngilizler tarafından desteklendi. Mimari ve tarihi açıdan önemine rağmen kışla, 1940 yılında dönemin İstanbul Valisi Lütfi Kırdar tarafından, Henri Prost'un hazırladığı imar planı çerçevesinde yıktırıldı.

Kaynak 37: <http://oynakbeyi.com/post/784428395/henriprost>
Resim 37: Henri Prost

1936 yılında Atatürk'ün davetiyle Türkiye'ye gelen ve İstanbul'un Nazım Planı'nı oluşturmakla görevlendirilen, dönemin önde gelen şehir planlamacılarından Henri Prost'un İstanbul planlamasına yönelik çalışmaları 1951 yılına kadar sürdü.

Kaynak 38: <http://oynakbeyi.com/post/784428395/henriprost>

Resim 38: İstanbul'un Nazım Planı

İlk kez 1939'da yürürlüğe giren planda, Prost'un '2 No'lu Park' olarak tanımladığı ve Taksim'den Nişantaşı'na uzanan, oradan da Dolmabahçe Vadisi'ni de içine alarak denize kadar devam eden yaklaşık 30 hektarlık bölgede kesintisiz bir yeşil alan ortaya çıkıyordu. Prost bu vadinin insanlara temiz hava aldırarak bir alan olacağını düşünüyordu. Belediye hızla binayı kamulaştırma niyetindeydi. Zira emlak şirketi karardan önce kışla ile eklentileri yıktırırsa arsa daha da değerlenebilirdi. En azından iddia buydu.

Taksim kışlası yerine ilk olarak sergi binası yapılması planlanıyordu. Yine Prost tarafından çizilecek planda, tiyatro, sinema, dinlenme salonları olacak, bu alanda büyük balolar verilebilecekti. Binayı Belediye ve Emlak Bankası'nın beraber yapacaktı. Yaklaşık 5 milyon liralık bütçesi hazır. Ancak düşünüldüğü kadar hızlı ilerlenemedi. 1940'a gelindiğinde proje hala kâğıt üzerinde kalmıştı.

Dönemin Belediye Başkanı Lütfü Kırdar, İnönü adıyla anılan Gezi Parkı'nın uygulamasını 1943 yılında bitirmiş ve açılışını da kendisi yapmıştı. Kışlanın yıkılması sonrası, çevrede yapılan otellere ayrılan alanlar ve düzenlemeler ile parkın kapladığı alan zaman içinde küçüldü. Buna rağmen İstanbul'un merkezinde önemli bir dinlenme alanı oldu ve sık sık düzenlemelerle görünümü değişti.

Kışla yerine sergi salonu fikrinden vazgeçilmişti. Devreye yine "ticari" açılımlar girdi. Kışla arsasının tramvay caddesine bakan cephesine dört tane

apartman inşa edilmesi kararlaştırılıyordu. Bu büyük apartmanların alt katlarında büyük mağazalar bulunacaktı.

Kışla arsasının Mete Caddesi'ne bakan cephesine de bir apartman ve büyük bir bina yapılacaktı. Bu bina, müzik, konferans salonu ve resim sergileri için kullanılacaktı. Panorama gazinosu yerine de otel inşa edilecekti.

Stadyumun bulunduğu alansa gezinti bahçesi olacaktı. Bahçenin sağındaki ve solundaki ağaçlıklı iki geniş yola Avrupa'nın bazı geniş cadde ve meydanlarında olduğu gibi açık hava "kahve"leri ve "gazinolar" yapılacak ve bunların teras denen önlerine masalar konulabilecekti. Amaç İstiklal Caddesi'ndeki halkı meydana çekmekti.

4 Eylül 1942'de park törenle açıldı. O zamanlar adı "İnönü Gezisi"ydi. Yani "Milli Şef" İsmet İnönü'nün adını taşıyordu. Törene Büyük Millet Meclisi milletvekilleri, askeri ve mülki erkân ve gazeteciler davet edilmişti. Ancak projenin tamamı gerçeğe dönüşemedi.

Olaylara neden olan süreç Başbakan Erdoğan'ın, 12 Haziran 2011 seçimleri öncesi partisinin İstanbul Haliç Kongre Merkezi'nde düzenlediği toplantısında, Taksim Meydanı'nı yeniden düzenleyeceklerini açıklamasıyla başladı.

Buna göre şu anda Gezi Parkı olan alan Sultan 3. Selim zamanında inşa edilen Topçu Kışlası'na dönüşecek, Taksim ve çevresindeki tüm trafik de yeraltına indirileceği açıklandı. Erdoğan, Taksim Gezi Parkı'nın yerinde bulunan, ancak 40'lı yıllarda yıkılan Topçu Kışlası'nın yeniden inşa edilecekti. Çılgın projelerden biri olarak bilinen bu projeye o günlerde dikkatli ve kentine hassas İstanbullular dışında büyük tepki gelmedi. Ancak Mimarlar Odası ve bazı kuruluşların başını çektiği grup projenin açıklanmasından sonra parkın kent merkezindeki ender yeşil alanlarından biri olduğunu ve böyle kalması gerektiğini savunuyordu.

Projeye göre Taksim'de Tarlabası ve Cumhuriyet Bulvarları araç trafiği yeraltına alınacaktı. Trafikğin yeraltına alınması için inşaat çalışmaları yılsonuna doğru başladı, birkaç ay daha sürmesi bekleniyordu. Cumhuriyet Caddesi üzerinde 312 metre anıt ve Atatürk Kültür Merkezi tarafından 819

metre olmak üzere 1131 metre uzunlukta yer altı araç yolu inşa edilmesi planlandı.

Başbakan Erdoğan proje ile ilgili yaptığı açıklamada Topçu Kışlası'nın AVM ve konut olarak faaliyet göstereceğini açıkladı. Erdoğan konu ile ilgili yaptığı açıklamada "O zaman ne dedik, 'olacak' dedik, şimdi oluyor. Bu tabii kişla olmayacak. AVM, belki konut olarak hizmet görecek." şeklinde konuşmuştu.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin finanse ettiği Taksim Yayalaştırma Projesi ihalesini 51 milyon 555 bin TL bedelle Kalyon İnşaat kazanmıştı. 23 Ağustos'ta yapılan ihaleye 11 firma katılmıştı. Kalyon İnşaat, 3. havalimanı işletmesini üstlenen şirketler birliği de yer alıyor.

Taksim Yayalaştırma Projesi'nin en önemli ayağı Topçu Kışlası'na Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'ndan onay çıkmıştı. Ancak bu kararı "Gezi Parkı'nın tarihe tanıklık ettiği" gerekçesiyle İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu reddetti. Bu durum Ankara'daki Koruma Yüksek Kurulu'nun kararıyla bozuldu, bir anlamda projenin önündeki tek yasal engel de ortadan kaldırıldı.

1.4. Gezi Parkı Eylemlerinin Ülke Geneline Yayılması

27 Mayıs'ta Gezi Parkı'nın Asker Ocağı Caddesi'ne bakan duvarın 3 metrelik kısmı *Taksim Yayalaştırma Projesi* kapsamında gece 22.00 civarında yıkıldı. 4-5 ağaç da taşınmak üzere yerinden söküldü. Taksim Dayanışma grubu eyleme başladı, 40-50 kişilik grup çadır kurup parkta sabahladı.

28 Mayıs'ta Taksim Gezi Parkı'nın Elmadağ yönüne bakan duvarı gece yıkılmış, bazı ağaçlar sökülmüştü. Parkta pasif direnişlerini sürdüren eylemcilere polis çok sert müdahale etti. Polisin şiddetine karşın nöbete katılanların sayısı da artmaya başladı. Parkı korumak için sosyal medya üzerinden örgütlenerek gece saatlerinde toplanmaya başlayan vatandaşlar sabaha kadar nöbet tuttu. Zabıta ve polis müdahalesi geldi. Önce biber gazıyla müdahale eden polis, daha sonra geri çekildi. Gezi Parkı protestolarının simgelerinden birisi olan "Kırmızılı Kadın" fotoğrafı da o anda çekildi.

Kaynak 39: <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25447981/>

Resim 39: Kırmızılı Kadın

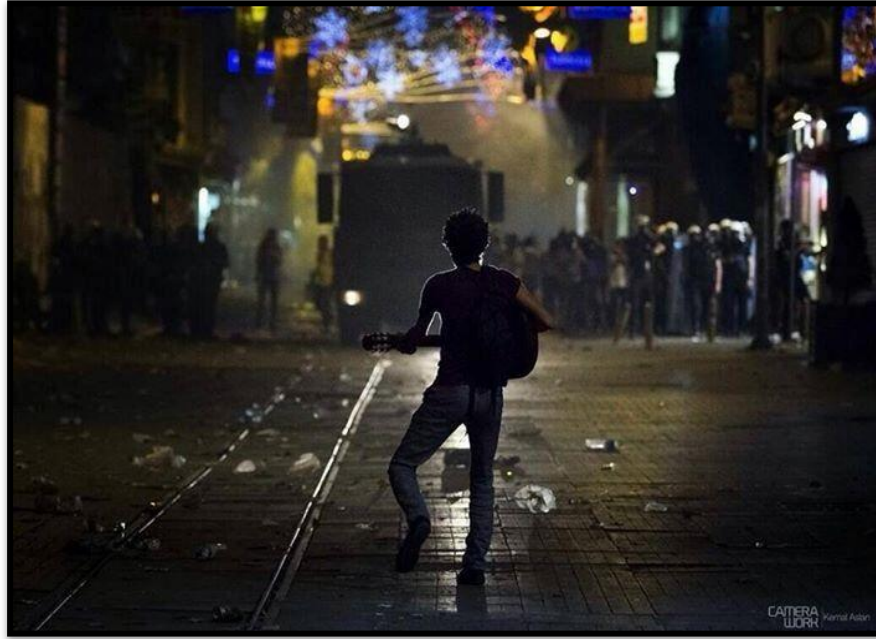
Gezi Direnişi'yle birlikte Osmanlı Dönemi'nden beri Taksim Meydanı gibi siyasal hâkimiyet mücadelesinin simgeleştiği bir kamusal alana, kentli ilk kez sahip çıkmış oldu. Demokrasi olgusunun kent içindeki fiziksel karşılığı olan kamusal alanda halk, yalnızca politik kararlara değil, kendilerini ilgilendiren ve etkileyen her tartışmaya katılma hakkına sahip olduğunun farkına vardı.

29 Mayıs'ta geceleme için çadırlar kuruldu, uyku tulumları hazırlandı. Polisler sabah saat 5.00 civarı parktaki çadırlarda nöbet tutanlara müdahale etti. Çadırlar ateşe verildi. Bu sırada inşaat ekibi çalışmalarına devam etti. Erdoğan Taksim Gezi Parkı'nda inşaatın başlaması nedeniyle yapılan protestolara değinerek "Biz kararımızı verdik, yapacağız. Tarihe saygınız varsa önce Gezi Parkı'nın tarihini araştırın" dedi. Taksim Dayanışması üyeleri Erdoğan'ın "Gezi için ne yaparsanız yapın. Kararımızı verdik" açıklamasının ardından basın toplantısı düzenledi.

30 Mayıs'ta sabaha karşı 05.00 sularında polis parktaki eylemcilere ikinci kez müdahale etti. Saat 10.00 civarı yapılmak istenen ikinci basın açıklaması sırasında da polis protestoculara müdahale etti. Polis destekli yıkım

ekibine karşı 3 gündür nöbet tutan gruba, sabaha karşı biber gazıyla müdahale edilmesinin ve çadırlarının yakılmasının ardından binlerce kişi destek için parka akın etti.

Güvenlik güçleri ve göstericiler arasında 29 Mayıs gününden itibaren yaşanan çatışmalar, 31 Mayıs akşamı zirveye çıktı. Bu tarihten itibaren güvenlik güçleri ve hükümet yetkililerinin Gezi Parkı olaylarına yönelik tutumunda hızlı bir sertleşme yaşandığı söylenebilir. Eylemcilere daha sonra tartışmalara neden olan yoğun biber gazı ile müdahale eden Çevik Kuvvet ekipleri, TOMA'lerden sıkılan tazyikli suyun yardımıyla göstericileri Taksim Meydanı'ndan uzaklaştırarak başta İstiklal Caddesi olmak üzere Harbiye, Gümüşsuyu ve Tarlabası bölgelerine doğru püskürttü. Beyoğlu bölgesinde yaşanan şiddet olaylarına paralel olarak Ankara ve İzmir gibi büyük kent merkezlerinde ortaya çıkan gösteriler, eylemi daha kapsamlı bir hükümet karşıtı eylem kimliğine kavuşturdu.

Kaynak 40: <http://blog.radikal.com.tr/gezi-parki-direnisi/diren-gezi-parki-23960>

Resim 40: Gitar Çalan Genç

31 Mayıs'ı 1 Haziran'a bağlayan gece TOMA' ya karşı gitar çalan gencin fotoğrafı, direniş için halkın duruşunu belki de en iyi yansıtan karelerden bir tanesiydi.

Eylemcilerle polis arasındaki karşılaşmalar sokak ve caddeleri işlevsiz hale getirirken diğer yandan hızla başka eylem biçimleri de gelişmeye başladı:

Bazı gruplar tarafından akşam saat 21.00’de evlerde ışıklar yakılıp söndürülerek, balkonlarda tencere-tava çalınarak veya sokaklarda ellerinde bayraklar, slogan atarak, arabalar korna çalarak eş zamanlı protesto eylemleri görüldü. Bu eylemler başlangıçta İstanbul’daki Gezi Parkı eylemlerine destek amacını gütmekte idiyse de sonrasında AK Parti hükümetine toplu olarak karşıtlık halini aldı.

Kaynak 41: <http://onedio.com/haber/gezi-311358>

Resim 41: Tencere tava Eylemleri

Dünya medyasının ilk haber olarak duyurduğu, Norveç televizyonunun canlı yayın yaptığı olaylara Türk medyası ise sessiz kaldı. Penguen belgeseli tarihe geçti. Gelişmeleri internet üzerinden takip eden yurttaşlar, yemek ya da belgesel programı yayımlayan haber kanallarına tepki gösterdi. Başta CNN ve BBC olmak üzere birçok kanal Taksim’deki gelişmeleri anlık duyurdu. Norveç kanalı tam 6 saat boyunca canlı yayın yaptı. Teknolojinin nimetlerinden yararlanan kimi eylemciler de cep telefonlarıyla çektikleri videoları internetteki paylaşım siteleri aracılığıyla halka aktardı.

Kaynak 42: <http://ronitovi.blogspot.fr/>

Resim 42: Türk Medyası

Merkez medyanın gösterilerin başlangıç aşamasında yaşananlara yer vermemesi, eylemcilerin ilk günlerden itibaren medya organları hakkında sert eleştirilerde bulunmasına ve Ulusal Kanal ile Halk TV gibi sınırlı izleyiciye hitap eden televizyon kanallarının izleyiciyle buluşmasına yardımcı oldu.

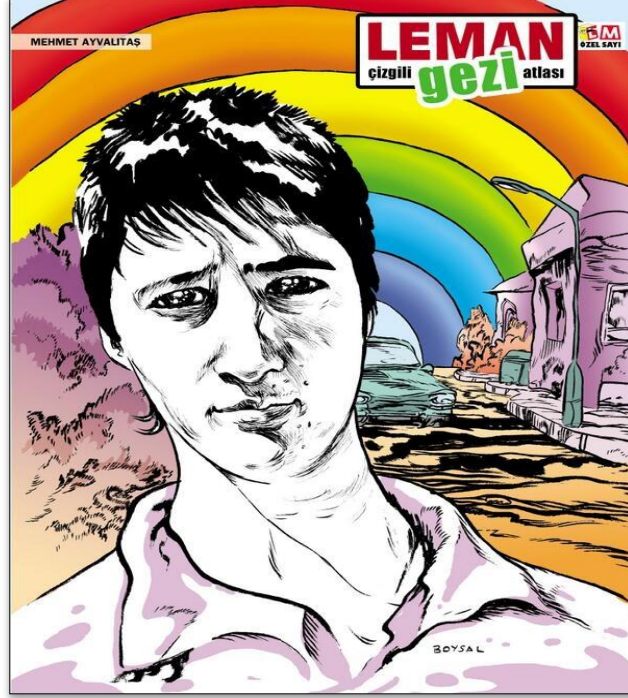
1 Haziran'da Türkiye daha önce görülmemiş bir direniş yaşadı. Eylemciler İstanbul'un Anadolu yakasında toplandı ve Boğaziçi Köprüsü üzerinden yürüyüşe geçti. Köprüyü sabahın erken saatlerinde yürüyerek geçenlerin yer aldığı fotoğraf, ajanslar tarafından dünya medyasına iletildi.

Kaynak 43: <http://onedio.com/haber/gezi-311358>

Resim 43: Eylemcilerin Boğaziçi Köprüsü Yürüyüşü

Ümraniye'de yapılan gösterilerde Mehmet Ayvalıtış adlı bir gösterici protestolar esnasında aracını direnişçilerin arasına süren bir kişi nedeniyle hayatını kaybetti.

Kaynak 44: <http://twtrland.com/profile/lemandergisi>

Resim 44: Leman Çizgili Gezi Atlası, Bahadır Boysal

2 Haziran sonrasında çapulculuk, eylemlerin seyri boyunca Başbakan Erdoğan özelinde AK Parti hükümetine yönelik çeşitli tepkileri harmanlayan bir anahtar sözcük ve üst kimlik olarak işlev gördü. Başbakan Erdoğan'ın toplumun taleplerine kulak asmadığı yönündeki iddiaları desteklemek amacıyla sık sık dile getirilen bu kavram, kısa sürede pankartlarda yer almaya başladı ve giyim ürünleri de farklı mecralarda yeniden üretilerek bu slogan vurgulandı. Çapulculuk, Gezi Parkı hareketinin hızla değişen katılımcı kitlesinin ihtiyaçlarını da mükemmel şekilde karşıladı ve hareket içerisindeki gruplar açısından bir ortak zemin işlevi gördü. Nitekim Nişantaşı'nda yapılan gösterilere katılan işadamı Cem Boyner'in "Ne sağcıyım ne solcu / Çapulcuyum çapulcu" yazılı bir pankartla çekilen fotoğrafı, sosyal medya platformlarında popülerlik kazandı.

Kaynak 45: <http://carmencafe.blogcu.com/cem-boyner-avm-de-yokum-ben-de-capulcuyum/13854731>

Resim 45: Cem Boyner'in "Ne sağcıyım ne solcu / Çapulcuyum çapulcu" yazılı pankartla çekilen fotoğrafı

4 Haziran'da Taksim Gezi Parkı'ndaki olaylara destek vermek amacıyla Hatay'da düzenlenen protestoda CHP İl Gençlik Kolları üyesi Abdullah Cömert adlı genç yaşamını yitirdi. Cömert'in kafasına aldığı darbe sonucu beyin kanamasından öldüğü belirlendi.

Kaynak 46: <https://direnisteyiz.org/direnis-bellegi/haziran-sehitleri/abdullah-comert/>

Resim 46: "Abdullah Cömert Ölümsüzdür"

10 Haziran'da Bakanlar Kurulu toplantısı sonrası açıklama yapan Başbakan Yardımcısı ve Hükûmet Sözcüsü Bülent Arınç, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Taksim Gezi Parkı konusunda hükûmetten taleplerde bulunan bazı topluluklarla Çarşamba günü görüşeceğini söyledi.

14 Haziran'da Başbakan Tayyip Erdoğan, Gezi Parkı'ndan eylemlerde yer alan grupların bazılarının temsilcileri ile ikinci kez bir araya geldi. Bu kez temsilciler arasında Taksim Platformu'nu temsil edenler de vardı. Taksim Dayanışması üyeleri Başbakan Tayyip Erdoğan ile yapılan görüşmenin ardından, nihai bir karar alabilmek için Gezi Parkı'nda forumlar düzenledi.

Saat 17.30'dan itibaren polis, Park'taki göstericilere dağılmaları yolunda anons yapmaya başladı. Saat 20.50'de parkta kalanlara müdahale başladı ve kısa sürede polisler Gezi Parkı'na girdi. Bu müdahalede Gezi Parkı talan edildi ve her şey yıkıldı. Gezi parkını kontrole alan polis, temizlik ve belediye işçilerinin parka girmesini sağladı. Yaklaşık 1000 işçi flamaları, çadırları ve Gezi Parkı'nda ne var ne yoksa topladı. Taksim Meydanı ve Gezi Parkı'nın boşalmaya başlamasının ardından kalabalıklar Harbiye, İstiklal Caddesi ve Tarlabası yönlerinde toplanmaya başladı. Saat 23:00 civarından itibaren Taksim'in yanı sıra İstanbul'un Kartal, Ortaköy, Kadıköy, Etiler, Gazi Mahallesi gibi bölgelerde de protesto gösterileri tekrar başladı.

16 Haziran'da 14 yaşındaki Berkin Elvan, Okmeydanı'ndaki evinden ekmek almak için dışarı çıktığı sırada polisin yakın mesafeden attığı gaz bombası fişeğiyle başından vuruldu. Kalbi durmuş halde hastaneye kaldırılan Berkin, defalarca ameliyat edildi. Fakat Berkin Elvan 269 gün boyunca komada kaldıktan sonra 11 Mart 2014 günü 15 yaşındayken hayatını kaybetti.

Bu olay karşısında söyleyecek söz, yazacak kelime bulamayan tasarımcılar tepkilerini çizgileriyle gösterdi. Birçok tasarımcı, üzüntülerini ve tepkilerini kalemleri aracılığıyla kağıda döküp tasarımlarıyla Berkin'i ölümsüzleştirdi. Bu çalışmaların büyük bir kısmı sosyal medyada yer aldı. Çalışmaların çoğunda Berkin vurulduğunda elinde taşıdığı ekmekle birlikte resmedildi. Kullanılan bir başka figür de Berkin'in kendine özgü kaşlarıydı. Berkin'in kaşları, tasarımcıların ellerinde özgürlüğün sembolü kuşlara dönüştü.

Kaynak 47-48: <http://mizahhaber.blogspot.fr/2014/03/berkin-elvan-anisina-cizdiler.html>

Resim 47: "Berkin Elvan 1", Necmi Yalçın

Resim 48: "Berkin Elvan 2", Kemal Gökhan

17 Haziran'da protestolar İstanbul'da daha pasifist eylemlere dönüştü. Bazı üyeleri gözaltına alınan Çarşı grubu, destek için Abbasağa Parkı'nda eylemsizlik duruşu ile hükûmeti protesto etti. Erdem Gündüz isimli bir kişi Taksim AKM önünde polislin müdahalelerini protesto için konuşmadan AKM önünde ayakta durma eylemi başlattı. Protesto başladıktan sonra kısa sürede durma eylemine durarak destek olanların sayısı arttı. Eylemcilerin bazısının yaya ve trafik akışını engellemesi gerekçesiyle polis eylemi sonlandırdı ve bazılarını gözaltına aldı. Erdem Gündüz polis müdahalesinden önce protestosunu durdurdu.

Kaynak 49: <http://444.hu/2013/06/18/csendben-mozdulatlanul-allva-tiltakoznak-a-torok-tuntetok/>

Resim 49: Duran Adam

18 Haziran'da Başbakan sert üslubunu sürdürdü, polisi daha da güçlendireceğini ve eylemlerde polisin çok başarılı bir demokrasi sınavı verdiğini söyledi. Eskişehir'de gerginlik ve yer yer polis müdahaleleri gerçekleşti. İstanbul'da ise halk Taksim'deki göz altılara karşın AKM'deki Atatürk posterine dönük olarak ayakta durma eylemi yaptı.

19 Haziran'da Duran adam eylemleri tüm Türkiye'de devam ederken, Çarşı grubu Abbasağa Parkı'nda, diğer eylemciler ise çeşitli parklarda forumlar düzenlediler. Akşam saatlerinde Çarşı grubu Beşiktaş İnönü Stadı yıkımında kullanılan iş makinasını kullanarak TOMA'ları geri püskürttü ve bu iş makinası'na "POMA, (Polis Olaylarına Müdahale Aracı)" adını verdi.

Kaynak 50: <http://www.yenikapitiatrosu.com/index.php/2013/06/carsi-grubundan/>
Resim 50: Poma

20 Haziran'da Eskişehir'deki gösterilere öğrencilerin yanında Eskişehirspor taraftarları da katıldı. Başbakan Erdoğan'ın Akdeniz Oyunları açılış töreni için geldiği Mersin'de olaylar gün boyunca sürdü, 2'si polis 6 kişi yaralanırken 8 kişi gözaltına alındı. Ankara'da ise Kuğulu Park'ta toplanıp yürüyüşe geçen gruba Kennedy Caddesi'nde polis gaz bombası ve tazyikli suyla müdahale etti. İzmir'de Gündoğdu meydanında kurulan Gezi Parkı çadırlarını kaldırmak isteyen polisle protestocular arasında çıkan tartışma ve protestolar polis müdahalesi ile sonuçlandı.

Duran adam eylemleri ve forumlar devam ederken Yeniköy Parkı'nda toplanan eylemciler ile AKP yanlısı karşıt görüşlü bir grubun parka gelmesi ile gerginlik meydana geldi, yaralananlar oldu. Bu arada İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş 30 Mayıs'ta yanan çadırlar için çadırları yakan zabıta memurları adına özür diledi ve bundan sonra bir durağın yerini değiştirirken bile halka danışacaklarını söyledi. Gezi Parkı ile ilgili mahkemenin parkın kaldırılması aleyhine karar vermesi halinde referandum yapılacağı ve bunun İstanbul çapında bir referandum olacağı yolundaki beyanatı tekrarladı.

22 Haziran'da Taksim Dayanışma Platformu halkı Gezi Şehitleri'ni anmak için karanfillerle Taksim'de toplanmaya çağırdı. Binlerce kişi Taksim'e akın etti. Başbakan Samsun'daki konuşmasında biber gazı istemeyenlerin rahat durmaları gerektiğini söyledi ve sert üslubunu sürdürdü. Gezi Parkı'na 9 kişilik bir grup özel izinle karanfil bıraktı. Halk polise karanfiller dağıtmaya çalıştı. Ancak polis bir süre sonra, "Halka ait yolu meydana kapatıyorsunuz boşaltın" çağrısı yapıp gruplara önce TOMA'lardan basınçlı su, ardından cop ve biber gazı ile müdahale etti. Bütün gece boyunca halk ve polis arasında çatışmalar yaşandı. Bir kısım göstericilerin "polis halkına ihanet etme" "Polis simit sat ve onurlu yaşa" diye slogan attığı görüldü. Polisin önce yumuşak şekilde başlayan müdahalesinin sokak aralarında çok sertleştiği görüldü, gözaltılar yaşandı. Bir kısım gazetecilerin kameralarının polisçe alındığı, yayınlarının engellenmeye çalışıldığı gözlemlendi. Türkiye'deki çok az yayın kuruluşunun olayları göstermesi yine tepkilere neden oldu.

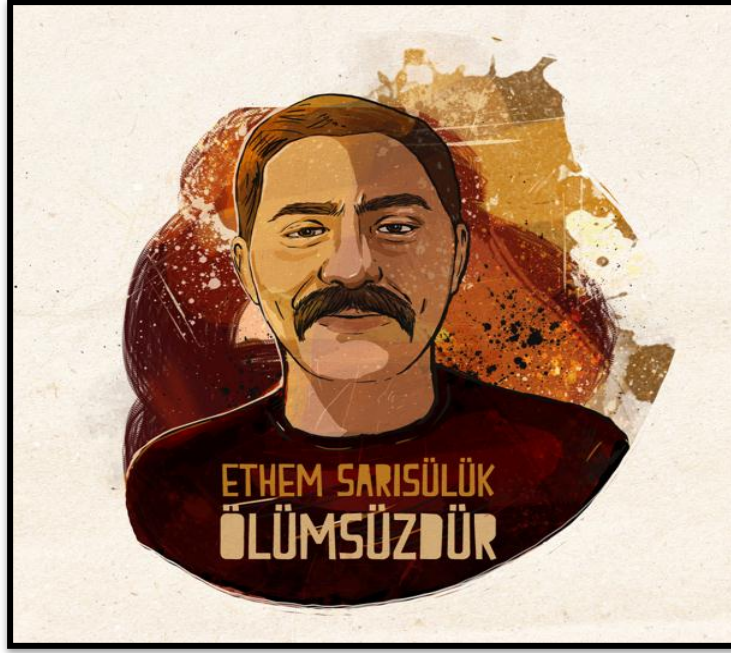
Polis Ankara'da Dikmen, Kuğulu Park, Kennedy Caddesi üzerindeki gruplara sert müdahalelerde bulundu. Dikmen'deki ağır müdahale tepkilere neden olurken polisin yerli ve yabancı gazetecilere müdahalesi de gözden kaçmadı. CNN Muhabiri Tom Burton Ankara'da TOMA tarafından tazyikli su ile ıslatıldı. Bunun yanında Türkiye'nin çeşitli illerinde protestolar duran adam, tencere tava protestoları ve parklarda forum düzenleme faaliyetleri devam etti.

23 Haziran'da sabahın erken saatlerine kadar Taksim çevresinde ve Ankara'da gösteriler, polis müdahaleleri ve çatışmalar devam etti. Sonrasında ise göstericiler İstiklal Caddesi, Tarlabası gibi Taksim çevresindeki bölgelerde eylemlerine son verdiler, gözaltılar yaşandı.

Kadıköy'de Sivas katliamının 20. yıl mitingi düzenlendi ve Taksim Dayanışması da mitinge katılanlar arasındaydı. Diğer taraftan LGBT'ler İstiklal Caddesi'nde yürüyüş düzenlediler. Her iki yürüyüş de olaysız sona erdi. Halk çeşitli parklardaki forumlarda toplandı.

24 Haziran'da Başbakan polis akademisinde yaptığı konuşmada "Polisimiz kurşun yiyor, karşılığında su ve biber gazı sıkıyor. AB müktesebatında da polisin su ve gaz sıkma hakkı olduğu görülür. Türkiye'nin polisi konusunda takdirde bulunacak merci başka ülkelerin parlamentoları değil millettir. Polisimize nasıl şiddet uygulandığını gösteren görüntüleri önümüzdeki günlerde ortaya koyacağız" dedi ve polisin başarılı bir demokrasi sınavı verdiğini söyledi.

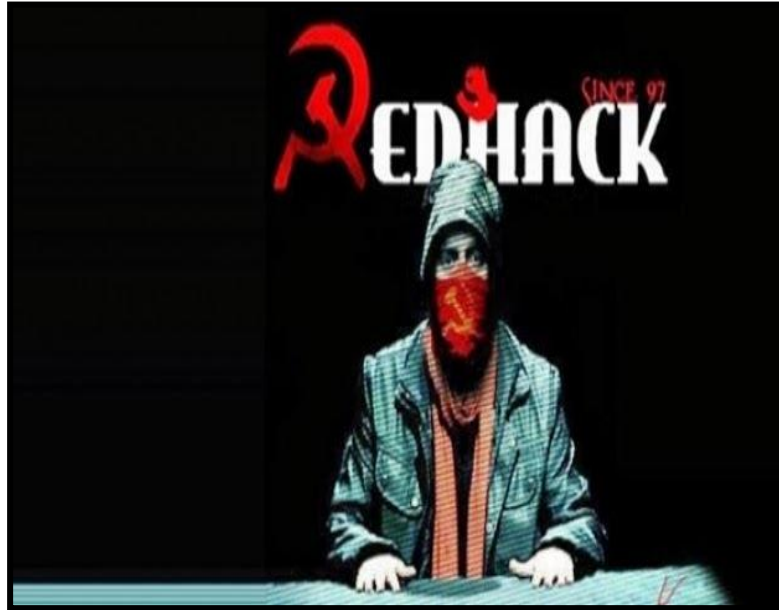
25 Haziran'da Ankara Güvenpark, Keçiören, Batıkent ve Dikmen; İstanbul Taksim meydanında Ethem Sarısülük'ü öldüren polisin serbest bırakılması kararı protesto edildi. Oturma eylemi ve Ethem Sarısülük'ün öldürülmesini gösteren " düşen adam" ve "yatan adam" eylemi yapıldı. Dikmen'de polis göstericilere müdahale etse de diğer yerlerde polis tarafından gösterilere herhangi bir müdahalede bulunulmadı. Gösteriler olaysız şekilde sona erdi. Taksim'deki gösterilerde bir gösterici grubunun polise karşı Gezi olaylarında hayatını kaybeden polis komiseri Mustafa Sarı için "Acımız acımızdır, kaybınız kaybımızdır, Komiser Mustafa Sarı ölümsüzdür" yazılı pankart taşınması da dikkat çekti. Yine ülke çapında çeşitli parklarda forumlar ve yürüyüşler yapıldı. 15 Haziran'daki müdahaleden sonra hala Gezi Parkı'nın ise kapalı durumda kalması ve polis güçleri dışında parka kimsenin alınmaması da dikkat çekti.

Kaynak 51: <https://www.behance.net/gallery/9501011/Ethem-Sarsueluek-OEluemsuezduer>
Resim 51: “Ethem Sarısülük Ölümsüzdür”, Fulya Hocaoğlu

27 Haziran’da Gezi olaylarının görüşüldüğü AKPM’de Türkiye'nin adı söylenmeden kabul edilen kararda, Avrupa devletlerinden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına uymaları istendi.

28 Haziran’da Redhack, İstanbul İl Özel İdaresi'nin internet sitesini hackleyerek pek çok kamu kurumunun devlete olan borcunu sildi.

Kaynak 52: <http://www.systemtechno.net/2013/12/redhack-is-basnda.html>
Resim 52: Red Hack

1 Temmuz'da Gezi Parkı protestosunu konu alan son sayısı nedeniyle Doğuş Yayın Grubu'nda krize yol açan "NTV Tarih" dergisi kapatıldı.

Kaynak 53: <http://www.baskahaber.org/2013/10/ntv-tarih-dergisinin-gezi-direnisini.html>

Resim 53: “Yaşarken Yazılan Tarih” minyatür tekniğiyle yapılan kapak çizimi, Taha Alkan

2 Temmuz'da İstanbul 6. İdare Mahkemesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Gezi Parkı'yla ilgili yürütmeyi durdurma kararına karşı yaptığı itirazı da reddetti.

10 Temmuz'da Eskişehir Anadolu Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği bölümünde öğrenci olan 19 yaşındaki Ali İsmail Korkmaz, 2 Haziran 2013'de polisin basınçlı su ve biber gazlı müdahalesinin ardından ara sokağa kaçtı, burada sivil giyimli 5-6 kişinin saldırısına uğradı. 3 Haziran 2013'de Mavi Hastanesi'nde yapılan ilk müdahalenin ardından kafa travması açısından değerlendirilmek üzere Yunus Emre Devlet Hastanesi'ne sevk edildi. Burada tomografisi çekildikten sonra evine gönderildi. Evine gidip uyuduktan sonra fenalaşan Korkmaz'ın, götürüldüğü Eskişehir Devlet Hastanesi'nde yapılan tetkiklerde beyin kanaması geçirdiği belirlendi.

Sevk edildiği Eskişehir Osmangazi Üniversitesi (ESOGÜ) Hastanesi'nde 4 Haziran'da beyin ameliyatı oldu. Ameliyat sonrası yoğun bakım servisinde tutulan Korkmaz, 3-4 gün ilaçlarla uyutuldu. İlaçların kesilmesinin ardından solunumu ve bilinci açılmayan Korkmaz, yoğun bakım servisinde solunum cihazına bağlı olarak tedavi altında tutuldu. 3 Temmuz 2013'de solunum cihazından çıkarılan ve kendi kendine nefes almaya başlayan ancak bilinci yerine gelmeyen Korkmaz, 10 Temmuz 2013 günü öğle saatlerinde yaşamını yitirdi. Ön otopsi raporunda, "Darba bağlı beyin içi kanamasının olması ve kanamanın devam etmesi neticesi ölüm" denildi. 11 Temmuz 2013'de memleketi Hatay'da toprağa verildi.

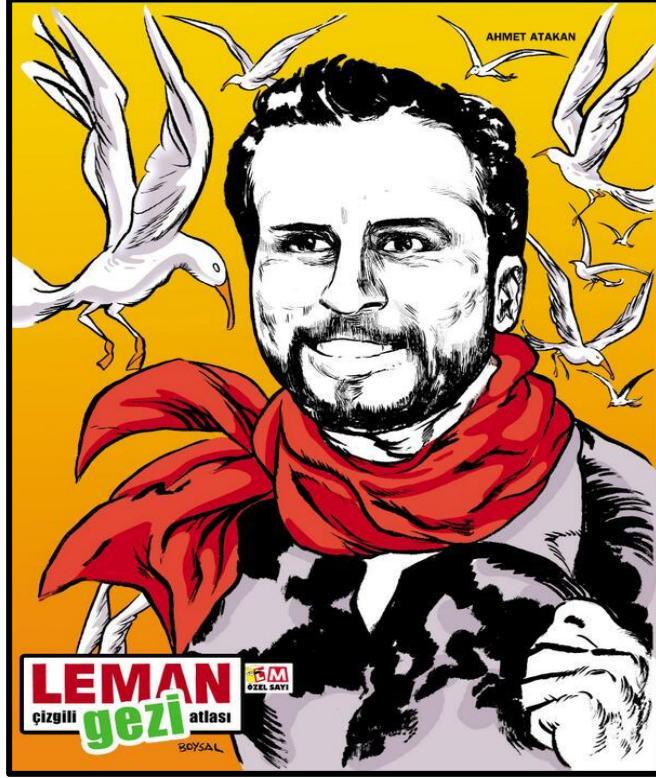

Kaynak 54: <http://www.insanokur.org/?p=57478>

Resim 54: Leman Dergisi Kapağı, 5 Ocak 2014 Çarşamba

30 Temmuz'da İstanbul Serbest Mimarlar Derneği (İSMD) Gezi Parkı tasarımıyla ilgili mimarlık öğrencilerine yönelik bir yarışma açtı. Yarışma mimarlık alanından 250 üzerinde öğretim üyesi ve öğrencinin tepkisine neden oldu.

10 Eylül’de Antakya’da ODTÜ’de yaşanan polis saldırısını protesto eden göstericilerden Ahmet Atakan polis müdahalesi sırasında hayatını kaybetti.

Kaynak 55: <http://twtrland.com/profile/lemandergisi>

Resim 55: Leman Çizgili Gezi Atlası, Bahadır Boysal

19 Kasım 2014 gece saatlerinde iş makineleri, Taksim Gezi Parkı’nın Cumhuriyet Caddesi tarafında bulunan İETT durağını Gezi Parkı’na doğru çekmek amacıyla parkta kazı çalışması başlattı. Parkta kazı yapıldığını fark eden vatandaşlar ve Taksim Dayanışması’nın üyeleri çalışmanın olduğu yere giderek kazının yanında nöbet tuttu.

Sabah saatlerinde çalışmanın duyulmasıyla Gezi Parkı’ndaki kalabalık arttı. Bunun üzerine saat 11.00 sıralarında İBB bir kamyon toprak getirerek, kendi ekiplerince kazılan alanı kapattı. Parkın kenarında bulunan durak sökülürken, İBB ekipleri kazılan alanın üzerini suni çimle örttü.

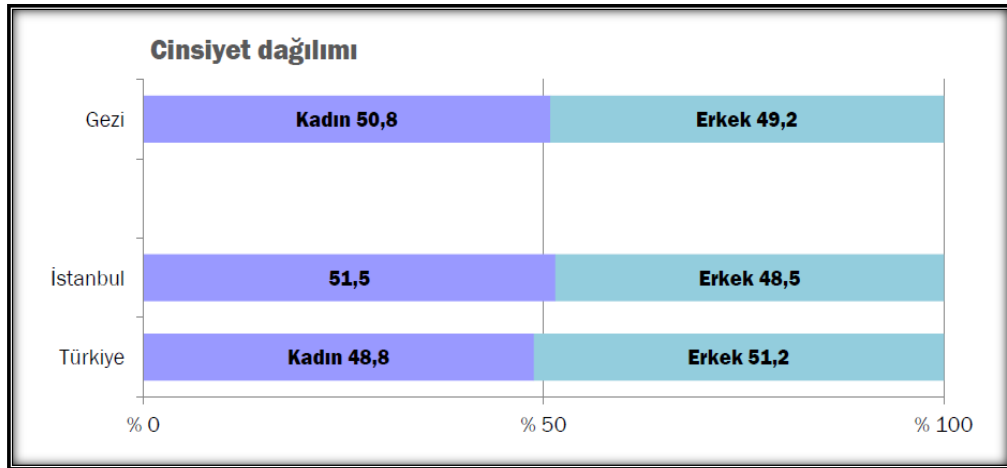
1.5. Gezi Parkı Eylemcilerinin Profili

Gezi Direnişinin amacı, katılanların kim olduğu ve ne istedikleri çok tartışıldı, çok yazılıp çizildi. Bu soruların cevaplarına ulaşmakta en çok da KONDA Araştırma ve Danışmanlık Şirketi'nin, Gezi Parkı direnişi üzerine yaptığı anketin katkısı oldu. KONDA, Gezi Parkı Direnişi ve Gezi Parkı Direnişçileri'ne ilişkin geniş kapsamlı bir araştırma yaptı. Araştırma, 6-8 Haziran 2013 tarihleri arasında Gezi Parkı'nda 4 bin 411 kişi ile ve 28 ilde 6-7 Temmuz 2013 tarihlerinde 2 bin 629 kişi ile yapıldı. Anketin sonuçlarına dayanarak ulaşılabilecek bulgular şu şekildedir:

Cinsiyet Dağılımı

Görüşmeler neticesinde ortaya çıkan verilere göre Gezi Parkı'ndakilerin cinsiyet dağılımı Türkiye'deki nüfusun cinsiyet dağılımından çok farklı olmayarak yüzde 50,8 kadın ve yüzde 49,2 erkek olmuştur.

Tablo 1. Gezi Parkı Eylemcilerinin Cinsiyet Dağılımı

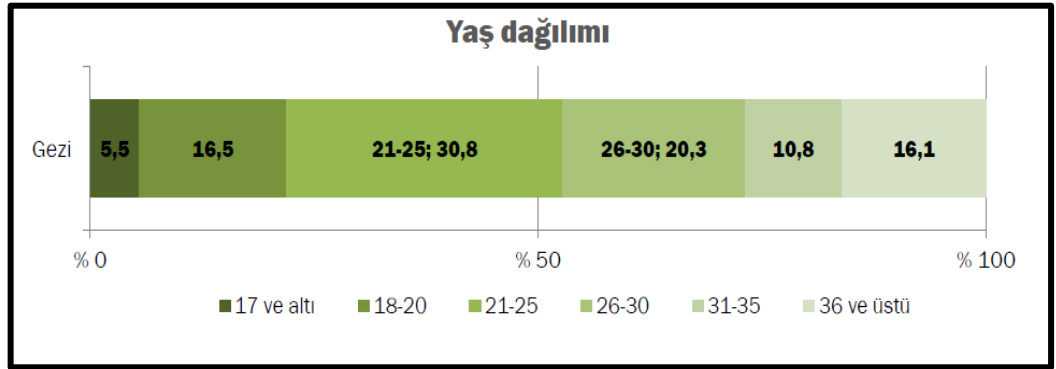

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 6

Yaş

Gezi Parkı araştırmasına göre parktakilerin yaş ortalaması 28'dir. Türkiye genelinde yaş ortalaması verilere göre 30,3; İstanbul özelinde ise 30,1 şeklindedir. Bu genel veriden yola çıkarsak Gezi Parkı eylemlerine katılanlar yaş dağılımı açısından Türkiye toplumunu temsil etmektedir.

Tablo 2. Gezi Parkı Eylemcilerinin Yaş Dağılımı

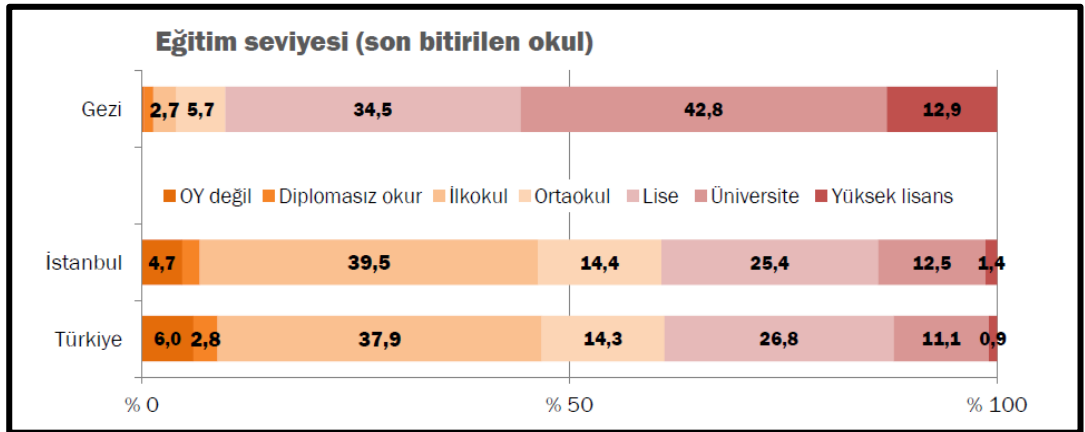

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 6

Eğitim ve İş Durumu

Türkiye genelinin yüzde 6'sı ve İstanbul'da yaşayanların yüzde 4,7'si okuryazar değilken, parka gelenlerin sadece yüzde 0,3'ü okuryazar değildir. Direnişe katılanların %43'ü üniversite mezunu olarak Türkiye ortalamasının üzerindedir.

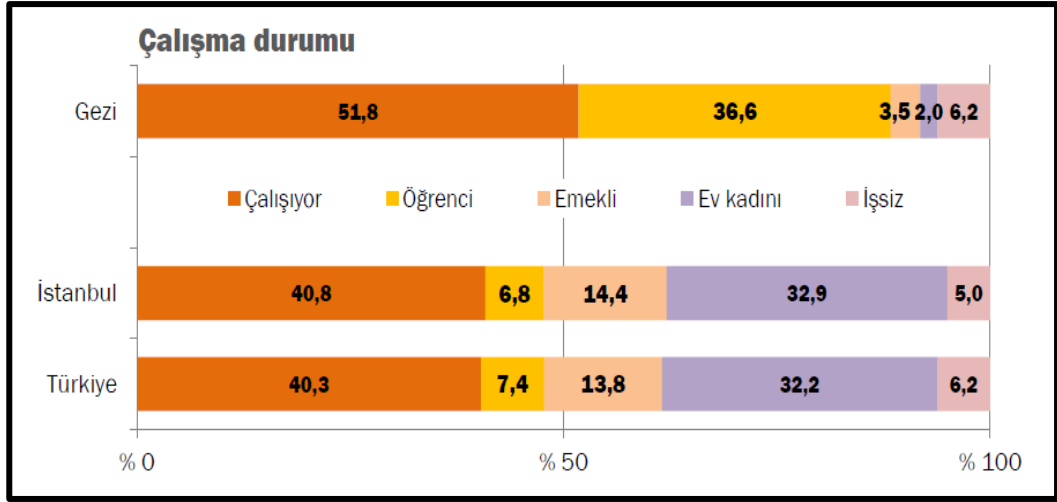
Tablo 3. Gezi Parkı Eylemcilerinin Eğitim Seviyesi

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 9

Türkiye genelinde öğrenciler toplam nüfusun yüzde 7,4'üne tekabül ederken, Gezi Parkı eylemine katılan her 3 kişiden biri (yüzde 36,6) öğrenci olmuş. Emekliler ise Türkiye genelinde toplam nüfusun yüzde 13,8'ine denk gelirken, Gezi Parkı'na gelenlerin sadece yüzde 3,5'i emeklilerden oluşmuş. Ev kadınlarının Türkiye'nin toplam nüfusu içinde oranı yüzde 32,2 iken, Gezi Parkı'na gelenlerin sadece yüzde 2'si ev kadınlarından oluşmuş.

Tablo 4. Gezi Parkı Eylemcilerinin Çalışma Durumu

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 10

Parka Nereden Gelmişler?

Parkta bulunan kişilerin İstanbul'un nerelerinden geldiğine baktığımızda üç ilçenin öne çıktığını görüyoruz. Kadıköy, Beşiktaş ve Şişli ilçelerinden gelenler parkın üçte birini oluşturuyor.

Tablo 5. Gezi Parkı Eylemcilerinin Eylemlere Nerelerden Katıldıkları

İlçe	Yüzde
Kadıköy	13,4
Şişli	11,4
Beşiktaş	7,3
Üsküdar	5,8
Fatih	5,4
Beyoğlu	5,1
Sarıyer	4,6
Bakırköy	4,1
Bahçelievler	3,7
Ataşehir	3,5
Maltepe	3,4
Kağıthane	2,6
Küçükçekmece	2,3
Avcılar	2,2
Kartal	2,2
Eyüp	2,0
Beylikdüzü	1,9
Ümraniye	1,6
Başakşehir	1,6
Gaziosmanpaşa	1,5
Bağcılar	1,3
Güngören	1,3

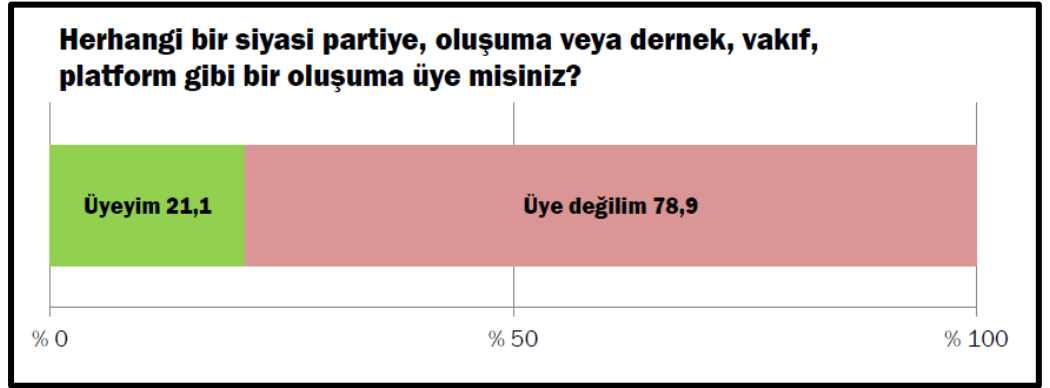
Pendik	1,3
Beykoz	1,1
Çekmeköy	1,1
Sultangazi	1,0

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 12

Örgütlülük

Gezi Parkı eylemlerine katılanların yüzde 21,1'i “bir siyasi partiye, oluşuma veya dernek, platform gibi sivil toplum kuruluşuna” üye olduğunu belirtmiş.

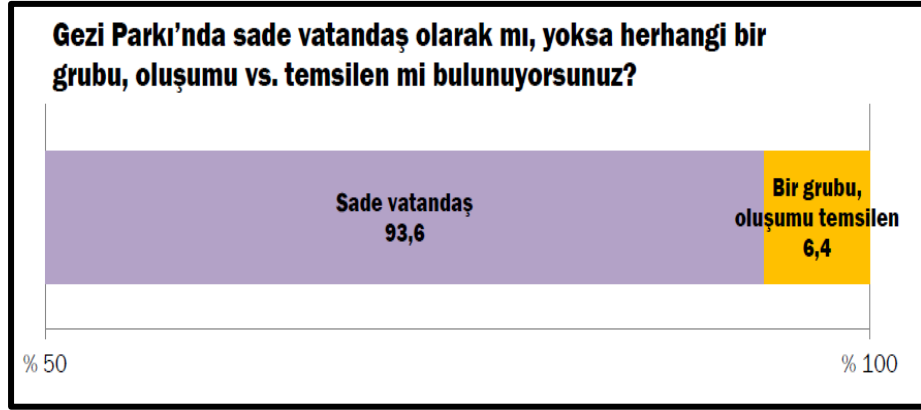
Tablo 6. Gezi Parkı Eylemcilerinin Örgütsel Durumları

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 14

Ancak, bu veriler tek başına siyasi partilerin, çeşitli dernek ve oluşumların eylemlere kurum olarak ne derecede katıldıklarını anlamak için yeterli değildir. Başka bir deyişle, söz konusu veriler Gezi Parkı'ndaki eylemlere katılanların kişilerin parkta herhangi bir partinin, derneğin ya da oluşumun aktiviteleri çerçevesinde gelip gelmediklerini doğrudan açıklamamaktadır. İşte bu yüzden araştırmaya katılan görüşmecilere “herhangi bir örgütü ya da kurumu temsilen” parkta bulunup bulunmadıkları sorulmuş ve Parka gelenlerin yüzde 93,6'sı kendisini “sade vatandaş” olarak tanımlamış. İşte bu yüzden her ne kadar Park'taki eylemlere katılan her beş kişiden bir tanesinin parti, dernek ya da oluşum üyesi bulursa da, eylemcilerin parkta kendi tasarrufları neticesinde geldiklerini söyleyebiliriz.

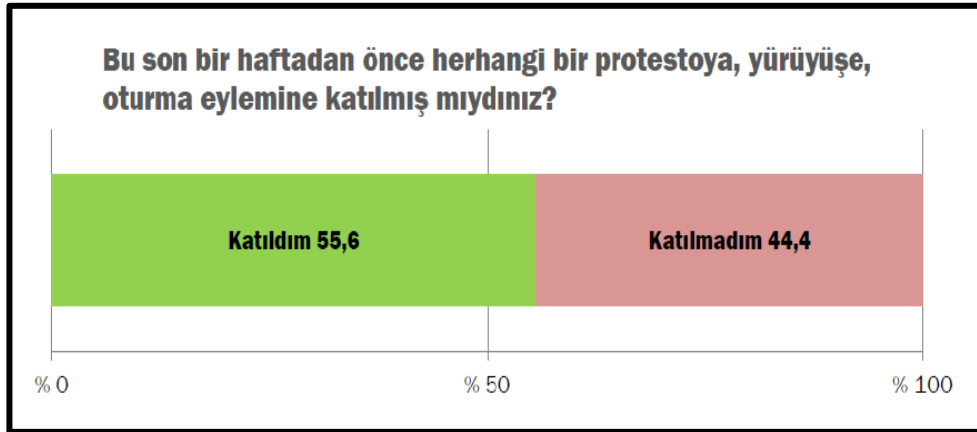
Tablo 7. Herhangi bir örgütü ya da kurumu temsilen parkta bulunanlar

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 14

Ayrıca; araştırmaya katılanlara daha önce herhangi bir protestoya, yürüyüşe, oturma eylemine katılıp katılmadıkları sorulduğu zaman ise yüzde 44,4 evet ve yüzde 55,6 ise hayır cevabı vermiş. Yani neredeyse parktaki her iki kişiden birinin eylem deneyimi var. Bunlardan hareketle, Gezi Park'ı eylemlerine katılan her beş kişiden ikisinin örgütlü siyaset ya da sivil toplum hareketi dışında olsa bile toplumsal olaylara aktif bir şekilde katılan bir kitle olabileceği olasılığı düşünülebilir.

Tablo 8. Eylemcilerin Eylem Tecrübesi

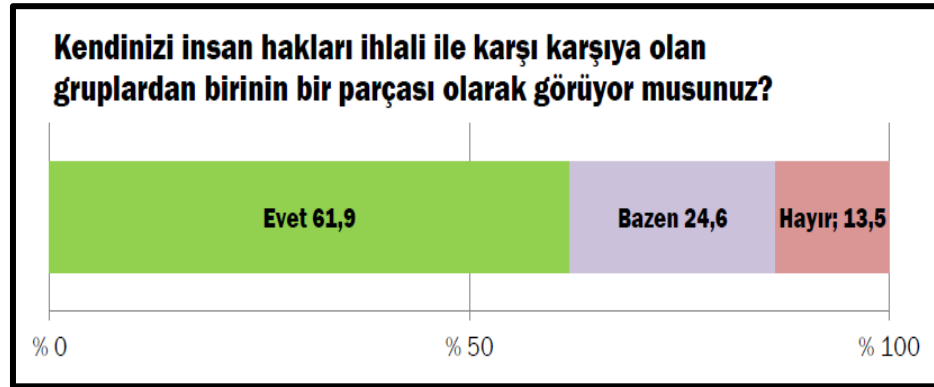
Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 15

Gezi Park'ındaki her on kişiden dokuzu insan hakları ihlaliyle karşı karşıya olduğunu düşünüyor. Bu durum, daha önce eyleme hiç katılmamış insanların neden eyleme katıldıkları konusunda fikir sahibi olmamızda aydınlatıcı olabilir. Öncelikle, Park'taki eylemlere katılan topluluğun yüzde

62'si kendisini “insan hakları ihlaliyle karşı karşıya olan gruplardan birinin parçası” olarak gördüğünü açıklamış. Yüzde 25'lik başka bir kesim ise “bazen” bu şekilde hissettiğini belirtmiş. Kısacası Park'a gelenlerin yüzde 87'si kendisini doğrudan ya da dolaylı olarak hakları çiğnenen ve adaletsizliğe uğramış bir grubun parçası olarak tanımlamış. Belki de bundan dolayı, eylemlere katılanların büyük çoğunluğunun parka bu algı üzerinden hareketle ve herhangi bir örgütü temsil etmek adına değil kendi bireysel istekleri sonucu geldikleri söylenebilir.

‘Örgütlüler’ hiçbir şartta parkın çoğunluğunu oluşturmuyor. Bunlardan hareketle, parti, dernek ve oluşum üyeliğiyle eylemlere katılma arasında doğrudan bir ilişki olmasa da, parka gelme sıklığı ve geçmiş eylem tecrübesi söz konusu olduğunda “örgütlüler” adını verdiğimiz bu grubun genel park nüfusu içindeki yüzdesi artıyor; ancak yine de çoğunluğu asla oluşturmuyorlar.

Tablo 9. Eylemcilerin insan hakları ihlaline ilişkin görüşleri

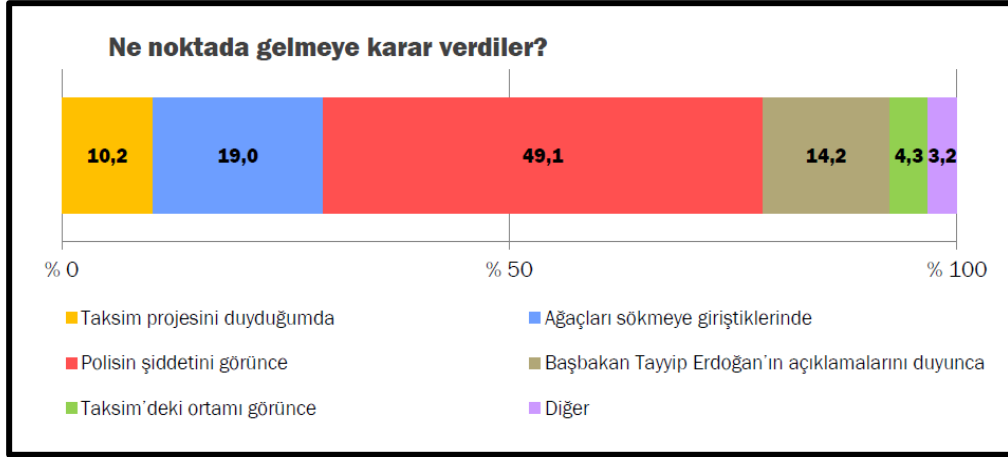

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 16

Parka Gelme Nedenleri

Polis şiddeti parktakilerin yarısı için dönüm noktası olmuş Eylemcilerden yüzde 49,1'i parka polis şiddetini görünce gelmiş. Kendisini sade vatandaş olarak tanımlayanların yüzde 73'ü polis şiddetinden sonra gelmiş. Bu da demek oluyor ki, polis şiddeti pek çok eylemci için önemli bir dönüm noktası olmuş.

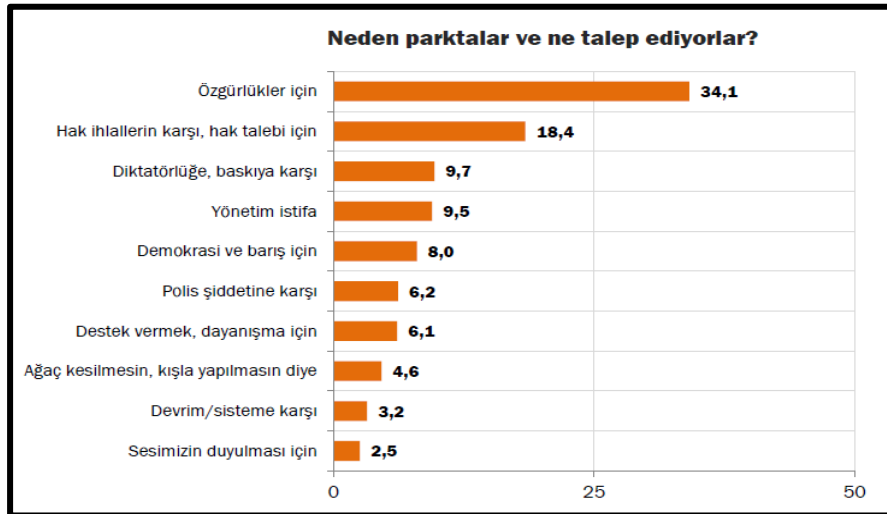
Tablo 10. Eylemcilerin Ne Nuktada Parka Gelmeye Karar Verdikleri

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 18

Parka gelenlerin taleplerine baktığımızda, eyleme katılanların yüzde 58,1'i özgürlükler kısıtlandığı için; yüzde 37,2'si AK Parti ve politikalarına karşı durmak amacıyla ve yüzde 30,3'ü Erdoğan'ın açıklamalarına ve tavrına tepki göstermek için eyleme geldiğini belirtmiş. Buradaki yüzdelerden de anlaşılacağı gibi, bu cevaplar her bir eylemcinin birden fazla gelme nedeni olduğuna işaret ediyor. Örneğin, parka gelenlerin yüzde 20,5'i hem özgürlüklerin kısıtlanmasını protesto etmek için hem de Erdoğan'ın açıklamalarına ve tavrına tepki göstermek amacıyla eyleme katıldığını belirtmiş.

Tablo 11. Eylemcilerin Neden Parkta Oldukları ve Ne Talep Ettikleri

Kaynak: Konda Gezi Raporu, 5 Haziran 2014: 19

1.6.Gezi Parkı Eylemlerinde Sosyal Medyanın Rolü

Sosyal medya ile birlikte birçok yeni kavramı hayatımıza sokan bilişim çağının Türkiye’de çok daha fark edilir hale gelmesini sağlayan olay, hepimizin yakından takip ettiği Gezi Parkı Olayları oldu. Gezi Parkı olaylarının ilk ortaya çıkışını takip eden bir aydaki olaylarda sosyal medya kullanımı en çok tartışılan konulardan biri oldu. Hem eylemcilerin Twitter, Facebook gibi sosyal medya araçlarıyla iletişim kurmaları, hem televizyon, gazete gibi geleneksel medya araçlarının olaylara yeterince yer vermediği tartışmaları, hem de Başbakan Erdoğan’ın olaylarla ilgili bir değerlendirmesindeki “Twitter denilen bir bela var” açıklaması, sosyal medyayı önemli hale getirdi.

Kaynak 56: <http://nihanbora.com/2014/06/01/gezi-parkindan-yukselen-yeni-medya-haziran-2013/>

Resim 56: Sosyal Medya

Sosyal Medya’nın sağladığı etki birçok alanda tek yönlü yayıncılık anlayışından çok yönlü yayıncılığa da geçilmesini sağladı. Bunun benzer örneklerini ülkemizde de başlayan eylemler sonrasında farklı televizyon kanallarının yaptığı açıklamalarda görüldü. Yaşanan bu süreçte olay olan her yerde bir televizyon veya radyo kanalının kameraman ile bulunması imkânsızdı. Fakat olay olan her yerde cep telefonu olan bir insan vardı. Bu şekilde paylaşılan içerikler önce sosyal medya üzerinden diğer kişilere, sonra da haber kanalları aracılığıyla tüm halka ulaştı.

Gazetelerdeki haberlerin bir gün sonra çıkması nedeniyle güncelliğini yitirdiği, geleneksel yayın kanallarının Sosyal Medya'dan aldıkları içeriklerle anlık yayın yaptığı bu dönemde halkın habere etkisi daha da ortaya çıktı. Sokakta yaşanan olayların kamusal alanı etkilemeye başlaması ve nihayetinde kamu yönetimini değiştirmesi sürecinin özeti de bu şekil yaşandı.

Twitter, Facebook, Tumblr gibi yapılarla artık daha kolay örgütlenebilen insanlar ve gruplar, aynı anda sokağa çıkacak hıza ulaştı. Hackerlar devlet birimlerine anlık saldırılar düzenler, farklı gruplar sosyal medya sayesinde oldukça hızlı ve etkin şekilde organize olabilir hale geldi.

Devlet otoriteleri ise bu anlık saldırılar karşısında yaşanan hazırlıksız yakalanmalar, emir komuta zincirinin yavaş işlemesi gibi nedenlerle ciddi sorunlar yaşamaya, anında tepki vermemeye ya da yanlış tepki vermeye başladı. Bu da Sosyal Medya'nın bir baş belası değil yönetilmesi gereken bir güç olduğunu net olarak ortaya çıkardı.

Kaynak 57: <http://www.pinterest.com/lumosdesign/occupygezi/>

Resim 57: Twitter

Apolitik olduğu için eleştirilen gençlerin aslında apolitik olmadığı, dünyayı radyo ve televizyonlardan değil, mobil cihazlar üzerinden takip ettiği görüldü.

Sosyal Medya'nın etkisiyle hızla yayılan ve Türkiye'de üç haftayı aşkın süre devam eden bu olaya ait tüm izler Twitter üzerinde takip edildiğinde oldukça enteresan bilgilere ulaşılabilir.

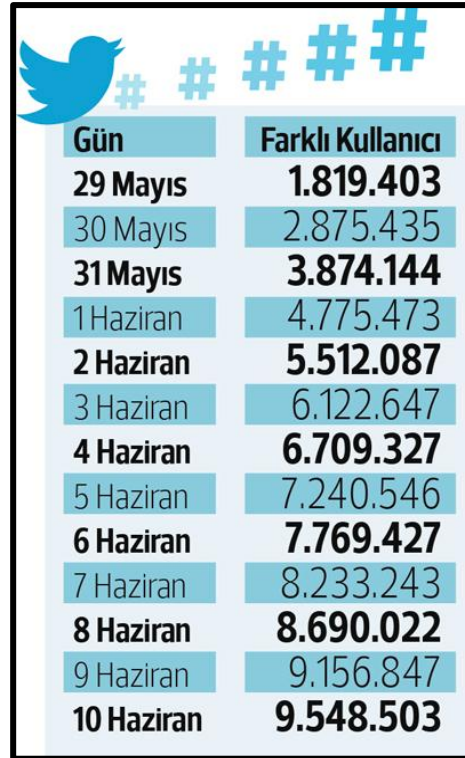
Bu süreç boyunca üretilen tüm verilere bakıldığında ilk göze çarpan süreç içerisinde oldukça artan yeni Türk Twitter kullanıcıları oluyor. Bu zamana kadar açılmış ve aktif olarak kullanılan toplam Türk Twitter hesaplarının sayısının Gezi Parkı süreciyle 1,8 milyondan, 10 milyona kadar arttığı görülebiliyor.

Bu artışta önemli rol ise Twitter'a uzun süre önce kayıt olup mesaj okumak dışında sistemi kullanmayanlara ait. Bu üyeler Gezi Parkı süreciyle aktif Twitter kullanıcısı haline dönüşerek ve günde en az bir mesajın üzerinde yeni mesaj paylaşmaya başladı.

Bunun yanı sıra süreç içerisinde, Twitter'ı duyarak yeni kayıt olanların ve farklı amaçlarla ikinci ve üçüncü hesap oluşturanların varlığını da unutmamak gerekiyor.

Üç haftalık sürede yaşanan bu ciddi kullanım artışı ile Türkiye en aktif Twitter kullanımı sıralamasında ilk sıraları zorlamayı başladı.

Tablo 12. Günlük Aktif Türk Twitter Kullanıcısı Sayıları

Gün	Farklı Kullanıcı
29 Mayıs	1.819.403
30 Mayıs	2.875.435
31 Mayıs	3.874.144
1 Haziran	4.775.473
2 Haziran	5.512.087
3 Haziran	6.122.647
4 Haziran	6.709.327
5 Haziran	7.240.546
6 Haziran	7.769.427
7 Haziran	8.233.243
8 Haziran	8.690.022
9 Haziran	9.156.847
10 Haziran	9.548.503

Kaynak: <http://insanhaber.com/insan-ozel/gezide-sosyal-medya-istatistikleri-h19098.html>

Olaylarda en büyük bilgi trafiği Twitter üzerinden gerçekleşmiştir. Polisin göstericilere müdahalesi ile artan tepkiler retweetlerin de etkisi ile 30 Mayıs ta en üst noktaya ulaşmıştır. Olaylarla ilgili olarak kullanılan etiketler Türkiye’ de ve dünya da En Çok Konuşulan (Trending Topic) olmuştur. Gezi Parkı olayları ile ilgili ilk etiket olan #geziparkıçintaksime 29 Mayıs ta Türkiye gündemine girmiştir. Gezi Parkı olaylarının en popüler etiketi #direngeziparkı 30 Mayıs’ta gündeminin en üst sırasına yükselmiş ve 31 Mayıs’ ta tüm dünya da milyonlara ulaşmıştır. Olayların yoğun olarak yaşandığı 29 Mayıs ile 10 Haziran tarihleri arasında halkın ilgi gösterdiği ve retweet yaparak desteklediği etiket sayısı 120 dir.

Gezi Parkı olayları sürecinde en fazla mesaj paylaşımına sahip olan etiketler #direngezi, occupygezi ve #direnankara etiketleridir. Atılan tweetlerin yoğunluğuna göre süreci 29 Mayıs, 11 Haziran ve 17 Haziran tarihleri olarak 3 ana noktaya ayırarak incelemek uygun görülmüştür. Gezi Parkı olayları sürecinde en çok kullanılan ve Türkiye de birçok kez En Çok Konuşulanlar Listesi ne giren #direngezi etiketi 27 Mayıs itibari ile yavaş yavaş hareketlenmeye başlamış 31 Mayıs -2 Haziran tarihleri arasında Türkiye’nin en kalabalık şehirleri olan İstanbul, Ankara ve İzmir’de ciddi anlamda ivme kazanmıştır.

Sürecin en popüler etiketi olan #direngezi 31 Mayıs -8 Haziran tarihleri arasında tüm Türkiye’ye yayılmış, 12 Haziran tarihinde de en geniş yelpazeye ulaşmıştır. Bu etiketle paylaşılan 7.920.511 mesajın 1.061.101’inin bir link içerdiği, bunlardan da 673.781 adedinin fotoğraf, 27.890 adedinin de video içerdiği verilerden tespit edilmiştir.

Şekilde görüldüğü gibi olayların başladığı ilk günlerde #direngezi etiketi ile atılan mesajların İstanbul, Ankara ve İzmir de yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 13. 31 Mayıs-2 Haziran tarihleri arasında #direngezi etiketi ile Türkiye genelinde atılan mesajları gösteren harita

Kaynak: Sosyal Medya ve Toplumsal Olaylar Araştırması, 2014: 12

8 Haziran tarihine gelindiğinde #direngezi etiketinin Doğu Anadolu Bölgesi hariç tüm Türkiye'ye yayıldığı görülmektedir.

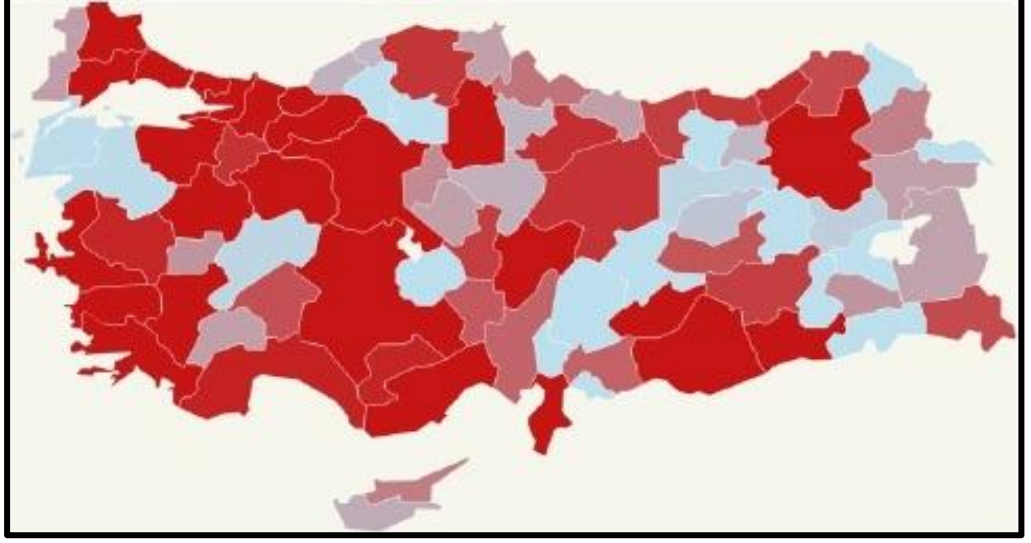
Tablo 14. 31 Mayıs-8 Haziran tarihleri arasında #direngezi etiketi ile Türkiye genelinde atılan mesajları gösteren harita

Kaynak: Sosyal Medya ve Toplumsal Olaylar Araştırması, 2014: 12

Yerel medyanın yanı sıra, bazı yabancı medya ve ünlülerinde gösterilere katılımı ile 12 Haziran tarihine gelindiğinde #direngezi etiketinin hemen hemen tüm Türkiye de etkili olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 15. 31 Mayıs-12 Haziran tarihleri arasında #direngezi etiketi ile Türkiye genelinde atılan mesajları gösteren harita

Kaynak: Sosyal Medya ve Toplumsal Olaylar Araştırması, 2014: 12

2. BÖLÜM

GRAFİK TASARIM VE GÖRSEL İLETİŞİM

İnsanlığın ilk günlerinden itibaren iletişim çeşitlenerek gelişimini sürdürmektedir. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren insanlar kendilerini ifade etmek için çeşitli işaret ve semboller kullanmışlardır. Çeşitli dillerin ortaya çıkması ile sözlü iletişim ortaya çıkmıştır. Günümüzde dünya üzerinde birçok farklı dil mevcuttur. Dil, insanların iletişimde kullandığı yöntemlerden birisidir.

İletişimi bilgi alışveriş süreci olarak tanımlayabiliriz. İletişimin İngilizce karşılığı olan “communication” Latince “com-muno” kelimesinden gelmektedir. Bu kelime Latince’de; iletmek, taşımak anlamına gelmektedir. Konuşmak ve dinlemek bilgi taşımanın en kolay yöntemidir. Bu eylemleri iletişim kurabilmek için günlük hayatımızda sürekli kullanırız. Görmek ise bilgi alışverişinin diğer etkili bir yöntemidir. Gördüklerimiz, duyduklarımız ve bildiklerimize anlam verir. Bu yüzden, bir resim bin kelimeye bedeldir sözü ortaya çıkmıştır.³³

Modern sözlüklerden Ana Britanica iletişimi, “bireyler arasında ortak bir simgeler sistemiyle gerçekleştirilen anlam ve bilgi alışverişi”, TDK Öztürkçe Sözlük, “kişiler arasında duygu, düşünce, bilgi, haber vb. bakımından karşılıklı alışveriştir” şeklinde tanımlamaktadır.³⁴

Günümüzde iletişim, canlıların varoluşuyla birlikte ortaya çıkan bir kavram olarak nitelendirilmektedir. Canlılar içinde farklı niteliklere sahip olan insan, iletişim yoluyla diğer canlılara karşı üstünlüğünü sağlamış, psikolojik, sosyal ve fiziksel niteliklerine göre iletiler oluşturarak çevresini gereksinimleri doğrultusunda değiştirme çabasına girmiştir. İnsan topluluklarının, en ilkel yaşam biçimlerinden günümüzdeki tekno-toplumlara kadar geçirdiği tüm

³³ Seymour, R.D., Ritz, J.M., Cloghessy, F.A., Exploring Communication, Illinois, The Goodheart-Willcox Company Inc., 1987, s. 5.

³⁴ Aysel Usluata, İletişim, İstanbul, İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi Dizisi, 1996, s. 11.

evrelerde iletişim ve iletişim sistemlerinin etkinliği söz konusudur. Toplumsal ilişkilerin boyutları ve toplumlar arası ilişkilerin giderek yoğunlaşması göz önüne alınırsa, iletişimin önemi ve kazandığı evrensel boyutlar daha da iyi anlaşılabilir.³⁵

Fiske'ye göre iletişim kavramı pek çok kişi tarafından çok farklı yönleri önemsenerak çok farklı biçimlerde açıklanmıştır. Fiske iletişimi herkesin bildiği ancak çok az kişinin doyurucu biçimde tanımlayabildiği bir insanlık etkinliği olarak tanımlamıştır.³⁶

Cüceloğlu'na göre iletişim, 1970'li yıllarda kişiler arasında yer alan düşünce ve duygu alışverişi olarak tanımlanırken, şimdilerde bir canın, başka bir cana değmesidir biçiminde tanımlanarak bu kavrama çok zengin anlamlar yüklenmektedir. Bu tanımlara ek olarak Hoben, iletişimi konuşma ve sözlü semboller olarak görmüş, “düşünce ve görüşlerin sözlü olarak karşılıklı alışverişidir” biçiminde tanımlamıştır. Andersen iletişimi anlama olarak ele alarak “iletişim bizim başkalarını, başkalarının da bizi anlamalarına yarayan bir süreçtir” demiştir.

Öte yandan Barnlund, iletişimin etkili olabilmek, benliği savunabilmek ve güçlü kılabilmek için belirsizliklerin azaltılması ihtiyacını gidermek çabasından kaynaklandığını dile getirmektedir. Fringes, iletişimi organizmanın bir uyarana verdiği ayrımcı bir tepki olarak tanımlarken, Newcomb ise gücün gösterilmesine yarayan bir mekanizma olarak görmektedir.³⁷

İnsanoğlu çevresi ile olan ilişkilerin önemli bir bölümünü görsel yolla sağlar ve bu özelliğini geliştirmek ve etkin kılabilmek için on binlerce yıl harcamıştır. İnsanlık tarihiyle ilgili olarak günümüze kalan en önemli kültür varlıkları, ilkel mağara devri insanlarına dayanan, görsel iletişimin başlangıcı olarak tanımlanan simgeler ve resimlere iletişim kurma, yaşamı paylaşma gerçekleridir.

³⁵ Buhler-Oppenheim, K., Signs, Brands Marks, Stuttgart, Hasting House, 1971, s. 397.

³⁶ J. Fiske, Key Concepts in Communication, London & New York, Routledge, 2003, s. 15.

³⁷ A. Ergin, B. Cem., Eğitimde İletişim. Ankara: AnıYayıncılık, 2000, s. 6.

Uçar'a göre "Görme duyusu insanoğlunun en önemli duyularındandır. Çevremizdeki nesnelere, olayları, durumları önce görerek tanımlar ve anlamaya çalışırız." Uçar'ın bu sözü görme duyusunun iletişim süreci açısından önemini vurgularken, mesajların alıcıya iletilmesinde rol aldığı önemi de açıklar niteliktedir.³⁸

Görsel iletişimin temelini oluşturan görme yeteneği, algılamada önemli bir rol oynar. Çünkü tarih içinde görme yeteneği konuşmadan önce gelmiştir. İnsanlar, konuşmayı bilmedikleri çok eski zamanlarda, görsel olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Yeni doğmuş bir çocuk bile konuşmayı öğrenmeden önce ilk olarak çevresine bakıp tanımayı daha sonrada sözcükleri öğrenir. Bizi çevreleyen dünyada kendi yerimizi görerek bulur, dünyayı sözcüklerle anlatırız ama sözcükler dünya ile çevrelenmiş olmamızı hiçbir zaman değiştirmez.

Bühler-Oppenheimer, insanların konuşmayı ve yazmayı bilmedikleri dönemlerde haberleşmek ve anlaşmak için bazı yöntemler geliştirdiğini belirlemiştir. Bu insanlar ateş ve dumanla işaretler vererek kayalara, ağaçlara işaretler kazıyarak, bedenlerine ve yüzlerine boyalar sürerek içinde buldukları durumu birbirlerine anlatmaya çalışmışlardır. Fakat görsel iletişimin ilk örneklerini oluşturan bu yöntemler, insanların ilkel yaşam biçimlerinden günümüzdeki tekno-toplumlar kadar geçirdiği evrelerde farklı kültürlerde, farklı anlamlar taşımaktadır. İletişim yöntemi ya da aracı, farklı gereksinimlere bağlı olarak değişebilir. Örneğin, bazı durumlarda yeterli olmasına karşın, konuşmak sınırlı bir iletişim yöntemidir. Sözlü iletişim sırasında sık sık yanlış anlamlar olmakta, düşünceler kolaylıkla unutulabilmektedir. Çünkü sözlü iletişimde fikir ve düşünce alışverişini olanaklı kılacak herhangi bir kayıt söz konusu değildir. Bir düşünce ya da kavramın kaydedilmesi için bir grafik iletişim sisteminin kurulmuş olması gerekir. Gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlarda grafik imgeler önemli ve

³⁸ T. F. Uçar, Görsel İletişim ve Grafik Tasarım, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 17.

sürekli bir yere sahiptirler. Yazılar, resimler ve fotoğraflar başlıca grafik iletişim araçlarıdır.³⁹

İletişim, grafik tasarımın hayati unsuru olarak görülmektedir. Aslında grafik tasarımı bu kadar ilginç, önemli, dinamik ve çağdaş kılan da, iletişime yönelik en etkin öğelerden biri olmasından kaynaklanmaktadır.

Yunanca'da yazmak, kazımak kökünden türetilmiş bir sözcük olan “grafik” kavramı, önceleri tek renkli, daha sonraları çok renkli olacak şekilde, tahta, metal veya taş gibi sert malzemelerin oyularak, üzerine boya sürülmek sureti ile deri veya kâğıt gibi malzemelerin üzerine basılması ile elde edilen şekilleri ifade etmek için kullanılmıştır. Grafik sözcüğü çoğu kez ‘baskı sanatı’ olarak da isimlendirilmiştir.

Grafik, görsel olarak algılanan şeylerle, yani görüntülerle ilgili bir kavramdır. İletişim ise her türlü bilginin insanlar arasındaki alışverişidir. Bu durumda grafik iletişim, görüntülerden oluşan bilgilerin değiş-tokuşu olarak tanımlanabilir.

Genel olarak, temel bilgilerin ve düşüncelerin depolanması, kavranılması ve başkalarına iletilmesi amacıyla insan zihni tarafından üretilen simge sistemlerinden biri olarak tanımlanabilen grafik, görüntünün dilsel özelliklerinden yararlanan bir anlatım aracıdır. Gerçekte onun anlam değeri, görünen “gerçek”lik ile insan arasındaki bilişsel ilişkiler üzerine kuruludur. Grafik, algının görsel temelleri üzerine kurulu bir anlam boyutuna sahiptir. Bu bilgidan yola çıkarak grafikte anlam sorununu görsel algı ve görsel dil üzerine kurmanın doğru bir yaklaşım olacağı söylenebilir.⁴⁰

Tasarım sözcüğü, Latince kökenli “designare”den türemiştir. Tasarım sözcüğünün anlamı “bir şeye işaret etmektir”. Bir başka tanıma göre tasarım; grafik düşünceyi, bir duyguyu ya da nesnel evrenin bir parçasını resimsel öğeleri ve fotoğrafları iki boyutlu düzlem ya da üç boyutlu formlar üzerinde

³⁹ Emre Becer, İletişim ve Grafik Tasarım, Ankara, Dost Kitabevi, 2002, s. 28.

kullanarak tasvir etme anlamına gelir Bütün sanatların temelinde tasarım olgusu bulunmaktadır. Tasarlama eylemi, oluşturulacak yapının organizasyonu ile ilgili her türlü faaliyeti içine almaktadır.

Tasarım bir model, kalıp ya da süsleme yapmak değil, tasarlanan düşüncenin bir eserin ilk biçimi sayılabilmektedir. Tasarım bütünlüktür, bütünlük içinde çeşitlilik ve bu bütünlükte en önemli ilke, her şeyin bütüne ait ve uygun olması hiçbir ögenin birbirine yabancı ve uyumsuz olmamasıdır. Yale Üniversitesi Tasarım Bölümü'nden Profesör Robert Gilliam Scot; “ne zaman tanımlanmış bir amaç için bir şey yapıyorsak, o zaman tasarlıyoruz” demektedir. Başka bir deyimle; tasarım belirli bir amaç gözetten yaratıcı bir eylemdir.⁴¹

Grafik tasarım, kendi içinde pek çok ihtisas alanlarına sahip, yoğun teknik ve uzantıları olan, her geçen gün yeniliklerin kazanıldığı dinamik bir görsel iletişim dalı olmaktadır.⁴² Tasarımın aynı zamanda bir problemin çözümü olduğu düşünülürse, grafik tasarımın problemlerini genellikle iki boyutlu yüzeyler üzerinde çözdüğü görülmektedir. Bir grafik tasarım problemi daima iletişimle ilgili olmaktadır. Tasarımcı, uygulama yöntemlerinin yanı sıra görsel algılamının doğasını, görsel yanılmanın rolünü ve sözel ile görsel iletişim arasındaki ilişkileri de bilmek ve göz önüne almak zorunda kalmaktadır.⁴³

Grafik tasarım bir tür dildir ve iletişim kurmak içindir. Eğlendirmek, eğitmek, heyecanlandırmak, organize etmek, para toplamak, yas tutmak, reddetmek, satmak ve tanıtmak için kullanılabilir.

Grafik tasarım mesajın nasıl algılandığını belirleyen faktördür. Mesajı daha şeffaf kılabilir, bir yerine dikkati çekebilir ya da farklı şekilde yorumlanmasını sağlayabilir. En basit nesnelere kullanımını bile daha keyifli kılabilir. Dünyayı daha doğru işleyen üstelik daha güzel bir yer yapabilir ve en

⁴⁰ J. Bertin, Graphics and Graphic Information Processing, New York: Walter de Gruyter, 1981.

⁴¹ Becer, a.g.e., s. 21.

⁴² Uçar, a.g.e., s. 156.

⁴³ Becer, a.g.e., s. 34.

güzel yanı da temelinde eşitlikçi oluşudur, herkes tarafından görülür ve kullanılır.

Grafik tasarım insanlar arasında anlamlı değiş tokuşlar içindir ve milyonlara önemli bir şey söyleyerek toplumun gidişatını değiştirme potansiyeli vardır. Bireylerin bilgiyi daha kolay kavramasını sağlar. Azimli ve amaca yöneliktir. Ayrıca, insanları bir araya getirme olanağı da vardır.

Grafik tasarımın amacı insanları harekete geçirmek ya da onları bilgilendirmektir. İyi niyetli bir sosyal çevre yaratmakta, bu rolün parçalarından biridir.

Günümüzde, genellikle çoğu kişi sabah bilgisayarını açtığında elektronik posta kutusunda ve ya Facebook sayfasında gördüğü uzun bir metni okumayı pek de cazip bulmamaktır. Fakat arkadaşları tarafından paylaşılan fotoğraflara, çizimlere bakmaktan ya da karikatürleri okumaktan keyif almaktadırlar.

Bu örnekler, Grafik Tasarım sayesinde insanların bilgiyi daha hızlı ve kolay kavrayabildiğinin bir kanıtıdır. Genelde alıp okumadan bir kenara kaldırdığımız bir dergi ya da kitap için sarf ettiğimiz ‘Hiç okumadım, sadece resimlerine baktım’ cümlesinin altında da bu gerçek yatmaktadır. İzleyiciler, mesajını net bir şekilde belli eden, estetik kalitesi yüksek grafik tasarım ürünlerini uzun ve karmaşık yazılı metinlere tercih etmektedirler.

Diğer yandan, hiç okuma niyetinde olmadığımız bir gazete ya da dergideki bir fotoğraf ilgimizi çekip bir haberi okumamızı sağlayabilir. Herhangi bir yazının anlam ifade etmediğı ortamlarda birçok şey görsel yolla ifade edebilir. Grafik tasarım, insanları bilgiye yönlendirmekte ve bu sayede iletilmek istenen mesajın yayılmasına olanak tanımaktadır.

Gezi Parkı Direnişi sürecindeki siyasi durum, pek çok eylemci ve tasarımcıyı zamanlarını ve yeteneklerini inandıkları davaları desteklemek için kullanmaya, yeni mesaj ve yöntemler keşfetmeye yönlendirdi. Grafik tasarım, onların sosyal ve politik kaygılarına görsel bir ses verdi. Gezi Parkı Direnişi sürecinde üretilen görsel ürünlerin birçok eylemciler tarafından sanatsal kaygı gütmekten sadece düşüncelerini ifade edebilmek, tepkilerini gösterebilmek ve

diğer insanlara seslerini duyurabilmek adına oluşturulmuştur. Bu süreçte, kimi eylemci ve tasarımcılar kendilerini duvar resimleriyle anlatmaya çalışırken kimi ise sokağa ve mekâna özgü yerleştirmeler hazırlamıştır. Gezi Parkı eylemleri, bize insanın doğa ile bütünleşik bir hayat sürme isteğinin yanı sıra estetik değerlere olan ihtiyacını en güzel şekli ile göstermiştir.

Kaynak 58: www.tasartdergi.com
Resim 58: “Yerleştirme Sanatı 1”

Kaynak 59: <http://aykiriakademi.com/haber/haber-goster/90-taksim-enstalasyonu.html>
Resim 59: “Yerleştirme Sanatı 2”

2.1. Grafik Tasarımın Anlamı ve Grafik Tasarımcının Rolü

2000 senesi Icoğrada Tasarım Manifestosu grafik tasarımın rolü ve grafik tasarımın anlamı ile ilgili şunları söylemektedir: Tasarımcı, görsel kültür ortamının oluşmasına katkıda bulunan, kullanıcılar topluluğu için anlam üreten, kullanıcıların çıkarlarını yorumlamakla yetinmeyip, yerine göre gelenekçi ya da yenilikçi öneriler getiren; kavramsallaştırdığı ve dile getirdiği fikirleri elle tutulur deneyimlere dönüştürmede uzmanlaşmış; farklılıkları abartmadan ve ortak paydaları göz ardı etmeden, çevresel ve kültürel bağlamın farklılığına saygılı ve birlikte var olmaları ilkelerine dayanan bir yaklaşımı benimseyen; tasarım edimlerinin doğurduğu sonuçların, insanlık, doğa, teknolojik ve kültürel olgulara zarar vermemesine özen gösteren bu konuda kişisel ahlaki sorumluluk taşıyan bir profesyoneldir. [...] Tasarım araştırmaları, tasarım performansını geliştirmek için; bilme, hissetme, insana ilişkin fiziksel, sosyal ve kültürel faktörleri anlama yoluyla, tasarım bilgisi üretimini çoğaltmalıdır. [...] Yakın ve uzak gelecek hakkında düşünme gücü görsel iletişim tasarımının vazgeçilmez parçası olacaktır. Tasarımın yeni tarzı; doğa, insan ve teknolojiyi düzenlemeyi, doğu ve batı, kuzey ve güney, geçmiş, bugün ve gelecek arasında dengeli bir uyum sağlamayı vaat ediyor.⁴⁴

Grafik Tasarım, sadece basitçe resimler üretmeyen aynı zamanda iletişim problemlerine görsel çözümlerin analizi, organizasyonu ve yöntemleri ile katkılarda bulunan entellektüel, teknik ve yaratıcı bir aktivitedir.

Bilgi ve iletişim ticari, kültürel ve sosyal olarak uluslararası birlik ve beraberliğin temelidir. Grafik Tasarımcının görevi, toplumun her kesiminde görsel iletişim problemleri için doğru cevapları bulmaktır.

Grafik Tasarım, Grafik Tasarımcı ve Grafik Tasarım süreci dünya da farklı şekillerde açıklanmıştır.

1984 senesinde yayınlanan Icoğrada makalelerinde grafik tasarımcı şu şekilde tanımlanmıştır: “Grafik Tasarımcı, sanatsal duyarlılığa, yetenek ve deneyime sahip ve/ya da profesyonel olarak tasarım ve imajları görsel iletişim

⁴⁴ Icoğrada Tasarım Eğitimi Manifestosu, 27 Ekim 2000, Seul

anlamında yeniden üretir. İllüstrasyon, tipografi, kaligrafi, ambalaj tasarımı, kitap tasarımı, reklam ve toplum için materyaller ya da görsel iletişim formları ile ilgili olan kişidir.”

Avusturalya Grafik Tasarım Birliği'nin (AGDA) web sitesinde profil sayfasının amaç kısmında Grafik Tasarım süreci şu şekilde betimlenmiştir: “Grafik tasarım süreci, yetenek, buluş ve teknik yeterlilik gerektiren bir problem çözme sürecidir. Müşterinin ürününü, hizmetini, amaçlarını, rakiplerini ve hedef kitesini anlayıp, bunu biçim, renk, imaj, tipografi ve boşluk ile manipüle ve kombine ederek görsel bir çözüme doğru götürmektir.”

Ontario Grafik Tasarımcıları Birliği grafik tasarımın tanımı ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır: “Grafik Tasarım disiplinler arasıdır; iletişimin bilgi alanları, görsel duyarlılık ve yeteneklerle kombine olmuş, teknoloji ve iş dünyası içinde olan problem çözme eylemidir. Grafik Tasarım uygulayıcıları, iletişim ve yöneltme için görsel bilgiyi organize etmek ve kurmak konusunda uzmanlaşmışlardır.”

Tasarımcı yazar Jorge Frascara ‘Kullanıcı-Merkezli Grafik Tasarım’ kitabında grafik tasarımcının sorumluluklarını şöyle açıklamıştır:

Profesyonel sorumluluk: Seçilebilen ayırt edilebilen, dikkat çeken, anlaşılabilir ve ikna edici mesajlar yaratabilme yetisi.

Ahlaki sorumluluk: Hedef kitlenin insani özelliklerini ihmal etmeyen iletişimsel bir bağın kurulması.

Sosyal sorumluluk: Topluma olumlu katkılarda bulunacak mesajların görsel sunumu.

Kültürel sorumluluk: Toplumun kültürel varlığını zenginleştiren bir objenin yaratılması

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü'nün 2000 senesinde düzenlediği ‘Programa Ara Veriyoruz’ etkinliğinde grafik tasarımcı ve eğitmen Ian Noble, Russell Bestley bu sorumluluklara bir de siyasi sorumluluğu eklemişlerdir:

“Biz bu listeye siyasi sorumluluğu da eklemek istiyoruz. Halkı bilgilendirme, güçlendirme ve mevcut kalıplaşmış fikirlere ve kültürdeki ya da toplumdaki hiyerarşik güç ilişkilerini sorgulama stratejilerine sahip olması.

Eğitim konularındaki işimizin sadece eğitim vermek ve öğrencilerin teknik yetilerini geliştirmekten ibaret olmadığını düşünüyoruz; daha geniş bir alanı kapsayan kişisel gelişim ve öğrencilere genel kültür ve bilinç kazandırılması çerçevesinde belirledik.

Biz grafik tasarımcının iletişim sürecine müdahale ettiğine inanıyoruz; grafik tasarımcıları yaptıkları seçimlerle mesajı şekillendiriyorlar. Grafik tasarımcı mesajın açık olması için uğraşmak yerine işin sonucunu etkileyebilecek kararlar alabileceği bir konumu tercih edebilir.

Grafik tasarımcının tarafsız iş gören olarak ya da bütünüyle müşterinin istekleriyle ilgilenen bir güzellik uzmanı gibi algılanması oldukça yenidir. Eğer alanın erken dönem geleneklerine bakarsak, mesela Bauhaus akımına, tasarımcının sosyal aktörler olarak yani sadece üretimle ilgilenen değil, içinde çalıştıkları kültürde farklılık yaratmak üzerine sosyal değişim arayışında olan kişiler olarak algılandıkları görürüz.”⁴⁵

2.1.1. Sosyal İçerikli Grafik Tasarım

Satış ve tüketim amacı olmayan, toplum yararını gözeten sosyal içerikli grafik tasarımlar, toplumsal konularda izleyicide belli bir düşünce biçimi ve tavır geliştirmek, tepki yaratmak, izleyiciyi harekete geçirmek ve bir eyleme katılmaya davet etmek gibi nedenlerle kullanılırlarken, grafik ve görsel açıdan tamamen yeni bir tür oluştururlar. Grafik sembolizmin yoğun olarak yer aldığı bu tasarımlar, geniş kitlelere iletilmek istenen ideallerin, mesajların ve uyarıların görsel özetidir. Bir mesajı iletmek veya bir ürünü tanıtmak gibi belli bir amaç doğrultusunda tasarlanan ürünler toplumsal işlevlerinin yanında, insan

⁴⁵ Programa ara veriyoruz, Marmara Üniversitesi Grafik Tasarım Bölümü, 2000, s. 32.

davranışları üzerinde psikolojik, sosyolojik, ideolojik ve estetik bir baskı uygulayıp önemli bir rol oynamaktadırlar.

Sosyal içerikli grafik tasarım ürünleri, sosyal amaçlar için yaratılan mesajları bünyesinde barındırır.⁴⁶ Topluma yararlı sonuçlar ortaya çıkaracak şekilde, hedef olarak belirlenen kitleyi eğiten ya da motive eden bir tutuma sahiptirler. Politik ve çevresel grafik tasarımlar da yine aynı şekilde tanımlanabilir. Bunlarda amaç, hedef kitlenin politik veya çevresel davranış ve düşünce biçimleri geliştirmesidir.

Topluma ve insan sağlığına fayda sağlamak amacı güden dernekler, grafik tasarım ürünlerinin iletişim gücünü ve geniş kitlelere yayılma özelliğini görüp kendi amaçları için sosyal içerikli mesajlar veren grafik tasarım ürünlerini kullanmışlardır. 20. yüzyıl içinde yaygınlaşan bu tarz, genel olarak toplumun yaşam kalitesini arttırmak, ulusal değerler kurup yaşatmak ve ortak toplum yaşamıyla ilgili mesajlar vermek üzere kullanılmıştır.

Kısaca sosyal grafik tasarımda amaç, izleyicileri toplumun yararına olacak düşünce ve davranış biçimlerine yönlendirmektir. Bu amaç, tüketim toplumunun göz kamaştıran cazibesinin arkasındaki gerçekliği ortaya çıkarmak; toplumların refah seviyelerindeki dengesizliğe işaret etmek; ırksal ayrımcılık ve önyargıları ortadan kaldırmayı desteklemek; sağlıkla ilgili konulara dikkat çekmek gibi geniş bir yelpazede olabilir. Ülkemizde de sadece reklam grafiğinden oluştuğu varsayılan grafik tasarımın farklı alan ve yönlerini ortaya çıkarmak; grafik tasarımcıları toplumumuzda aksayan yönler üzerinde, sosyal konularda çalışmalar yapmaya davet etmek; en azından tasarımlar yaratırken belirli bir sosyal sorumluluk bilinci içinde mesajları oluşturmaya yönlendirmek çok önemlidir.

Ortak bilinci toplumun iyi yönde gelişmesi olan kişi ya da gruplar da çeşitli yöntemlerle sosyal içerikli grafik tasarım türünün gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Grafik tasarımcıların ortaklaşa oluşturduğu manifestolar,

⁴⁶ J.T. RUSSEL, W. R. Lane, Advertising procedure, s. 78.

ürettikleri tasarımlar, genel sosyal konularda toplumu reklam yoluyla eğitmek için varolan organizasyonlar, reklam ajanslarında derneklere ücret alınmadan yapılan sosyal iletişim projeleri, kurumların düzenlediği etkinlikler bu yöntemler arasındadır. Örneğin ilki 1964'te yayınlanan, 2000 yılında güncellenen “First Things First” (İlk Önce Öncelikler) manifestosu, sosyal bilinci yüksek grafik tasarımcılar, sanat yönetmenleri ve görsel iletişimcilerin katkıda bulunduğu sosyal ve mesleki bir duruştur. 2000 yılında güncellenen manifestoyu Steven Heller, Jessica Helfand, Tibor Kalman ve Jonathan Barnbrook gibi ünlü tasarımcılar imzalamış ve satış amaçlı grafik tasarımın, grafik alanının tek amacı haline dönüşmesinden duydukları rahatsızlığı belirtilmişlerdir. Bu tasarımcılar, genel olarak bütün tasarımcıların, gittikçe dünyada yayılan tüketim mantığının toplum bireylerinin konuşma, düşünme, hissetme, tepki verme ve iletişim kurma tarzını değiştirmesine yardım ettiğini ve böylelikle toplumda ölçülemez bir zarara yol açtıklarını savunurlar. Bu sebeplerle tasarımcıları, yeteneklerini çevresel, sosyal ve kültürel krizleri ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapmak için kullanmaya yönlendirirler. Aynı zamanda, onları sosyal ve eğitsel amaçlı kampanya ve projelere destek vermeye ve daha demokratik iletişim şekillerini kullanmaya davet ederek tüketim kültürünün sorgulanamaz mantığını tasarımla ve görsel dille farklı bakış açıları ortaya koyarak sorgulamaya çağırırlar.

Adbusters'ın sosyal içerikli grafik tasarıma kayda değer katkıları olmuştur. Kâr amacı gütmeyen, tüketim toplumu karşısında ve doğa hakları yanında yer alan bir topluluk olan Adbusters, insanların markaların esiri olmasını engellemek için reklamsız bir dünya yaratmaya çalışır ve ünlü reklam afişleri ve filmlerini değiştirerek dergi yoluyla bunları dünyaya yayar. Reklama bağlı yayın organlarının ve kuruluşların göze alamayacağı bir tavırdaki bilginin akışını, kuruluşların güçlerini toplum üzerinde kullanmalarını, çok uluslu şirketlerin amaçlarını uygulama biçimlerini sorgular ve toplumda bir karşı bilinç oluşturmaya çabalar. Ayrıca Adbusters, grafik tasarım ürünlerinin yanı sıra, bozuk düzene tepki vermek için yapılan çeşitli etkinlikleri ve performansları da destekler. Örneğin Adbusters'ın, oluşumlarından hemen sonra kuvvetle desteklemeye başladığı ‘Hiç Bir şey Satın Almama Günü’ ve ‘TV Kapatma Haftası’ gibi eylemler, dünya üzerinde gittikçe artan bir katılımcı

kitlesiyle gerçekleştirilmiştir. Şüphesiz ki, Adbusters'ın en büyük başarısı dergilerinde yayınladıkları bir posterle yaptıkları çağrıyla 'Wall Street'i İşgal Et' eylemlerini başlatmış olmasıdır.

Kaynak 60: <http://theinspirationroom.com/daily/2007/adbusters-posters-for-buy-nothing-day/>

Kaynak 61: <http://www.artofmarkbryan.com/press/>

Resim 60: "Hiç Bir şey Satın Almama Günü"

Resim 61: "TV Kapatma Haftası", Mark Bryan

Grafik tasarımcıların sosyal bilinç geliştirmeden sadece tüketim kültürü mantığının yayılmasına katkıda bulunmaları, yaşadığımız dünyanın kısıtlı kaynakları, toplumsal düzensizlikler ve adaletsizlikler göz önüne alındığında, sorumsuzluk olarak görülebilir. Görsel iletişimin kitlelere ulaşmakta ve ikna etmedeki gücü, grafik tasarımcıların yeteneklerini sosyal konulara da yönlendirmeleriyle bu alanda verilecek mesajların ne kadar etkili olabileceğine dair bize ipuçları sunuyor.⁴⁷

⁴⁷ Yavuz Dülgeroğlu, 'Sosyal İçerikli Grafik Tasarım I', Grafik Tasarım Dergisi. Sayı: 04 Ocak, 2007, s. 70.

2.2. Grafik Tasarımının Görsel Algıya Olan Etkisi

Algılama sürecinde, bireyin bulunduğu ortamda algının oluşumuna etki eden birçok faktör yer almaktadır. Algılama sürecinde bireyin içinde bulunduğu doğal alan ile geçmişten gelen ve devamlı eklentilerle oluşan, adına sosyo-kültürel ortam denilen bir yapay alan söz konusudur.⁴⁸

Görsel algı, algılanan kavramı görsel özellikleri çerçevesinde duyuşal farkındalık yoluyla seçme, düzenleme, tanımlama gibi bazı yaklaşımları içermektedir. Bir başka deyişle görsel algılama, bireylerin kavramlara ilişkin farkına varma sürecidir. Görsel algı süreci ise duyuşal ve zihinsel süreçlerden gelen görsel bilgilerin algılanması ve işlenmesi süreci olarak tanımlanmaktadır.

Görsel algılama sürecinde algıyı oluşturması hedeflenen içeriğin niteliği ve etkin bir mesaj sistemi ile başarılı bir ileti sisteminin oluşturulması görsel tasarımın niteliğini artırmaktadır. Bu bilgiler ekseninde, hedef kitle beklentilerine uygun tasarım alternatifleri oluşturmanın etkili bir görsel algılama süreci sağlayacağını söyleyebiliriz. Görsel algıya ilişkin hedef kitle nitelikleri temel alındığında, algılamaya ilişkin sorunların çözümlenmesi alıcının daha etkili olarak tasarımı kullanabilmesini sağlayacaktır. Tasarım sürecinde algıyı oluşturacak kavram, nesne ya da etkinliklerin belirgin özelliklerinin erişim noktası olarak kullanılması algılamada etkililik açısından önemlidir. Görsel algılama sürecinde görsellere ilişkin algıyı bir takım tasarım öğeleri ve ilkeleri oluşturmaktadır. Nesnelere ilişkin algı renk, doku, şekil ve hareket olmak üzere üç grupta toplanmaktadır.⁴⁹

Kısacası iletişime yönelik bir alan olan grafik tasarımda; kitleye aktarılacak mesajın oluşturulması, tasarım sorununun çözümü, kullanılan görsel göstergelerin diline hâkim olmak, grafik tasarımcının görevlerindedir.

⁴⁸ Sıtkı Erinç, Resmin eleştirisi üzerine, Ütopya Yayınları, Ankara, 1998, s. 55.

⁴⁹ Eidenberger, H. (2004). A new perspective on visual information retrieval. SPIE Electronic Imaging Symposium, San Jose. (<http://www.ims.tuwien.ac.at/media/documents/publications/ei2004-vir.pdf>) (26 Ekim 2014)

Grafik tasarımda kullanılan göstergeler; anlam yaratmak ve yaratılan anlamı çözmek için de bilinmesi gereken bir konudur.

2.2.1. Gezi Parkı Direnişinin Mizahi Görsel Ürünlerinin İncelenmesi

Gezi direnişinin belki en özgün yanı, bugüne kadar yaşanmış olan mizah yeteneği en yüksek, en güler yüzlü gençlik hareketinin ortaya çıkmasını sağlaması oldu. Duvarları dolduran yüzlerce sloganın her biri çok önemli sosyal ve siyasal yansıması olabilecek nitelikteydi. Gençliğin damgasını vurduğu bu durum, hem alışılmış politika yapma biçimini alt üst ediyor hem de hayran bırakan yeni bir tarzın oluşmasını sağlıyordu. Hayatın içine girerek kendini keşfeden ve kendini keşfettikçe hayatın pratikleriyle kısa bir süre içinde politize olan bireyler, duvar yazılarındaki yaratıcılıkları ve son derece rafine mizah yeteneği ile bu sürecin tarihe kalacak yazıtlarını oluşturdular. Gelecekte bu duvar yazılarının her biri kuşkusuz çok değerli birer eser değerinde görülecektir.

Muhtemelen bir gencin duvara yazdığı “Kahrolsun bağızı şeyler” sloganı, bu dinamik süreçte hızla politize olan bir bireyin aslında hayata ilişkin duyduğu birçok rahatsızlığı ifade etmesi bakımından oldukça dikkat çekiciydi. Hayata ilişkin birçok rahatsızlığı bulunan bir gencin bu rahatsızlıkları tek tek ifade edebilmesinin o anda mümkün olmadığını gösteren ve bu nedenle kendi dilince geliştirdiği bir itiraz biçimini ifade eden bu slogan belki de direnişin nedenlerini de en güzel anlatan cümle oldu. Çünkü direnişçi gencin söylediği o “bağızı şeyler” içinde her birimizin hayatından bir şeylerin de bulunduğu tartışılmaz bir gerçektir.

Özellikle 70'li yıllara damga vuran sol eksenli sloganların hemen hemen hepsinde kullanılan "kahrolsun" sözcüğü bu kez politikanın dışında kullanıldı.

Kaynak 62: <http://everywheretaksim.net/banners-posters/?nggpage=7>
Resim 62: "Kahrolsun Bazı Şeyler"

Öte yandan gençler taşlara, duvarlara yazdıkları diğer yazılarla da görenleri güldürdü. Bunlardan biri de "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" in "Mustafa Keser'in askerleriyiz" e dönmesi oldu.

Gezi Parkı ile ilgili kim ne derse desin, başından beri bu protestoları düzenleyen gençlerin kendilerini nasıl gördükleri ve nasıl tanımladıkları önemlidir. Olayları anlayabilmek, onların kim olduklarını anlayabilmekten geçmektedir.

Bu cümle ile Gezi Parkı'nı başlatan ve sürdüren genç aktivistler, sağcı, solcu, Kemalist ya da muhafazakâr olarak tanımlanamayacaklarını ifade etmeye çalışıyorlardı. Bunu yaparken, onları desteklemek için meydanlara inen, kendilerini 'Mustafa Kemal'in Askerleriyiz' diye tanımlayan bir başka kitleden tartışmasız olarak ayrılıyorlardı.

‘Mustafa Keser’in Askerleriyiz’ cümlesi ilk günden beri sadece bir slogan gibi, bir mizah ürünü gibi görüldü; gülünüp geçildi. Fakat o cümle Gezi Parkı olaylarının iç yüzünün anlanmasını sağlayacak en kilit cümleydi. Bir başka grup üzerinden kendini bu denli net ve basit şekilde tanımlayabilme zekâsı ender rastlanır bir durumdur.

Kaynak 63: http://www.haber365.com/Galeri/Gezi_Parki_Eyleminden_Duvar_Yazilari/44/
Resim 63: “Mustafa Keser’in Askerleriyiz”

Gezi Parkı direnişçileri seslerini medya aracılığıyla duyuramayacaklarının çok kısa bir sürede farkına vardılar ve ardından sokaklar, afişler, duvarlar, şarkılar tarih sayfası görevi üstlendiler. Medya için üç maymun benzetmesi yapıldı.

Kaynak 64: <https://www.visplash.com/uc-maymun-iyxj>
Resim 64: “Üç Maymun”

Haftalık yayımlanan mizah dergisi Penguen, ağız bandana ile kapatılmış çiçek atan bir penguen posterini tasarladı. Posterde, hem direnişin başladığı ilk günlerde Taksim’de çatışma yaşanırken bir televizyon kanalında penguen belgeseli verilmesini eleştirmek hem de eylemlerin barış odaklı olduğunu ifade etmek için mizahın gücü kullanılıyordu.

Kaynak 65: <http://twicsy.com/i/5mJLLd>

Resim 65: Penguen Dergisi Posterini, “Direnişçi Penguen”, Selçuk Erdem

Taksim Yayalaştırma Projesi ve proje kapsamında Gezi Parkı’nın yok edilmesi kararından tüm tepkilere rağmen vazgeçmeyen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan da mizahi görsellere konu oldu.

Kaynak 66: <http://www.mimarimedya.com/en-yaratıcı-gezi-parki-karikaturleri/>

Resim 66: Gezi Parkı karikatürü, Evrensel Gazetesi, Sefer Selvi

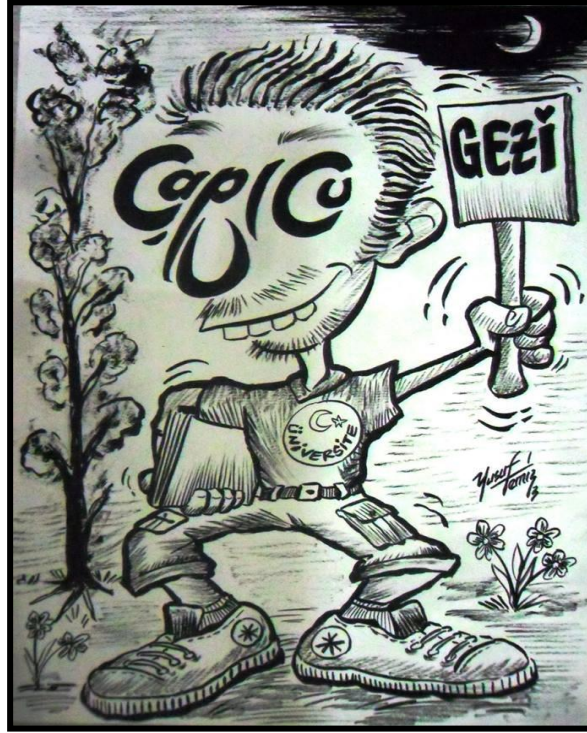
Guardian gazetesi, karikatüristi Steve Bell'in, Başbakan Tayyip Erdoğan 'ı TOMA'ya benzettiği bir karikatür yayınladı. Karikatürde, Gezi Parkı direnişi konu edilirken, polisin aşırı şiddet göstermesi eleştirildi. Arka planda bir gaz bulutunun içinde elleri coplu polislerin silüetinin görüldüğü karikatürde, Başbakan Erdoğan Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı, TOMA olarak resmedildi. Üzerinde bir Türk bayrağı asılı olan TOMA'nın önü ise başına bir hilâl yerleştirilmiş ve bir filin hortumuna benzetilmiş burnundan tazyikli su fişkırtan Erdoğan'ı gösteriyordu.

Kaynak 67: <http://onedio.com/haber/erdogan-ve-toma-lar-karikatur-konusu-oldu-120824>
Resim 67: “Erdoğan Toma”, Guardian Gazetesi, Steve Bell

Gezi Parkı'nda başlayan ve kısa sürede tüm Türkiye'ye yansıyan eylemlerde, son derece yaratıcı sloganlar ve eylem biçimlerine rastlamak mümkündür. Bunlardan birisi de, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın protestoculara çapulcu demesi üzerine, Erdoğan'a tepki gösteren protestocular tarafından türetilen “Çapul” kelimesi ve “Çapulling” yüklemidir. Bu kelime üzerinden oluşturulan eğlenceli videolar sosyal medyada ve YouTube gibi video paylaşım platformlarında sıklıkla paylaşılırken, “Çapulling” kelimesi de yeni bir söz terim olarak Wikipedia'da kendisine yer bulmuştur. “Çapulling” ayrıca Urban sözlükte de "güce karşı durmak", "adalet aramak", "hak aramak" tanımlarıyla verildi.

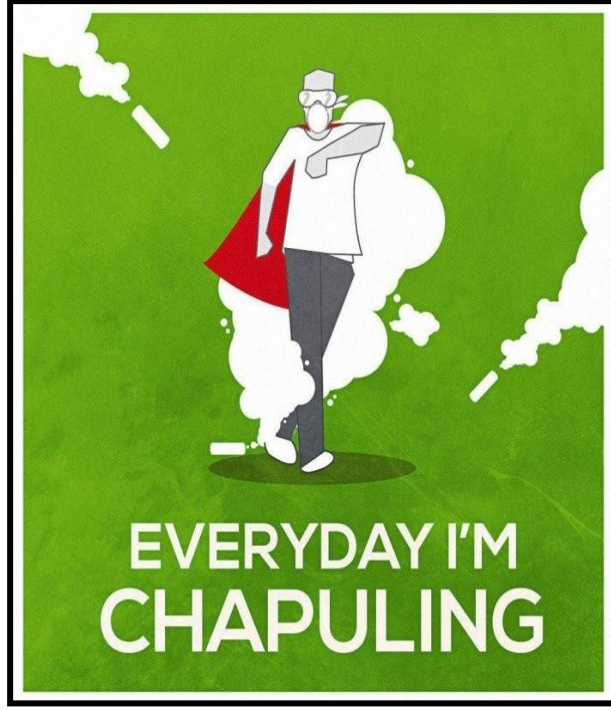
“Çapulcu” kelimesi aslında düşman topraklarına girerek yağma yapan disiplinsiz askeri birlikleri tanımlamak için kullanılan bir sıfattı. Ancak bugünlerde çapulcu kelimesinin anlamı çok ciddi bir değişikliğe uğradı. Taksim Gezi Parkı protestolarının hemen ertesinde, 2 Haziran 2013'te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın protestocuları çapulcu olarak nitelenmesi üzerine çapulcu sözcüğü politik içerik taşıyan bir anlam kazanmaya başladı ve protestocuların kendilerini nitelenmek ve Erdoğan'ın söylemini eleştirmek için kullandıkları bir ifade haline dönüştü.

Kaynak 68: <http://cartooncolors.blogspot.fr/2013/07/karikaturlerle-gezi-park-yansmalar.html>

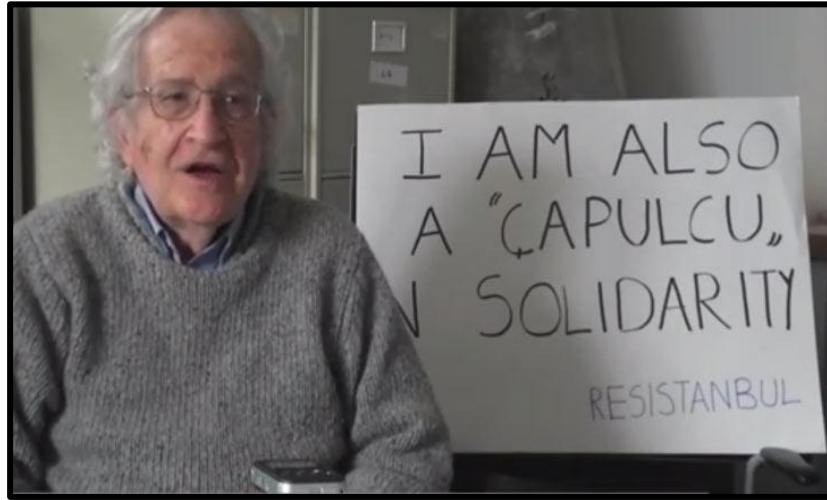
Resim 68: “Çapulcu”, Yusuf Temiz

“Çapulling” sözcüğü protestolar sürecinde, önce bir pop grubunun bir şarkısının sözlerine gönderme yapan "Everyday I'm çapulling" yazılı bir graffitide görüldü. Ardından ise protestocu gruplar tarafından hazırlanan videolar ardı ardına YouTube gibi paylaşım platformlarında yayınlanmaya başladı.

Kaynak 69: <http://www.pinterest.com/pin/186406872049543541/>
Resim 69: “Eveyday I’m Chapuling”

Daha sonra ise modern filozofların ve aktivistlerin en önemli isimlerinden birisi olarak gösterilen Noam Chomsky de Gezi Parkı protestocularına “çapul” kelimesi ekseninde destek verdi.

Kaynak 70: <http://www.aksam.com.tr/dunya/chomskyden-capulcu-destegi/haber-212842>
Resim 70: “Ben de dayanışma içinde bir çapulcuym -Direniş İstanbul”

Haber fotoğrafını değerli kılan unsurlardan biri, belki de en önemlisi zamanındalıktır. Doğru zamanda doğru yerde bulunup, doğru zamanda deklanşöre bastığımızda ve en önemlisi gündemdeki bir konuyla örtüşecek bir zaman dilimi içinde fotoğrafı paylaştığımızda, görselin etki gücü yüksek olur. AFP'den Adem Altan'ın 16 Haziran 2013 tarihinde Ankara Kızılay Meydanı'nda çektiği fotoğraf bu özelliklerin tümünü taşıyordu. Fotoğrafik değerinin yanısıra, tam da hükümet sözcülerinin ve gezi protestoları karşıtlarının sokağa dökülen kalabalıkları “marjinal” olarak tanımladığı bir dönemde çekilmişti bu fotoğraf. Fotoğrafta gaz bombası ve basınçlı sudan korunmak için bir reklam tabelasının arkasına sığınan 5 erkek görünüyordu. Yaşlı, göbekli, deniz gözlüklü bu beş kişi marjinal tarifine uyan kişiler değillerdi. Fotoğraf, sokaklara dökülen kitlenin gerçek profilydi. Bu fotoğraf, sosyal medyada “işte marjinal beşli” altyazısıyla günlerce paylaşıldı ve sınırların hayli gerildiği o günlerde insanların yüzünü gülümsetti.

Kaynak 71: <http://kelebekgaleri.hurriyet.com.tr/galeridetay/83216/2368/2/gezi-direnisi-sergisi>
Resim 71: “Gezi'nin En Marjinal Beşlisi”

İplik markası, Ören Bayan'ın logosu da değişime uğramış halde eyleme dahil oldu.

Kaynak 72: <https://bozcelik.wordpress.com/tag/grafik-tasarim/>
Resim 72: “Diren Bayan”

Direnış süresince duvarları donatan yazılardan “o son birayı yasaklamayacaktın” son dönemlerde getirilen yasaklara karşı bir duvar yazısıydı.

Kaynak 73: <http://www.pinterest.com/pin/88594317642586959/>
Resim 73: “O son birayı yasaklamayacaktın”

Adana, eylemlerin yoğun olduğu şehirlerden biriydi. Eylemciler, copa karşı Adana kebabı formülünü geliştirdiler.

Kaynak 74: <http://tukergiren.blogspot.fr/p/enteresan-isler.html>

Resim 74: “Diren Adana”

Eylemcilerin polislerin eylemler sırasında kullandığı biber gazını ciddiye almaması da tasarlanan mizahi ürünler için kullanılan temalardan biri oldu.

Kaynak 75-76: <https://www.behance.net/gallery/9161415/gezipark-direnisi-duvar-yazlar>

Resim 75: “Biber Gazı Saç Çıkariyormuş”, Kürşat Ünsal

Resim 76: “Bu Gaz Bi Harika Dostum”

Haftalık mizah dergisi Leman, "Olimpiyatları alamazsak sorumlusu Gezi Parkı eylemcileridir" diyen Avrupa Birliği Bakanı ve Baş müzakereci Egemen Bağış'ın bu sözlerini ve Çarşı grubunun Bağış'a yanıtını dergisinin kapağına taşıdı.

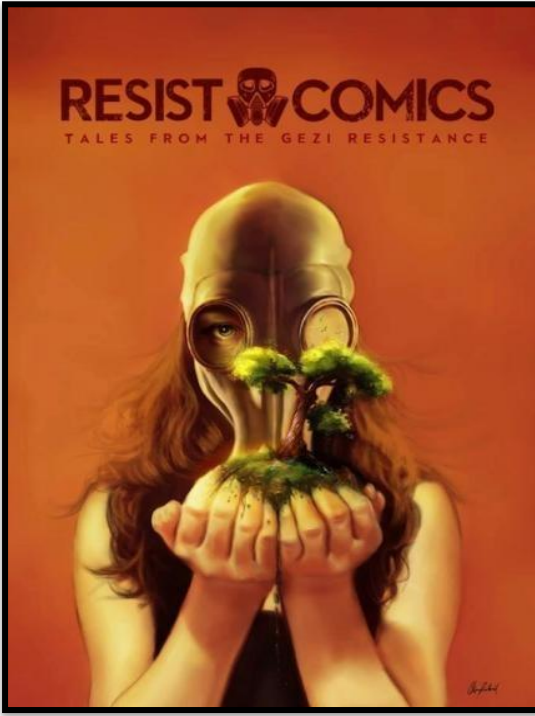

Kaynak 77: <http://bernapomak.com/carsi-grubunun-egemen-bagisa-cevabi-lemanin-kapaginda/2013/08/>
Resim 77: Leman Dergisi (21 Ağustos 2013, Sayı: 2013/34)

Mayıs 2013'te başlayan Gezi Direnişi ve ardından gelişen bir senelik sürecin toplum üzerindeki etkileri halen sürüyor. Gezi süreci başta resim, müzik ve video olmak üzere pek çok sanat dalında sayısız eser verilmesi ile direnişin daha ilk günlerinden ölümsüzlüğe erişmişti. Çizgiromanın bu ölümsüzlüğe katkısı ise görece ağır bir tempoyla gerçekleşti. Özellikle mizah dergilerinde Gezi'ye odaklanan pek çok çizgi öykü basıldı, bireysel albüm çalışmaları da yapıldı ancak eldeki toplam eser sayısının çok fazla değildir. Türkiye'nin politik çizgiroman üretimi konusundaki deneyimsizliği, Gezi'nin çizgiromanlaştırılmasını yavaşlatan şüphesiz en büyük etkenlerdendir.

Ağustos 2013 yılında yedi kişilik bir ekibin hazırlamaya başladığı çizgi antoloji Dirençizgiroman, bu deneyimsizliği kırmaya çabalayan ve Gezi'yi çizgi hikayelerle geleceğe taşımayı planlayan sayılı çalışmalardan biri oldu. Macquarie Üniversitesi Medya Müzik ve Kültürel Çalışmalar alanında doktorasını tamamlayan ve aynı üniversitede dersler vermeye başlayan Can

Yalçinkaya'nın editörlüğünde hazırlanan "Diren Çizgiroman" projesi, özellikle Gezi Direnişi'nin ilk günlerini konu alan hikayeler içermektedir. Hikayelerin bir kısmı tamamen kurgusal iken bir kısmı da sokaklarda yaşanan deneyimler ışığında hazırlanmış, anı niteliği taşıyan çalışmalardır. Bir süredir düzenli bir şekilde albüm çalışmalarını sürdüren "Diren Çizgiroman" projesine çeşitli ülkelerden yirmiden fazla sanatçı, çizimleri ya da hikayeleri ile destek vermiştir.

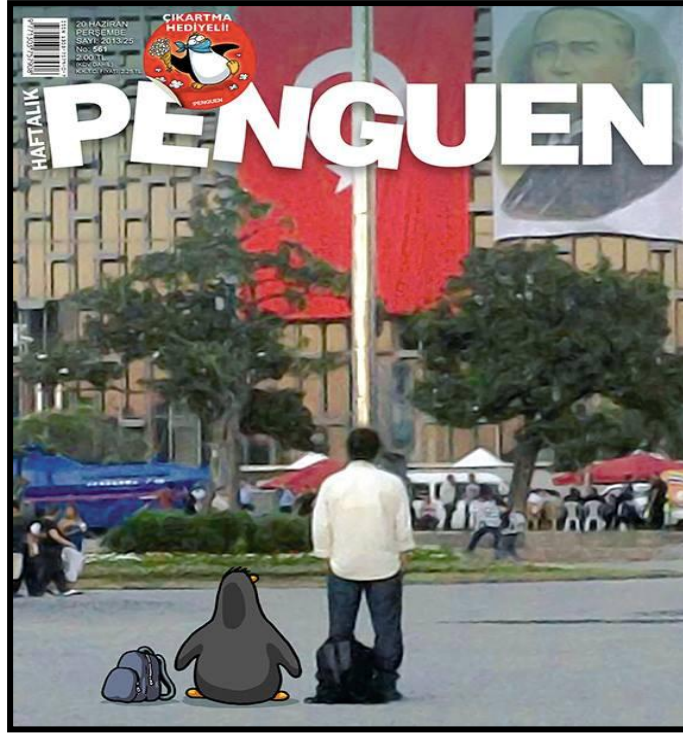

Kaynak 78-79: <http://geekyapar.com/konular/cizgi-roman/gezi-eylemleri-cizgialbum-oluyor-direncizgiroman/>

Resim 78: "Diren Çizgi Roman Kapak Tasarımı" Okan Bülbül

Resim 79: "Diren Çizgi Roman" Melih Yılmaz

Gezi Parkı Direnişi kendi kahramanlarını yarattı ve bu kahramanlar afişlere, şablonlara, piktogramlara ve çizimlere dönüştü. Hareket etmeden ve konuşmadan ayakta durma eylemi başlatan performans sanatçısı Erdem Gündüz de bu kahramanlardan biriydi. Mizah dergisi Penguen, Duran Adam'ın yanına penguen ve çantasını da ekleyerek 'Duran Penguen'le kendisine destek verdiğini gösterircesine gülümseten bir kapak hazırladı.

Kaynak 80: <https://www.tumblr.com/search/duran+adam>

Resim 80: Penguen Dergisi, (20 Haziran 2013, Sayı: 2013/25, Nr: 561)

Taksim'de, Gezi Parkı direnişinde hayatını kaybedenler için düzenlenen karanfilli anmaya polisin müdahalesi mizahçılara ilham verdi. Haftalık mizah dergisi Gırgır da, polisin karanfilli eyleme karşı duruşunu kapağına taşıdı.

Kaynak 81: <http://t24.com.tr/dergiler/girgir/33923>

Resim 81: Gırgır Dergisi, (26 Haziran-3 Temmuz 2013, Sayı: 26)

Gezi Direniş, ÷lkemiz için tarihsel bir kırılma anı olmanın ötesinde, anında üretilen ve sosyal medyada hızla paylaşılan görsel iletişim tasarımları ve direniş sloganlarıyla dünyaya ilham veren bir hareket oldu. Yaratıcılık ve mizah gücü protesto sanatının evrensel imgelerine yeni imgeler de ekleyerek ortak bir dil yarattı. Tümöyle sokakta ve sosyal medyada gerçekleşen direniş sanatı, sanatın geleneksel sınırlarını yok ediyor, diyalog kuruyor, farkındalığı artırıyor, bireylere ve topluluklara sosyal değişimler yaratabileceğine dair cesaret veriyor.

2.3.Tasarım Geliştirme Süreci

İletişim çoğu zaman semboller, resimler, vasıtası ile izleyicilere konu ya da mesajı ileterek gerçekleştirilir. Saf halinde soyut çizgiler, renkler ve şekiller çok etkili biçimde fikir veya hisleri ifade edebilirler. Yaratıcı hayal gücü, seçilen görsellerin ve bitmiş ürünün başarısı açısından çok önemli bir konumdadır. Yaratıcı süreç, iletişim sürecinde olduğu gibi görüntülerin yazılarla bir arada kullanılması ile gerçekleştirilir.

Günlük hayatımızda karşımıza çıkan tasarım ürünleri resim ve yazıların eş güdümlü şekilde tasarım gücünü güçlendirmesi ile oluşturulmuştur. Başarılı tasarım çözümlenmeleri doğal olarak arkasındaki iyi fikirler ile desteklenir. Belli bir tasarım probleminin çözülmesi için gereken fikirleri ortaya çıkarmak her tasarım alanı için sanıldığından daha zor bir eylemdir. Fikirler, tasarımı oluşturan içerik ve şekil ikilisini yönlendirir.

Günümüzde birçok tasarımcı, projelerin son teslim tarihini, yaratıcı süreci nasıl gerçekleştireceğini, problemin çözümü için ne tür yollara başvurulması gerektiği gibi sorulara cevap aramaktadırlar. Çok karmaşık olan tasarım sürecini açıklayan birçok kitap ve kaynak mevcuttur. Bu kaynaklar tasarım sürecinin etkin gerçekleştirilmesi için farklı veya benzer birçok fikir ve yöntem üzerinde durmaktadırlar. Ama temel olarak tasarım süreci; “düşünme”, “bakma” ve “yapma” eylemlerinin bir arada ele alınması ile gerçekleşir. Bu basamaklar belli bir sırada olmak zorunda olmamasına rağmen, bağımsız da değildirler. Bu aşamalar çakışabilir veya bir arada gerçekleşebilir ve hatta

bazen bu üç aşama arasında sık sık gidilip gelinebilir. Tasarımın düşünme aşamasında ilk olarak elde edilmek istenenin ne olduğu, görsel gerekliliklerin olup olmadığı, fiziksel sınırların olup olmadığı ve çözümün ne zaman gerçekleşmesi gerektiği gibi sorulara yanıt aranmaya çalışılır. Bu aşamayı takiben, kavramın görsel olarak nasıl iletişim kuracağı sorusuna cevap arandığı çözüm hakkında düşünme adımı gelir. Görsel elemanların seçilip, değerlendirilip, sınıflandırılıp düzenlenmesi bu aşamada gerçekleşir. Son olarak da, “hedef kitle” göz önünde bulundurularak çözüme ulaşılma yoluna gidilir.

Tasarım projesi belli bir kitle için tasarlanır ve tasarım gerçekleştirilmeden önce hedef kitlenin altyapısı, beklentileri ve sosyal özellikleri gibi birçok etken değerlendirilir. Çünkü tasarımın başarısı hedef kitlesinin tepkileri ile paraleldir. Bakma eylemi sanatçının eğitimi için gerekli olan en temel aşamadır. Bakma aşaması, hem doğayı hem de insanların ürettiği sanat ve tasarım elemanlarını içine alır. Yapma aşaması ise, görsel deneylerin yapılması ile başlar. Tasarım ve sanat eseri oluştururken sayısız çözümler olduğu için, en uygun olanı bulmak sadece düşünce ile değil kavram doğrultusunda deneysel çalışmaların yapılması ile elde edilir.⁵⁰

2.4. Görsel Göstergebilim

Görsel göstergebilim 1990’lı yıllarda göstergebilimin yeni bir dalı olarak ortaya çıkmıştır. Görsel iletişimde görüntünün somut yapısına bakarak soyut sonuçlar çıkarırız. Görsel göstergebilim alanında çalışan Kress ve van Leeuwen görsel göstergebilimin çağdaş imge-yaratıcılarının imgelerin kompozisyonel yapılarını tasarlarken anlamı nasıl ürettiği ve nasıl yorumladığı konusuna vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda, soyut olan “rahat hissetme” duygusunun resmi yapılmasa da alevli bir şömine, yumuşak bir koltuk, bir çift terlik vb. görüntüsü rahatlığı yan anlamsal olarak çağrıştırmaktadır.

⁵⁰ D. A. Lauer, S. Pentak, *Design Basics*, Thomson Learning Inc. , USA, 2007, s. 6-19.

Görsel iletişim araçlarındaki anlamları irdeleyebilmek ve anlamlandırabilmek için göstergebilimsel (semyotik) yaklaşımlara gereksinim duyulmaktadır. “İletişimin gerçekleşmesi için göstergelerden bir ileti yaratmam gerekir. Bu ileti sizi, benim ilk anda oluşturduğum anlamda şu ya da bu şekilde ilişkisi olan kendinize ait bir anlam yaratmaya teşvik eder. Aynı kodları paylaştığımız ve aynı gösterge sistemlerini kullandığımız sürece, iletiye ikimizin yüklediği anlamlar birbirlerine yaklaşacaktır”⁵¹

Göstergebilim bir yöntem olarak her zaman oluşturulmuş bir metni ya da anlamlı bir yapıyı çözümlenmekle birlikte, anlamlandırma ve anlama evrelerini ortaya koymaya çalışmaktadır. İnsanlar tüm göstergeleri şu ya da bu şekilde anlamlandırmış ve onların kullanılmasına karar vermişlerdir. Üretilen her gösterge insanların kendilerini başkalarına anlatmak ve kendilerini, başkalarını ve yaşamı anlamak, algılamak için ürettikleri kavramlardır.

Görsel iletişimde anlamlar göstergeler aracılığıyla yaratılmaktadır. Belirtisel gösterge, görüntüsel gösterge, düz anlam, yan anlam gibi gösterge türleri ve modelleri ile iletinin bir şeyi anlamlandırmasını sağlayan yapılandırılmış bir ilişki dizisi oluşturulmaktadır. Göstergebilimsel çözümlenme yaklaşımları da bu yapılandırılmış ilişki dizilerinde yaratılan kodları çözümlenmektedir.

Görsel göstergelerin kendine özgü yanları ve ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Görsel göstergebilimin günümüzdeki kuramcılarından biri sayılan İsveçli Göran Sonesson’a göre imgeler, çizgi, açı ve köşe gibi figüratif özellikler taşımaktadır. İmgede bir arada bulunan birimler tek tek bir anlam taşımamakla birlikte, bir arada buldukları bağlam ve ortam içinde anlam kazanmaktadırlar.⁵²

Görsel göstergebilimin önemi görüntülerin anlamı nasıl oluşturduğu sorusu ile ilgilenmesidir. Görüntü çözümlenmelerinde kompozisyon yorumlamaları yaparak anlama ulaşılabilir ya da içerik analizi yöntemi

⁵¹ J. Fiske, a.g.e., s. 61.

⁵² D. V. Günay, *Göstergebilim Yazıları*, Multilingual, İstanbul, 2002, s.185.

kullanarak anlamın niceliksel ölçümlenmesi gerçekleştirilebilir, ancak bu yöntemler göstergebilim kadar doyurucu değildir. Görsel göstergebilimde gösterge çözümlemesi, bir anlamda imgesel göstergenin içerdiği anlamı ve diğer göstergelerle ilişkileri bulup çıkarmayı ve yorumlamayı aramaktadır.

2.5. Gezi Parkı Direnişi Sürecinde İmgelerin Rolü

İnsanlığın başlangıcından bu yana her çağ kendini özgün bir dille ifade etmiştir. Antik çağ efsanelerin, söylencelerin ve mitsel anlatımların çağı olmuştur. Bu çağın egemenliğinde anlam, “söz” ve onun kurallarıyla oluşturulmaktaydı. Ortaçağ’da sözün uçuculuğuna karşın “yazı”nın kalıcılığı otoritenin ve gücün simgesi haline gelmişken; Aydınlanma çağıyla gelişen edebi anlatım ve matbaanın icadı, “yazılı dilin” özgürlüğünü de beraberinde getirmiştir. Yazı; o dönemde anlam ve anlatımın kurulmasında mutlak egemen iken, teknolojinin hızla gelişmesiyle önce fotoğraf makinesinin, ardından sinema ve televizyon gibi hareketli görüntüleri saptayan araçların icadıyla, dünya “imgelerin ve görsel kültürün” kendine özgü kurallarıyla açıklanabilecek hızla akıp giden bir sürecin içine girmiştir.

İmgenin mutlak egemenliğindeki bu yüzyılda gazeteler, dergiler, kitaplar, afişler, bilgisayar ve televizyon ekranları, caddeler, kıyafetler tarihin hiçbir döneminde bu kadar yoğun çevremizi kuşatmamıştır. Konuşulan dilin sözcük sayısı sınırlıyken, görsel dili oluşturan imgelerin sözlüğü sınırsızdır.

İmgeler, temsil ettikleri gerçeklerinden daha fazla ilgi çekmektedir. İnsanlar görmek istediklerini görürken, imgeler görmek istemediklerimizi de gözler önüne sererler ve adeta bir silah kadar etkileyicidirler. Yazılı dilin önemi elbette hiçbir zaman inkâr edilemez, görsel ve sözel her iki iletişim sistemi birbiriyle iç içe girmektedir. Sadece ‘dinlemek ve izlemenin’ daha az bir zihinsel süreci beraberinde getirmesi ve buna teknolojinin hızlı gelişimi de eklenince, görselliğin oldukça egemen olduğu bir dönemle karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Günümüzde, herhangi bir yüzey üzerinden yansıtılarak okuruna sunulan imgeler, kullanılan teknik ve estetik öğeler aracılığıyla gerçeklerinden daha etkileyici, daha canlı, daha parlak ve daha ideal bir dünyayı temsil etmektedir.

Bugün görsel kültürün en önemli taşıyıcısı konumunda olan imgeler tüm sınırları aşmakta, hemen herkes tarafından kolayca anlaşılmalıdır. Örneğin, 1989 yılında Çin'in Tiananmen Meydanı'nda öğrencileri protesto tırmanışına götüren gerçeklere ilişkin sözcük özetleri hatırlanmazken, gözdağı vermek için hareket eden yeşil Çin tanklarının önünde duran yalnız protestocunun imgesi kolayca unutulmamaktadır.

Kaynak 82: http://tr.wikipedia.org/wiki/1989_Tiananmen_Meydan%C4%B1_Olaylar%C4%B1

Resim 82: “Meçhul İsyancı”, Jeff Widener

5 Haziran 1989'da fotoğrafçı Jeff Widener tarafından çekilen bu fotoğraf, izleyenler tarafından kalabalığın içine çekilene dek, dört tankı tek başına durdurmaya çalışan bir protestocuyu göstermektedir. 1990'da Çinli lider Jiang Zemin'le yaptığı bir röportaj sırasında Barbara Walters'ın bu protestocunun akibetini sorması üzerine; Zemin, bu kişinin tutuklanıp tutuklanmadığını bilmediğini, ancak "kesinlikle ve kesinlikle öldürülmediğini" söylemiştir.⁵³

⁵³ The Struggle to Control Information. PBS.

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/view/> (25 Aralık 2014)

Gezi Parkı Direnişi'ndeki kadın portreleri Türkiye toplumunun benimsediği kadın simgesinin çok ötesine geçti. Kadınlar, Gezi Parkı Direnişi boyunca en önde yer aldılar, cesaretleriyle herkese umut taşıdılar ve direnişin en önemli simgelerini oluşturdular.

Kırmızılı Kadın, 31 Mayıs günü Reuters foto muhabiri Osman Orsal'ın çektiği fotoğraf ile ölümsüzleşti ve Gezi Parkı eylemlerinin ilk sembolü oldu. Kırmızı elbisesi, omzundaki bez çevreci çantası ve arkaya savrulan saçlarıyla akademisyen Ceyda Sungur, Gezi Parkı protestolarının kıvılcımının çıktığı gün dünya basınında da yer aldı ve internet fenomeni haline geldi. Sungur'un fotoğrafı Türkiye'ye yayılan protestoların güçlenmesinde de rol oynadı. Fotoğraf sosyal medya kanallarında paylaşım rekorları kırarken, sayısız poster, etiket ve karikatürde de yer buldu.

Kaynak 83: <http://www.emek.org.tr/tasarimlarla-taksimgezi-direnisi.html>

Kaynak 84: <https://www.behance.net/gallery/9293941/Venus>

Resim 83: "Gezi Direnişi" Berkay Dağlar

Resim 84: "Venus" Gaye Kunt

Animasyon Tasarımcısı Murat Başol, ‘Kırmızılı Kadın’a müdahaleyi çizgiye döktü. Sonra o çizim büyütülüp basıldı ve boş bırakılan baş bölümü sayesinde isteyenler ‘o kadın’ oldu.

Kaynak 85: <http://occupygeziennes.blogspot.fr/2013/06/blog-post.html>

Resim 85: “Direniş Hatırası”, Murat Başol

‘Kırmızılı Kadın’a yapılan müdahale, bir legoyla da canlandırıldı. Legolardan oluşturulan ve Gezi Parkı olaylarında yaşananları canlandıran ‘Kırmızılı Kadın’ tasviri sosyal paylaşım sitelerinde oldukça ilgi gördü.

Kaynak 86: <http://www.city-shot.com/wp-content/uploads/2013/06/gezi-parki-lego-kirmizili-kadin.jpg>

Resim 86: “Kırmızılı Kadın”

Türkiye'de gerçekleştirilen 'Gezi Parkı' protestolarının hemen sonrasında başlayan Brezilya'daki halk eylemleri, özellikle Sao Paulo eyaletinde yoğunlaşmış, polisin göstericileri etkisiz bırakmak için kullandığı göz yaşartıcı bomba ve plastik mermi ise birçok kesim tarafından yoğun bir eleştiri almıştı.

Sao Paulo'da ulaşım fiyatlarındaki artışa yönelik yapılan protestolarda Türkiye'ye de "Aşk bitti burası Türkiye" sloganlarıyla yapılan göndermeler, iki ülkenin eylemci grupları arasında karşılıklı destek mesajlarına yol açmıştı. Bu sefer de Brezilya'da yayımlanan kültür dergisi "Piauí"nin Temmuz sayısında kapak konusu Gezi Parkı protestoları oldu.

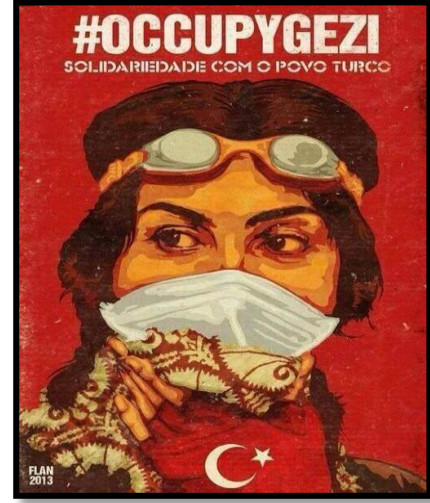
Dergi gösterilerin en başında parkta biber gazlı müdahaleye maruz kalan ve gösterilerin simgelerinden birine dönüşen "Kırmızılı Kadın"ın fotoğrafını bir Osmanlı minyatürüne dönüştürerek kullandı. En altta el yazısıyla #direngezi etiketi de yer alan kapakta "Kırmızılı Kadın"ın eline bir de Brezilya bayrağı eklendi.

Kaynak 87: <http://www.hurriyet.com.tr/planet/23711819.asp>

Resim 87: "Piauí dergi kapağı"

Brezilya'dan Gezi Parkı Direnişi'ne farklı bir destek de Türkiye'de eylemlere katılan bir bayan figürünü kullanarak hazırladıkları bir posterle geldi.

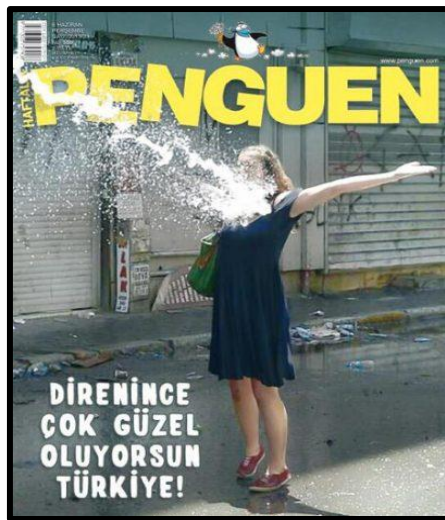
Kaynak 88: <http://onedio.com/haber/gezi-parki-kadin-ve-mucadele-118287>

Kaynak 89: <http://t24.com.tr/foto-haber/diren-gezi-parkinda-one-cikan-gorseller,3914>

Resim 88: "Kadın ve Mücadele"

Resim 89: "Türklerle Dayanışma"

Kırmızılı kadından 5 gün sonra Taksim'de çok benzer bir kare daha çekildi. Polis Taksim Meydanı'na çıkmak isteyenlere tazyikli su ile müdahale etti. Siyahlı bir genç kız TOMA'nın karşısında hiç kıpırdamadan kollarını açıp bekledi. Gezi Eylemleri'nin önemli simgelerinden biri oldu. "Direnince çok güzel oluyorsun Türkiye" başlığıyla Penguen dergisine kapak oldu.

Kaynak 90: <http://www.haberdokuz.com/2013/06/05/penguen-ve-girgirdan-gezi-parki>

Kaynak 91: <http://yogadivya.net/galeri/direnis-anekdolari/>

Resim 90: Penguen Dergisi, (6 Haziran 2013, Sayı: 2013/23, Nr: 550)

Resim 91: "Ey Özgürlük"

Aynı zamanda, 1 Mayıs afişlerinde yıllardır kullanılan mücadeleyi direnişini simgeleyen Taksim' le de bir derece özdeşleşmiş yumruk motifi sık sık kullanıldı.

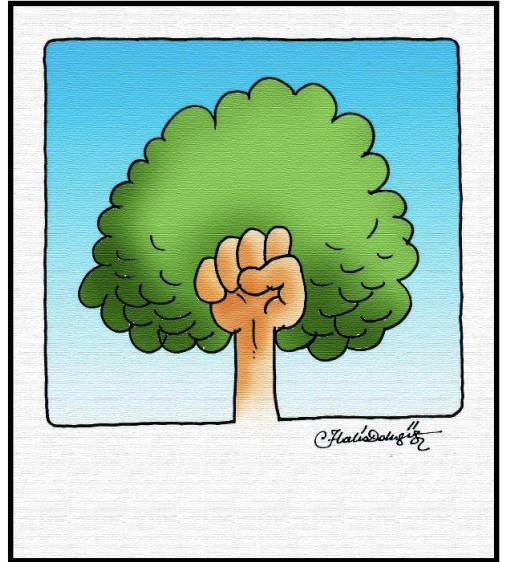
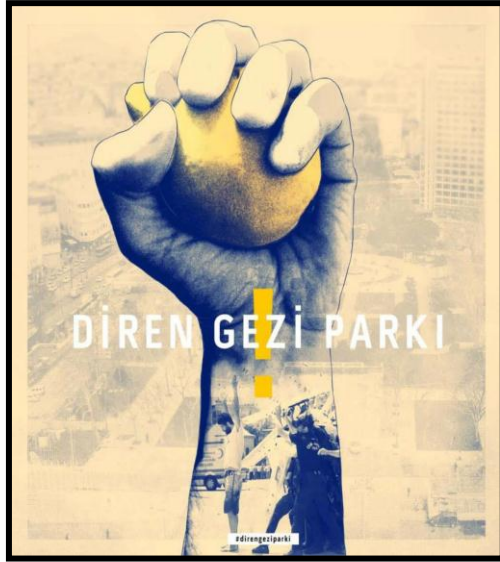

Kaynak 92: <http://www.gardropkedisi.com/2013/06/direngezipark.html>

Kaynak 93: <https://initiativegrecqueaparis.wordpress.com/2013/06/02/solidaires-de-la-resistance-populaire-en-turquie/>

Resim 92: "Gezi'yi İşgal Et"

Resim 93: "Taksim'i İşgal Et"

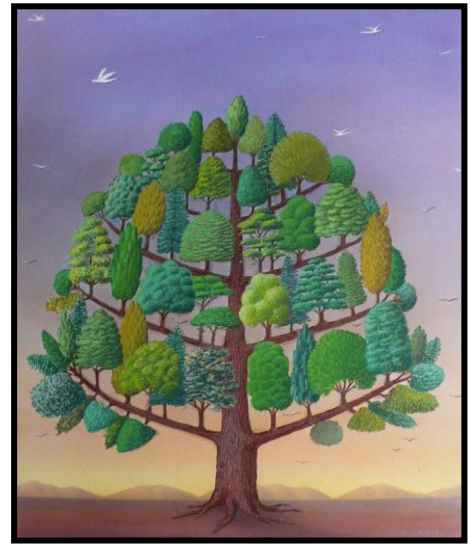
Kaynak 94: <https://artistsrevelation.wordpress.com/category/design/>

Kaynak 95: http://www.toonpool.com/cartoons/Occupy%20Gezi%20Istanbul_201787

Resim 94: "Biber Gazi"

Resim 95: Karikatür Halis Dokgöz

“Ağaç” bütün kültürlerde, ama özellikle Türklerde, hayatın simgesidir. Sümer tabletlerinde ağaç imgesi çok yaygındır. Türk mitolojisinde ağaç göğün direğidir. Osman Gazi, devletin geleceğini rüyasında bir ağaç olarak görmüştür. Atatürk ise bir ağaç kesilmesin diye köşkünü yerinden oynatacak kadar duyarlıdır. Gezi Parkı Eylemcileri için ağacı savunmak hayatı savunmak anlamına geliyordu ve onlar Gezi Parkı Direnişi’ni bir türlü anlayamayanların sorduğu ‘Her şey birkaç ağaç için miydi?’ sorusunu tasarımlarında ‘ağaç’ imgesini farklı şekillerde kullanarak yanıtlamaya çalıştılar.

Kaynak 96: <https://enisden.wordpress.com/2013/05/31/diren-gezi-parki/>

Kaynak 97: <http://cartooncolors.blogspot.fr/2013/07/karikaturlerle-gezi-park-yansmalar.html>

Resim 96: “Diren Gezi Parkı”, Halime Keskin

Resim 97: “Türkiye Demokrasi Ağacı”, Gürbüz Doğan Ekşioğlu

Kaynak 98: <http://hallice.com/type/image/>

Kaynak 99: <https://www.bobiler.org/etiket/agac>

Resim 98: “İnadına Özgürlük”, Haydar Ergülen

Resim 99: “Taksim Gezi Parkı'nda İki Ağaç”

Gezi Parkı Direnişinin unutulmaz imgelerinden bir başkası da “iyilerin dostu biber gazının düşmanı” sloganıyla Gezi Parkı’nda ortaya çıkan ve olayların olduğu her yerde protestocuların yardımına koşan Talcidman oldu. Süper kahramanlar gibi siyah kıyafetinin üstünde yeşil renk “Talcid” yazıyordu ve sırtındaki bidonda mide hastalıkları için kullanılan bazı ilaçların karışımı vardı.

Kaynak 100: <https://www.technopat.net/sosyal/blog-i%C3%A7erik/talcidman.652/>

Kaynak 101: <https://www.behance.net/gallery/9382763/GEZ-PARKI>

Resim 100: “Bir halk kahramanı”

Resim 101: “Talcidman”, Serkan Kuçukahmetler

Foto muhabirleri Gezi Parkı Direnişi süresince birbirinden güçlü fotoğraflar çekti. Bu direniş için Cumhuriyet tarihinin en fazla fotoğraf üretilen toplumsal olayı oldu diyebiliriz. Fotoğrafların birçoğunda gaz, su sıkma, atılan taşlar, barikatlar, yaralılar kısacası fiziksel çatışma vardı. Görsellerin güçlü ama gittikçe tekdüzeleştiği bu süreçte, Akşam Gazetesi foto muhabiri Uygur Taylan’dan sarsıcı bir “duygusal çatışma” fotoğrafı geldi. Gezi Eylemleri sırasında ilginç protesto eylemleri yapılmıştı. Bunlardan birinde de protestocular, kayıplarını anmak için 22 Haziran’da ellerinde karanfillerle Taksim’e gelmişlerdi. Bir eylemci, güvenlik barikatına yaklaşarak elindeki karanfili çevik kuvvet mensubu bir polise vermek istemiş fakat polis değil karanfili almamış ve bakışlarını kaçırmıştı. Bu görüntüdeki karanfil imgesi tüm etkileyciliğiyle hafızalara kazındı.

Kaynak 102: <http://sozcu.com.tr/2014/gundem/62-fotografcinin-gozunden-gezi-521229/>
Resim 102: “Karanfile Bakamamak”

Gezi Parkı'nın Talimhane çıkışı tarafında, Cumhuriyet Caddesi'nin Taksim girişinde Haziran'ın ikinci haftasonu bir iş makinesi pembeye boyandı. Gezi Parkı direnişinde bulunan bir grup insan, bu iş makinesini boyayarak şiddetsiz bir eylem çağrısında bulunmak istemişti. Böylece pembeye boyanan bu iş makinesi eylemin barışçıl imgelerinden biri haline geldi.

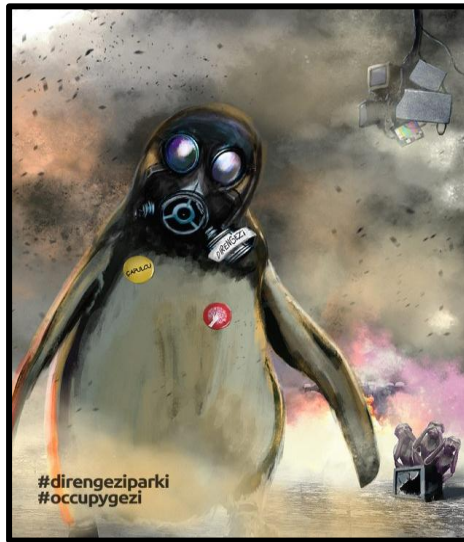
Kaynak 103: <http://www.bantmag.com/dergi/21/>
Resim 103: “Pembeye boyanan iş makinesi”

Kaynak 104: <http://www.bantmag.com/dergi/21/>

Resim 104: Pembe iş makinesi çizimi, Asuman Tanyaş

Eskiden sadece olağan dışı kazalarda kullanıldığı sanılan gaz maskeleri, Gezi Parkı Direnişi sırasında direnişçiler tarafından üzerlerine sıkılan biber gazından korunmak için kullanılmaya başlandı. Bunun sonucunda, gaz maskesi direnişin en sık kullanılan imgelerinden biri haline geldi. Çizimler direnişin fotoğraf karelerinden büyük ölçüde yararlanıyor, çeşitli imgeleri bilgisayar manipülasyonu kullanarak ya da doğrudan çizerek alıntılıyordu. Bir kuğuya takılan maske Ankara Kuğulu Park'ı, bir penguene takılan maske medyanın sansürüne direnişi simgeliyordu.

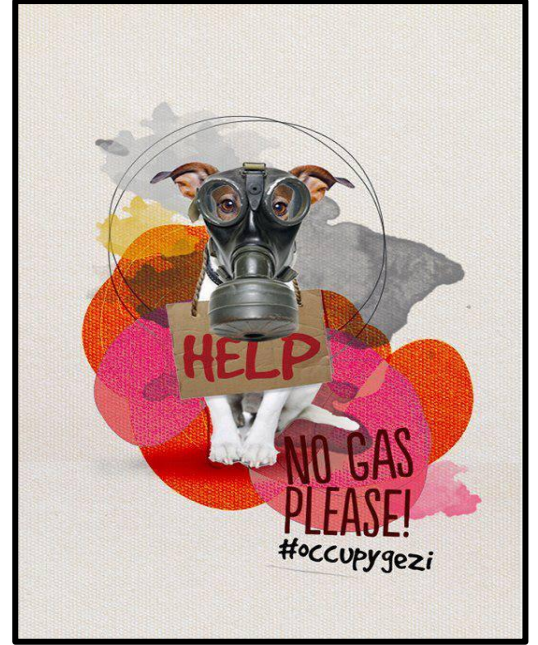

Kaynak 105: <http://w-hc.deviantart.com/art/occupygezi-direngeziparki-376046398>

Kaynak 106: <http://www.blogankara.com/tag/diren-ankara/>

Resim 105: “Gaz maskeli penguin”

Resim 106: “Diren Ankara”, Erkan Kaya

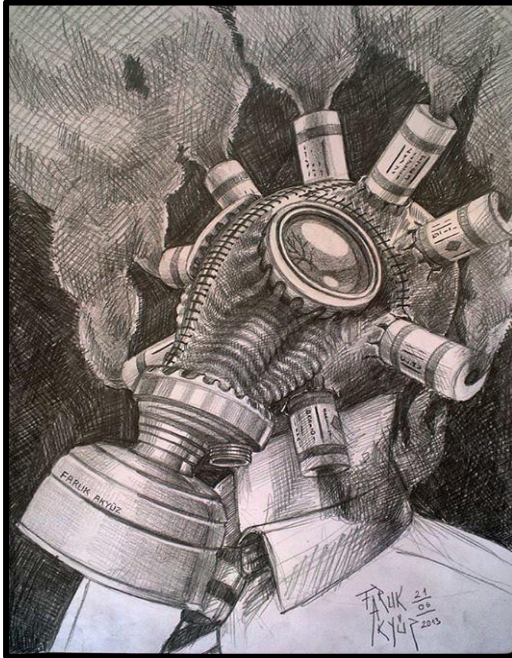
Kaynak 107: <http://www.ethemonur.com/103204/1624868/illustration/occupyturkey>

Kaynak 108: <http://selmanhosgor.tumblr.com/post/53839864492/no-gas-please-selman-hosgor>

Resim 107: Tempo Gezi Sanatı kapağı, Ethem Onur Bilgiç

Resim 108: “Gaz Almayayım Lütfen”, Selman Hoşgör

Taksim’deki Gezi Parkı’nda başlayan ve yurt geneline yayılan protesto eylemlerinde yoğun biçimde kullanılan biber gazı, Gezi Parkı Direnişinin vazgeçilmez imgeleri arasında yerini aldı. Biber gazı figürü birçok illustrasyonun odak simgesi olarak birçok poster ve duvar resminde kullanıldı.

Kaynak 109: <http://farukakyuz.deviantart.com/art/TURKEY-2013-379897089>

Kaynak 110: <http://www.suskumru.com/gezi-parki-illustrasyonlari/>

Resim 109: “Türkiye 2013”, Faruk Akyüz

Resim 110: “Gaz”, Sedat Gever

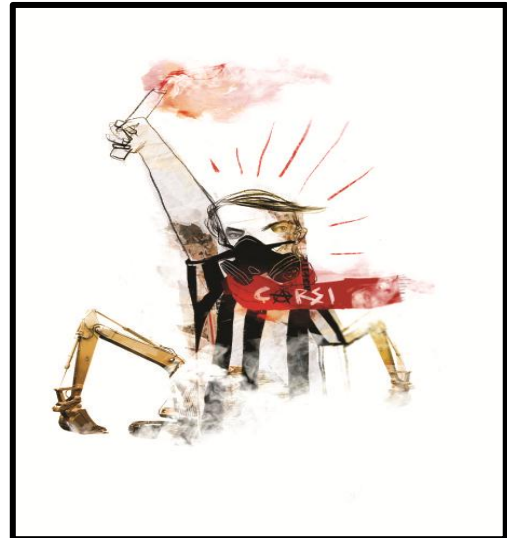

Kaynak 111-112: <http://www.inanilmaz.net/gezi-olaylarini-anlatan-en-guzel-illustrasyonlar.htm>

Resim 111: “Biber Gazı 1”, Tolga Görgün

Resim 112: “Biber Gazı 2”,

Gittikçe büyüyen ve kalabalıklaşan gösteriler yeni grupları da ortaya çıkardı. Seslerini tribün dışında toplumsal olaylarda da duyduğumuz Beşiktaş Spor Kulübü'nün taraftar grubu “Çarşı”, bu gösterilerin her hangi bir siyasi ideolojiye bağlı olmadan ortaya çıkan en popüler ismi oldu. Onlar sayesinde tüm tribün grupları birleşerek “İstanbul United”ı oluşturdu ve omuz omuza ortak tezahüratlarla protestolara katıldılar. Mevcut otorite ve düzeni sorgulayıcı pankart ve sloganlarıyla birçok kişiye ilham veren “Çarşı” grubunun imgeleri Gezi Parkı Direnişi'nin de imgeleri arasında yerini aldı.

Kaynak 113: <http://cartooncolors.blogspot.fr/2014/12/cars-carsya.html>

Kaynak 114: <http://sabitfikir.com/soylesi/carsi-super-reklamimiz-oldu>

Resim 113: “Kara Kartal”,

Resim 114: “Çarşı”, Sedat Girgin

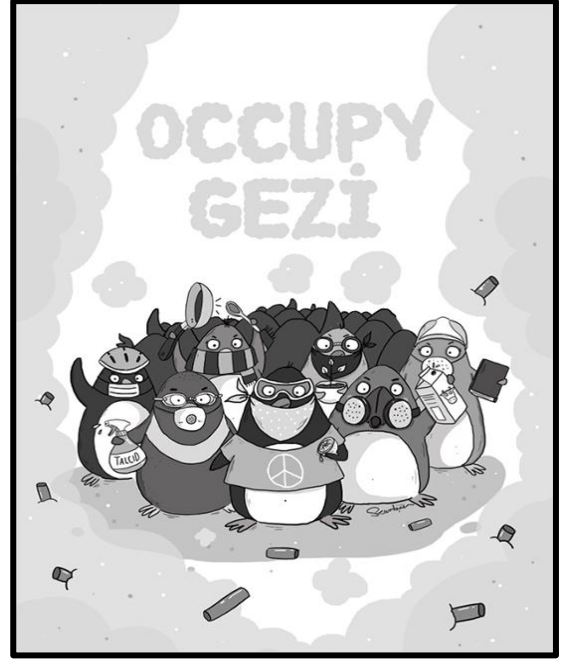
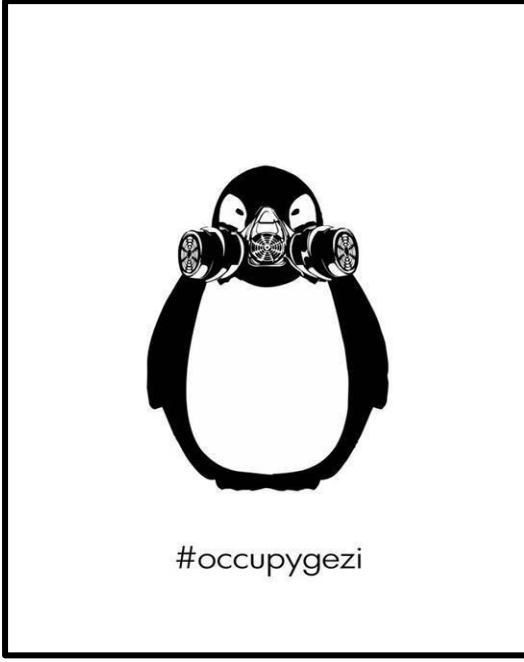

Kaynak 115: <http://listelist.com/gezi-parki-istanbul-united-fotograf-ve-afisleri/>
Resim 115: “Istanbul United”, Ertaş Altınöz

Medya olayları yansıtmadığı ve taraflı yayın yaptığı için sosyal medyada büyük tepki topladı. Gelişmeleri internet üzerinden takip eden yurttaşlar, yemek ya da belgesel programı yayımlayan haber kanallarına tepki gösterdi. CNN Turk'ün eylemler sırasında yayınladığı penguenler belgeseli direnişçilere ilham oldu. Sonrasında, belgeseldeki ‘penguen’ imgesi basın eleştirisi için sıkça kullanılmaya başlandı.

Kaynak 116: <http://www.pinterest.com/pin/161074124145928279/>
Kaynak 117: <http://geziparkigunceleri.tumblr.com/>
Resim 116: “Çapulcu Penguenler ve Ağacları”
Resim 117: “Diren Antartika ”

Kaynak 118: <http://onedio.com/haber/gezi-yi-anlatan-en-guzel-illustasyonlar-124080>

Kaynak 119: <https://www.behance.net/gallery/9249819/penguenoccupygezi>

Resim 118: “Direnişçi Penguen”, Gokhan Karakoc

Resim 119: “Gezi’yi İşgal Et Penguenleri”, Sernur Isik

Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı (TOMA), Gezi Parkı Direniş sürecine damgasını vurdu, adının anılmadığı, onsuz geçirilen bir gün olmadı. TOMA’lar, Gezi direnişinin, ağaçların ve ağaçları savunanların karşısındaki en simgesel objeydi. Dolayısıyla, ‘TOMA’ imgesi Gezi Parkı Direniş’ine destek vermek için tasarlanan ürünlerin birçoğunda kullanıldı.

Kaynak 120: <http://www.suskumru.com/gezi-parki-illustasyonlari/>

Resim 120: “Diren Gezi Lego”

Kaynak 121: <http://www.gazeteport.com.tr/haber/137632/sosyal-medyanin-son-bombasi>

Resim 121: "İstanbul Toma'sını Seçiyor"

Türkiye genelindeki protesto ve yürüyüşler sırasında, evlerinden destek vermek isteyen insanlar ışıklarını yakıp söndürerek ve tencere gibi eşyalara vurarak, arabalarındaki insanlar kornalara basarak eyleme katıldı. Başbakan bu konuyla ilgili olarak "Tencere tava hep aynı hava. Bunlar geçmişte de oldu." dedi. Müzisyen Fazıl Say da bu eyleme sahne aldığı konserde tencere çalarak destek verdi. Böylece 'tencere tava' imgesi, Başbakan Erdoğan'ın açıklamalarına, hükümete, taraflı medyaya, polisin orantısız müdahalesine karşı tepkilerin bir temsili olarak tasarımlarda baş göstermeye başladı.

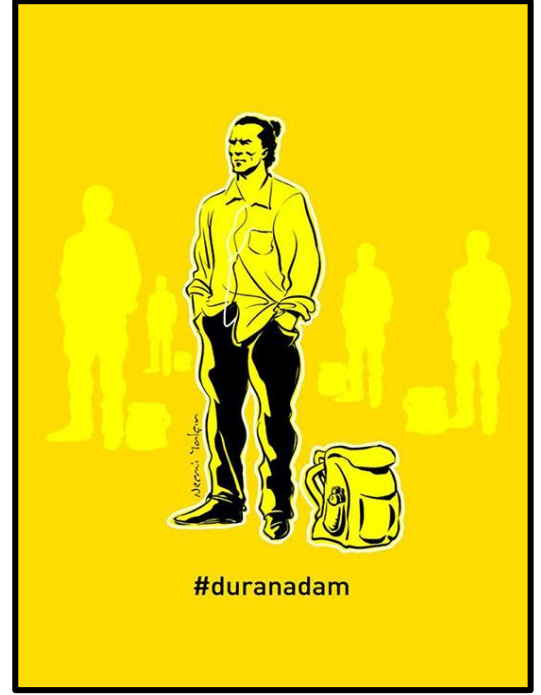
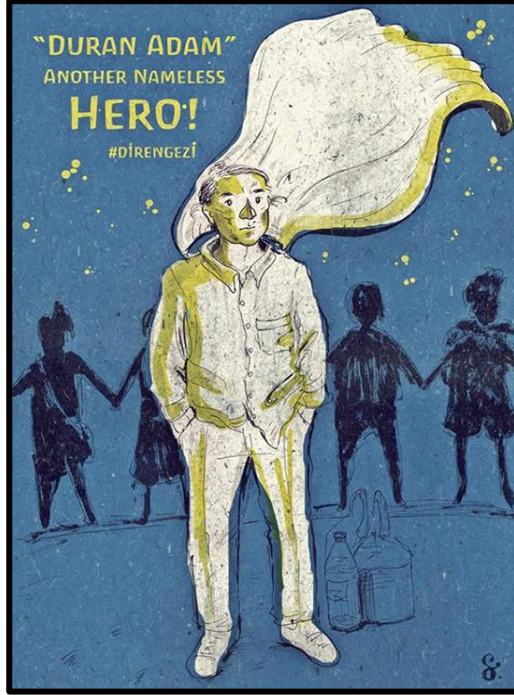
Kaynak 122: <http://everywheretaksim.net/tr/posterler/?nggpage=5>

Kaynak 123: <https://www.behance.net/gallery/9219225/occupygezi>

Resim 122: "Tencere Tava 1" Cavit İşçi

Resim 123: "Tencere Tava 2", Mert Tugen

Duran adam, tüm eylemler bitip sakinleştğinde sivil itaatsizliği farklı bir boyuta taşıdı.Yaptığı duruşla dünyada ses getiren 34 yaşındaki koreograf Erdem Gündüz, sessizce, hiç kıpırdamadan saatlerce ayakta durarak yeni bir protesto biçimine öncülük etti. Gündüz'ün başlattığı gösteri önce Türkiye'ye yayıldı. Ardından da 'Duran Adam' imgesi birçok görsel üründe, dayanışma göstergesi olarak kullanılanmaya başlandı.

Kaynak 124: <https://www.behance.net/gallery/9360451/Duran-Adam-Standing-Man>

Kaynak 125: <http://roarmag.org/2014/01/nietzsche-gezi-power-art/>

Resim 124: "Duran Adam 1", Dilem Serbest

Resim 125: "Duran Adam 2", Necmi Yalçın

Guy Fawkes, bundan 408 yıl önce idam edilmiş bir askerdir. Fawkes, 5 Kasım 1605'teki 'Barut Komplosu'nda, Britanya Parlamento Binasını havaya uçurmakla görevliydi. Eylem öncesi yakalanan ve ağır işkencelerden geçirilen Fawkes "vatan hainliği" hükmüyle 1 Ocak 1606'da sarayın karşısında asılarak idam edildi. Eylemin başarısızlığa uğraması her yıl 5 Kasım'da "Guy Fawkes Gecesi" olarak Britanya sokaklarında kutlandı. Kimileri Guy Fawkes'ın Katolik monarşi isteyen bir aktivist kimileri ise anarşist olduğunu söyledi.

Guy Fawkes, günümüzdeki popülerliğinin büyük bölümünü 2005 yılında Wachowski Kardeşler'in yapımcılığını yaptığı "V for Vendetta" filmiyle sağlamıştır. James McTeigue'in yönettiği ve Natalie Portman ile Hugo Weaving'in başrolünde yer aldığı film aslında Alan Moore'un yazıp David Lloyd'un çizdiği aynı isimli çizgi romandan beyaz perdeye uyarlanmıştır.

Geleceğin İngiltere'sinde geçen filmde terör olaylarında büyük kayıplar verdikten sonra kurtuluşu baskıcı bir yönetimde bulan İngiliz halkının uyanış öyküsü anlatılmaktadır. Başlayan direniş küçük bir kızın polisler tarafından öldürülmesi, binlerce kişinin sokağa dökülmesiyle devam ediyor. 5 Kasım'da, Fawkes'ın yakalandığı gün, onun maskesini takmış binlerce insan parlamento binasının havaya uçurulmasına tanık oluyor.

Kaynak 126: http://tr.wikipedia.org/wiki/V_for_Vendetta_%28film%29

Kaynak 127: http://www.allposters.com.br/-sp/V-de-Vinganca-posters_i8708195_.htm

Resim 126: "Guy Fawkes", David Lloyd

Resim 127: "V For Vendetta" film poster

Filmde V'nin yüzü hiç görülmez, yüzünde devamlı maskesi vardır. Filmdeki maske bir "Guy Fawkes maskesi" olarak tabir edilmiştir fakat aslında David Lloyd 'V for Vendetta'yı çizerken yakınlarında hiç "Guy Fawkes maskesi" bulamadığı için yeni bir maske tasarlamıştır.

Kaynak 128: <http://memepix.com/Ijrpc>

Kaynak 129: <http://www.fotokritik.com/3113530/baris>

Resim 128: Gezi Parkı protestoları sırasında akordeon çalan "Guy Fawkes maske"li eylemci

Resim 129: Gezi Parkı eylemlerine destek vermeye giden "Guy Fawkes maske"li çift

Guy Fawkes, bugün popüler ve protest kültürünün önemli bir ögesi haline geldi. V for Vendetta filminin kitleleri etkilemesi sonrasında, dünyadaki bütün hükümet ve sistem karşıtı protestolarda "Guy Fawkes maskesi" kullanılmaya başlandı ve maske direnişlerin yüzü oldu. Gezi Parkı Direnişi sürecinde de "Guy Fawkes maskesi" başkaldırının en güçlü imgelerinden biriydi.

Kaynak 130: <http://aykiriakademi.com/haber/haber-goster/202--fikirler-kursun-gecirmez-.html>

Resim 130: "Guy Fawkes maske"li gençler, Bülent Özalp

3. BÖLÜM

SİVİL İTAATSİZLİK VE MİZAH

3.1. Mizah Nedir?

Mizah, insanların doğasında olan eğlenme ve gülme ihtiyacını sanatsal biçimde gideren kimi zaman ağır eleştirileri de içinde barındıran sanat dalıdır. Çok çeşitli tanımlamalara sahip olan mizah temelde insanları güldüren resim, yazı ve görsel ürünlerden oluşan eğlence materyalleridir. Mizahın ne olduğu ile ilgili çalışmalar yapan filozof ve bilim adamları “gülmenin sanatlı biçimi” olarak ortak bir tanımlamaya karar vermişlerdir. Çeşitli dönemlerde de mizahın ne olduğu konusuna inilmeye çalışılmış ve araştırmalar yapılmıştır.

Mizah; bir kimsenin durumu, karakteri, yönelimi, eğilimi, düzeni, dengesi, ruhsal durumu, zekâsı ve akıl durumunu, yerli ya da yersiz istekleri, düş ve kuruntuları, gülünç, olan bir şeyi görebilme, algılayabilme ve anlatma yeteneğidir.

Mizah, hayatın güldürücü yönünü ortaya çıkaran sanat türüdür. İnsanı gülmeye sevk eden resim, karikatür, konuşma ve yazı sanatıdır. Mizah eserleri sadece şaka, güldürme maksadıyla söylenip, yazılıp, çizildiği gibi belli fikirleri ifade etmek için de ortaya konulabilir.

3.2. Mizahın İşlevleri

Mizah toplumsal bir olgudur ve gündelik hayatta çeşitli durumlara karşılık gelmiştir. Mizahın işlevleri üç başlık altında ele alınacaktır:

- 1) Mizahın eğlendirici-rahatlatici işlevi
- 2) Mizahın fark ettirici işlevi
- 3) Mizahın muhalefet işlevi

3.2.1. Mizahın eğlendirici-rahatlattıcı işlevi

İlk çağdan bu yana mizah yoluyla eğlenme hep var olmuştur. İlkel insanların yaşamı, güçlüklerine rağmen sürekli koşuşturma ve endişe içinde geçmez; bu insanlar da eğlenmeyi ve dinlenmeyi bilirler ve olaylara güçlü bir mizah duygusuyla yaklaşıp kendi dertlerini alaycı bir bakış açısıyla dile getirirlerdi. Mithlere eğlendirici bir hava katmak, yaşamın dramatik yanlarını hafife almak alışkanlığına bu kültürlerde sık rastlanmaktadır.⁵⁴

Günlük hayatın yoğun ve yorucu temposunda sınırları yıpratıp birçok olayla karşılaşmak hayatı daha çekilmez kılmaktadır. Küçük bir gülümseme bile günün geride kalan kısmının güzelleşmesi, günün yorucu ve sıkıcı geçen kısmının çabuk unutulması veya zorluklara dayanmanın kolaylaşmasında etkili olmuştur. Mizah, bir bakıma hayata karşı direnme gücüdür.

Kant'ın öğrencisi Alman filozof Schopenhauer mizahın eğlendirici yönü için şu sözleri söylemektedir:

“ Trajedinin eğilimi ve son amacı, bizi; razı olmaya yöneltmek, yaşama iradesini olumsuz etkilemek olduğu halde, komedi bunun tam tersine, yaşamaya yöneltir ve yüreklendirir bizi. Gerçi komedinin de, bütün öteki hayat tasvirleri gibi, gözlerimizin önüne bir yığın acıyı ve kötülüğü serdiği doğrudur. Ama komedi, bütün bunları geçici kötülükler gibi gösterir bize. Sonunda hepsinin neşe ile biten şeyler olduğunu, her zaman galibiyet kazanan umutlar gibi görülmeleri gerektiğini anlatır. Bundan başka, hayatın sayısız terslikleri arasında sadece gülünebilecek ve neşelenmeye yol açacak

⁵⁴ Pierre Clastres, Devlete Karşı Toplum, Çeviri: Mehmet Sert & M. Nedim Demirtaş, 1991, s. 107.

yanları seçer. Böylece, koşullar ne olursa olsun, sevincimizi ve iyimserliğimizi sağlamak ister. Bütün olarak ele alındığı zaman, hayatın çok iyi olduğunu ve her şeyden önce, eğlenilecek garip bir yanı bulunduğunu ileri sürer.’’⁵⁵

3.2.2. Mizahın Fark Ettirici İşlevi

Mizahın ikinci işlevi, insanların gerçekleri fark etmesini sağlamak, gerçeğe ulaşmaları için onları düşündürmeye yönlendirmektir.

Günlük hayattaki çelişkileri, insanların ve kurumların bürünmek istedikleri kimlikle, gerçek kimlikleri arasındaki tutarsızlığı sergileyerek farkındalık yaratmaktadır. “ Eleştirel komedi genellikle bürokrasiye ve tutucu davranışlara karşıdır. Otoriteyi temsil eden kişilerle ilk önce yüksek sesle alay eder ve sıradan insan davranışlarına aykırı tutum ve düşüncelerini bir araya getirerek uyumsuzluğu ve dolayısıyla da komiği ortaya çıkarır.’’⁵⁶

Mizahın ana ögesi ciddiyete karşı oluşudur. Fakat her üretim biçimi ve onun getirdiği her ciddiyet biçimi, bir süre sonra yerini yeni bir üretim ve ciddiyet biçimine bırakmak zorundadır. Mizah tüm gerçeği olanca açıklığıyla gösterir. Andersen’in terzilerinin oyununa düşüp Çıplak Gezen Kral öyküsünde olduğu gibi çıkıp ortaya doğruyu söyleyiverir, bitenin bittiğini, eskiyenin eskidiğini, ölenin öldüğünü açığa vurur.⁵⁷

Mizah baskının ve baskıcının gücünü ve güçsüzlüğünü sergiler, yalanını açığa çıkarır, güvenini sarsar. Ciddiliğini ve ciddiliğe dayalı tılsımı etkisizleştirir.

⁵⁵ Arthur Schopenhauer, Aşkın Metafiziği Schopenhauer'in Felsefesi, Çeviren: Selahattin Hilav, Sosyal Yayınları, 1997, s. 64.

⁵⁶ Stephen Wagg, Come on Down? Popular Media Culture in Post-War, Routledge, Britain, 1992, s. 257.

⁵⁷ Bilal Arık, Değişen Toplum Değişen Karikatür, İstanbul, 1998, s. 65.

3.2.3 Mizahın Muhalefet İşlevi

Muhalefet işlevi, mizahın en önemli işlevlerindedir. İktidara, otoriteye, baskı kuruculara gülme yoluyla karşı gelmek ve onları gülünç duruma düşürmektir.

Totaliter rejimlerde bütünüyle, otoriter rejimlerde ise büyük ölçüde, insanlar, değil örgütlenebilme, grup bilinci taşıma, diğer toplumsal kesim ve gruplarla güç ilişkisine girme özelliklerine sahip olmak anlamında ‘’aktör’’, ‘’birey’’ bile olamazlar. Orada insanlar ancak dev ve tek bir yapının parçasıdır. Farklılığa izin verilmez. Rejim yeniden üretimini, büyük makinenin dişlilerini sürekli yağlayarak, yani kaçamakları engellemeye çalışarak sağlar. İnsanlar ise varlıklarını sürdürmek için ‘’kurnazlığa’’ başvururlar, kenardan köşeden idare ederler. Sonuçta mizah zayıfın güçlü karşısında bazen tek silahı, zayıflar arası dayanışma aracı olur. Kendisi gibi olanlarla dolaylı iletişim kurar. Bu araç bir ihtiyacı karşılar, savunma duygusuna cevap verir. Bu haliyle o toplumun her şeye rağmen yaşamasının koşullarından birini sağlar.⁵⁸

3.3. Gezi Parkı Direnişi ve Mizah

Halk için yararlı olan mizah, her doğup geliştiği yerde, kendisini doğup geliştiren ortamı yaratan iktidar güçlerinin en ağır baskılarıyla ezilmek, yok edilmek istenmiştir. Mizah güçsüzlerin ve ezilenlerin sesini ve tepkisini oluşturmaktadır. Mizah sayesinde en sert eleştiriler bile otoriteye, sertliğini hissettiren yumuşak bir dokunuş gibi görünmektedir.

Gezi Parkı eylemlerinde polisin uyguladığı orantısız güce karşı şiddet içermeyen bir direniş sergileyen göstericiler, süreç boyunca protestolarını son derece yaratıcı ve zeki esprileri ile güçlendirdiler. Şiddete mizah ile karşılık vermek eylemcilerin önceden tasarlamış oldukları bir strateji değil, tam tersi tümüyle doğal tepkileriydi.

⁵⁸ Ferhat Kentel, ‘‘Demokrasi, Kamuoyu Ve İletişime Dair’’, *Birikim Dergisi*, Sayı:30, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

Mizah, saçma ve birbiriyle uyumlu olmayan düşünce, olay ve durumların zihin tarafından keşfedildiği ve kişinin hoşça vakit geçirmesine katkıda bulunan her şey olarak tanımlanmaktadır. Cem Kaptanoğlu, mizahın anlam ile anlamsızlık arasındaki yarıktan beslendiğini ve görünen/gösterilen ile örtülü hakikat arasındaki mesafede filizlendiğini belirtmiştir.⁵⁹ Yarık ne kadar derin, mesafe ne kadar uzak ise iki kutup arasında boy gösteren gerilim de o kadar fazla olacaktır. Mizah bu gerilimin boşalmasına aracılık ederek gerçeği görünür kılma yollarından birisidir.

Çoğunlukla gülme ve mizahın birbirini tamamladığı ve birbirinin yerine kullanılabileceği ifade edilmesine rağmen ikisinin ayrı olaylar olduğu; mizahın bir zihin etkinliğinden çok zihinsel bir tavır olup, kişide birtakım anlama ve kavrama değişikliklerine yol açtığı; öte yandan gülmenin ise bir iletişim aracı olarak bedensel rahatlama ifadesi olduğu da belirtilmiştir. Gerek gülmenin gerekse mizahın özgürleştirici, endişe-korku giderici, birleştirici ve haz verici işlevleri vardır. Mizah, Gezi olaylarında temel iletişim yollarından biri haline gelmiştir. Keskin bir zekânın ürünü olduğunu her fırsatta belli eden mizahi dil, başta internet ve duvarlar olmak üzere bulduğu her yerde kendini göstermiştir. Örneğin, uluslararası bir kahve zincirinin duvarına “yaşasın tam bağımsız kuru kahveci Mehmet Efendi”, Garanti bankasının kapısına “hiçbir şey garanti değil”, kozmetik ürünleri satan bir mağazanın kepengine “biber gazı cildi güzelleştirir”, bir ayakkabı mağazasının camına “dar ayakkabı ile yaşama: hükümet istifa” diye yazarak ya da Tunalı Hilmi’yi Tomalı Hilmi’ye, Kızılay’ı Gazılay’a dönüştürerek ironik bir dille insanların mekânla ilişkisinin tekrar sorgulanmasına yol açmıştır. Direnişin olay olmasının en önemli yapıtaşlarından birisi olan ve kendinden önceki sivil-politik kalkışmalara benzemeyen içerik ve çizgisi ile tanımlanmış bu mizah dili, daha detaylı çözümlenmeyi çoktan hak etmiştir.

Hannah Arendt, “Otoritenin en büyük düşmanı itaatsizliktir. Onu sarsmanın en kesin yolu da şüphesiz kakkahadır” demiştir. Arendt’e göre otorite, baskıya gerek kalmaksızın itaat etmesi gerekenlerin, bunu sorgusuz

⁵⁹ Cem Kaptanoğlu, Psikososyal açıdan gezi direnişi. *Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni* 16(2), 2013, s. 1-5.

kabullenmeleri temeli üzerinden şekillenir. Otoriteyle alay eden doğası gereği mizah, bir itaatsizlik eylemidir ve gülen kişinin korku kaynağı olandan özgürleşmesini ve geçmişin baskıcı yükünden kurtulmasını sağlar.⁶⁰ Otoriteyle kurulan ilişkiyi bozuma uğratar ve yarattığı uyumsuzlukla yeni bir ilişki repertuarının kapılarını zorlar. Otoritenin sorgusuz kabullenilmesini talep ettiği ilişki ağında açtığı delikle yeni özgürlük alanları oluşturur.

Otoritenin mizahtan korkması boşuna değildir. Zira Bakhtin'in de işaret ettiği üzere mizah, tarihin hiçbir döneminde baskı aracı olarak değil, hep bir özgürlük silahı olarak kullanılmıştır. Mizahın yerleşik otoriteyi sarsıcı etkisinin farkında olan Platon ise devlete mizahın kontrol altına alınmasını sağlayacak kurallar geliştirmiştir.

Bencil, duyarsız olmakla ve bilgisayar başında bedenlerini uyuşturmakla eleştirilen gençler, Gezi olaylarında “Bu biber gazı bi harika dostum”; “Önce herşey gaz bulutuydu, sonra hayat başladı”; “Direndik içimizdeki ölü vatandaşı kürtaajla aldırık”; “Böyle bir dünyaya üç çocuk getirmek istiyorum” diyerek tekrar bedenlerine kavuşmanın özgürleştirici hazzını deneyimlemişlerdir.

Freud mizahın rüyalarda olduğu gibi bilinçdışıyla ilişkisine dikkat çekmiş, her ikisini de açıkca ifade edilemeyen, bastırılmış olanın dolaylı yolla anlatılmasının mekanizmaları olduğunu belirtmiştir.⁶¹ Bastırılan dürtü ve düşüncelerin kişide endişe yarattığı bilinmektedir. Mizah yoluyla zincirlerinden kurtulan düşünceler özgürleşerek endişenin azaltılmasına ve hem kişide hem de dinleyicide haz duygusunun gelişmesine yol açar. Endişede azalma ne kadar fazlaysa, alınan haz ve eğlence de o kadar fazla olur.

Mizahın da rüyaların temel düzeneklerinden olan yer değiştirme ve yoğunlaştırma ile açıklanabileceğini ileri sürer Freud. Gezi Parkı Direnişi bu düzeneklerin örtülü ya da açık bir şekilde kullanıldığı muhteşem örneklerle doludur. Ulusalçılar tarafından söylenen “Mustafa Kemal'in askerleriyiz”

⁶⁰ Artun Avcı, Toplumsal Eleştiri Söylemi Olarak Mizah ve Gülmece, Birikim dergisi Sayı 166

⁶¹ Sigmund Freud, *Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri*. çev. Emre Kapkın, Payel Yayınları İstanbul, 1996

sloganına karşı “Mustafa Keser’in askerleriyiz” cevabı da bu örneklerden biridir. Ama içlerinde bir duvar yazısı; “Kahrolsun bağızı şeyler”, tam da Freud’un mizah kuramının cisimleşmiş haline denk düşmektedir. Burada “bağızı şeyler” bastırılanların temsili olarak okunabilir. Bir başka ifadeyle, iktidar tarafından bastırılan veya sansürlenmiş düşüncelerin, davranışların tümüne yapılan itiraz, bu ifade ile yoğunlaştırılarak muhatabına iletilmekte, üstelikte bunu saldırmadan, kırıp dökmeden, eğlenerek yapmayı başarabilmektedir. Bundan dolayı, bu kadar çok sevilmesi, benimsenmesi de bu ana düşünce üzerinden bakıldığında gayet anlaşılır olmaktadır. Freud’a göre mizah, konusu olduğu durumun farklı yönlerden ele alınmasını sağlayarak, olumsuz duyguların değişmesine yol açar. Olumsuz duyguların değişmesiyle ortaya çıkan enerji haz ile sonuçlanır. “Korkma la, biziz halk”; “Huzur isyanda”; “Biberi bal eyledik meydanları dar eyledik”; “Tomayla 8 gündür beraberiz ciddi düşünüyoruz” örneklerinde olduğu gibi mizah bir tür savunma mekanizması olarak da ele alınabilir.

Mizah, olaylara farklı açılardan bakabilmemizi, korkunun azalmasını sağlayarak verili düzene itirazın kanallarını açar, var olan karşısında kendi gerçeğini yaratır ve yaşama karşı yeni bir bakış açısı getirerek bireylere özne olabilmenin imkânlarını sunar. Örneğin gaz eylemcileri korkutabilen bir şey değildir, çünkü onlar ‘sinek ilacı aracının arkasında koşmuş bir neslin’, ‘tüp kaçağını çakmak yakarak kontrol eden bir milletin’ üyeleridirler. Hayatlarının en anlamlı günlerini yaşattığı için Başbakanı iğneleyici teşekkürlerini sunmaktan da çekinmezler.

Mizah nihayetinde tek kişilik bir davranış değildir. Hep bir ötekine ihtiyaç duyar ve ötekiyle birlikte gülmek sınırları belirsizleştirir, ortaklık duygusunun gelişimine katkıda bulunarak ben’in bize dönüşmesini sağlar. Bireyler arası ya da grup içi iletişimin önünü açarak, sosyal bağları güçlendirir. Gelişmesine ön ayak olduğu ortak dil sayesinde karşılıklı saygıyı ve dayanışma duygularını pekiştirir. “Revolution Party tüm halkımız davetlidir (pilavlı)” ya da “Bunu okuyorsan direniş sensin” örneklerinde olduğu gibi kendilerini özneleşmeye davet eden olay karşısında, eylemcilerin hangi noktada ortaklaştıklarının sınırlarının çizilmesinde bu önermenin izlerini görebiliriz.

Başbakanın eylemciler için sarf ettiği “çapulcu” kelimesi, Gezi eylemcileri tarafından hemen benimsenerek, etrafında toplanılan ve kalabalıkları birleştiren bir kavrama dönüştürülmüştür. Bu kelimedenden türetilen “Chapulling” yüklemiyle de birçok slogan oluşturulmuş ve posterlerde, duvar yazılarında kullanılmıştır: “Everyday I’m chapulling”, “The art of chapulling: Introduction of Turkish sociology”, “Ç’nin açılımı açıklandı: Çapulcu”; “I chapul therefore I am”; “Chapulling is not just a word, it is a life style” .

Destek amacıyla yurdun dört bir tarafında yapılan dayanışma eylemlerinde geliştirilen ortak dilin yerel unsurlarla nasıl harmanlandığına ve özneleri birbirine nasıl yakınlaştırdığına eylemler boyunca tanık olunmuştur: “Direniş la Angara”, “İzmir’de tomaya tomat diyolar”; “Biz biber gazına da çiğdem deriz”; “Denizli direnip duru gari”.

Mizah aynı zamanda bir tür entelektüel oyundur. Eğlenmek, gülmek sadece araç olarak değil, bir amaç olarak da görülebilir. Freud’un ünlü “Bir puro, bazen sadece bir purodur” sözünde işaret ettiği üzere, mizah daha ulu ve dolaylı amaçlara hizmet etmeksizin sadece gülmek eğlenmek için de yapılabilir. Her durumda farklı etkilere ve sonuçlara yol açabilir mizah ama bu bazen sadece amaç olarak yapılabileceği gerçeğini değiştirmez.

Popüler kültürden yoğun olarak beslenen gençler için Taksim ve Gezi parkı birer oyun alanı, spreylere boyalar, oyun kalemleri, akıllı telefonlar ve hatta POMA oyuncakları olmuştu. Kendi kolektif hafızalarının ürünü olan yazılar, yol açtığı eğlenceli atmosfer ile direnişin misilleme havasının kırılmasında önemli katkılar sağlamıştır.

Gezi hadisesinde gerçeğin ortaya çıkmasında direnişin dilinin ve özellikle mizahın yaygın ve etkin biçimde kullanılmış olmasının katkısı kuşkusuzdur. Gezi Direnişinin gençleri, mizahı iktidarın kibirli ve saldırgan söyleminin görülmesini sağlayıp işlevsizleştiren, gülünç duruma düşüren etkin bir yöntem olarak kullandılar. Mizah sayesinde sadece sempati toplamakla kalmayıp, aynı zamanda iktidarı itibarsızlaştırarak, moral üstünlüğünün kaybolmasının ve hukuki konumlarının daha bir sorgulanabilir olmasının yolunu açtılar. “Bir kahkahanın eşlik etmediği her gerçeği sahte saymalıyız”

diyen Nietzsche'ye büyük bir destek verdiler ve ağızlarından çıkan her kelime ile daha da özgürleştiler.

Pek çok açıdan tarihte derin bir iz bırakacak olan Gezi Parkı Direnişinin destekçileri, belleklerimize keskin ve zekâ dolu mizahları ile birçok söz, yazı, ses ve imge işlediler.

SONUÇ

Türkiye'de daha önce de çok büyük toplumsal mücadeleler yaşandı ancak Gezi Parkı Direnişi türündeki bir hareketi daha önce hiçbir kuşak görmemiştir. Gezi Parkı Direnişi, daha önceki toplumsal hareketlerin bir tekrarı değildir, onlara benzeyen ve benzemeyen yönleri vardır. Kendine özgü özellikler taşıyan bu hareket, pek çok farklı toplumsal dinamiğe sahiptir, kendisinden önceki toplumsal hareketleri içinde barındırır ancak hem nitel hem de nicel olarak onlardan farklıdır.

Gezi Parkı Direnişinin yayılmasının en büyük sebebi, polisin orantısız güç kullanımı olmuştur. Biber gazları ve TOMA araçları, coplarla ve tazyikli sularla eylemcilere karşı şiddet yürüten polisin tavrı ve ardından başbakanın sert üslubu halkı sokaklara dökmüştür. Gelinen noktada Türkiye'nin bütün şehirleri kitlesel olarak bu harekete katılmıştır. Bu hareket artık Gezi Parkı Direnişinden çıkıp hükümete ve baskıya karşı bir direniş haline gelmiştir. Bir sivil itaatsizlik hareketi olarak tarihte yerini alan Gezi Parkı Direnişi, baskıcı bir iktidar düzeni anlayışına karşı bir tepki niteliğindedir. Tepkiler sadece Gezi Parkı yerine yapılmak istenen Topçu Kışlası'na değildir. Bunun yanında, iktidarın üç çocuk ısrarına, getirilmek istenen kürtaj ve alkol yasaklarına başkaldırır.

Postmodernizmin eleştirisi hedeflerinden biri modern toplumlardaki hiyerarşidir. Doğada kargaşanın hüküm sürdüğünü düşünen postmodernistler, toplumda herkes için geçerli olan kurallara, yöneten ve yönetilenler ayırımına karşı çıkarlar. Bundan yola çıkarak, son yıllarda meydana gelen kitlesel protestoların da postmodern tarza sahip olduğu söylenebilir. Gezi Parkı Direnişi de bunlardan biridir. Yöneticisi, kurumsal yapısı belli olmayan, kesin belirlenmiş fikirler sistemi, davranış ve faaliyet ilkeleri, hatta net amaçları olmayan bir harekettir. Dışarıdan bu tür hareketler öndersiz, kendiliğinden görünse de, aslında, eylemlerin örgütlenmesinde düzenin olması, itirazlar zincirinin çok kısa zamanda taraftar toplayarak yayılması ve diğer etkenler, süreçlerin denetim altında tutulduğunun ispatıdır. Ayrıca, Gezi Parkı Direnişi kayıtsız, bireyci, kendine özgü ama

tüm bireyciliğine rağmen dayanışmacı ve barışçıl yapısıyla da postmodern bir direniş olduğunu gözler önüne sermektedir. Direnişin kendine özgü olmasının en büyük nedenlerinden biri, Grafik Tasarımının Gezi Parkı Direnişinin başlamasında ve devam eden süreçte çok önemli bir role sahip olmasıdır.

Öncelikle, Gezi Parkı potestolarının ilk günlerinde polisin yakın mesafeden biber gazı sıktığı “kırmızılı kadın”ın fotoğrafı insanlar üzerinde çok büyük bir etki yaratmıştır ve direnişe çok büyük bir katılım sağlanmasına etki etmiştir. Grafik tasarım, insanları polisin orantısız güç kullanımı konusunda bilgilendirerek harekete geçmelerini sağlamıştır. Bu pek çok eylemci için önemli bir dönüm noktası olmuş ve asıl direniş bu katılımdan sonra başlamıştır. Taleplerin açıkça ve doğrudan eylemlerle dile getirildiği böyle bir dönemde, insanlar seslerinin yetmediği yere Grafik Tasarımının gücüyle ulaşmıştır.

Bu süreçte, hafızanın canlı tutulması ve taleplerin dile getirilmesinde Grafik Tasarım büyük rol üstlenmiştir. Direnişin en önemli özelliği, yıllardır insanların içinde birikmiş olan ve süregelen rahatsızlıklarının dışa vurumu olmasıdır. Bu dışavurum kendini eylemcilerin ellerindeki pankartlarda, duvarlardaki çizimlerde, posterlerde, afişlerde, rozetlerde ve çıkartmalarda göstermiştir. Kimi insanlar taleplerini Gezi Parkı’na gidip slogan atarak dile getirirken, tasarımcılar bunu Grafik Tasarım ürünleri hazırlayarak yapmıştır.

Gezi Parkı Direnişi’nde Grafik Tasarım direnme stratejisi olarak kullanılmıştır. Eylemciler tepkilerini tasarımlarıyla görünür kılmışlardır. Gezi Parkı Direnişine özgü imgeler içeren bir Grafik Tasarım dili oluşmuştur. Daha önce yaşanan direnişlerde kullanılan imgeler yinelenmiş ve bu imgeler Gezi Parkı Direnişi’nin özelliklerine göre uyarlanarak görsel ürünlerde kullanılmıştır.

Türkiye’nin yakın tarihinde meydana gelmiş olan ve birçok açıdan ilkleri barındıran Gezi Parkı Olayları, göstericilerin kullandıkları dil açısından da dikkat çekicidir. Özellikle sloganlar ve duvar yazıları şeklinde karşımıza çıkan bu farklı dil, olaylar esnasında da sıkça dile getirilmiş, pek çok köşe yazısına ve mizah dergisine de konu olmuştur. Önceki dönemlerdeki gösteri ve protestoların dillerine kıyasla Gezi’nin dili belirgin bir farklılık arz etmektedir.

Eylemler süresince mizah, iktidarın soğuk ve mesafeli dilini hayranlık uyandıracak bir zekâ ile tersyüz ederek direnişin en önemli silahı haline gelmiştir. Biber gazından korunmak için kullanılan gaz maskeleri, eylemleri görmezden gelen medya ve TOMA gibi tüm olumsuz imgeler, toplumsal bellekten beslenerek karikatürleştirilmiştir. Gezi Parkı'ndan başlayarak tüm ülkeye yayılan süreç, sadece hafızanın tazelenmesini değil, gündelik yaşamın tasarım yoluyla siyasal bir boyut kazanmasını da sağlamıştır. İktidarın sokaklardan izlerini silmeye çalıştığı tasarımlar, teknolojinin sağladığı olanaklarla, gelecek nesiller için önemli bir miras haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

Arendt, H. (2001). *Kamu Vicdanına Çağrı Sivil İtaatsizlik*. Yakup Coşar (çev.), 2. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Anbarlı, Ş. (2006). Baskıya Karşı Direnme ve Sivil İtaatsizlik (Türkiye Örneği). *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.211.

Arık, B. (1998). *Değişen Toplum Değişen Karikatür*, İstanbul

Avcı, A. ,Toplumsal Eleştiri Söylemi Olarak Mizah ve Gülmece, Birikim dergisi, Vol No.166,

Becer, E. (2002) *İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara: Dost Kitabevi,

Bertin, J. (1981).*Graphics and Graphic Information Processing*. New York: Walter de Gruyter

Buhler-Oppenheim. K. *Signs, Brands Marks*. (1971) Stuttgart: Hasting House

Bove, J. , Luneau, G. (2006). *Sivil İtaatsizliğe Çağrı*, Işık Ergüden (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları

Coşar, Y. “Kavram ve eylem olarak sivil itaatsizlik”, Varlık Dergisi, Vol No.1074 Sayı No: 2-7

Clastres, P. (1991).*Devlete Karşı Toplum*. Mehmet Sert & M. Nedim Demirtaş (çev.)

Dülgeroğlu, Y. “Sosyal İçerikli Grafik Tasarım I”, Grafik Tasarım Dergisi. Vol No. 04 Ocak, 2007, Sayı No: 70

Ergin, A., Cem, B. (2000). *Eğitimde İletişim*. Ankara: AnıYayıncılık

Eidenberger, H. (2004). A new perspective on visual information retrieval. SPIE Electronic Imaging Symposium, San Jose.

<http://www.ims.tuwien.ac.at/media/documents/publications/ei2004-vir.pdf> (26 Ekim 2014)

Erinç, S. (1998). Resmin eleştirisi üzerine, Ankara: Ütopya Yayınları

Fiske, J. (2003). *Key Concepts in Communication*. London & New York: Routledge

Freud, S. (1996). *Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri*. Emre Kapkın (çev.). İstanbul: Payel Yayınları

Gandhi, M. (t.y.) <http://tr.wikipedia.org>. (22 Kasım 2014)

Günay, D. V. (2002). *Göstergebilim Yazıları*. İstanbul: Multilingua.

Güriz, A. (1996). *Hukuk Felsefesi*, 4.Baskı,1996, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları

Icograda Tasarım Eğitimi Manifestosu, 27 Ekim 2000, Seul
Kapani, M. (1993). *Kamu Hürriyetleri*, 7. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları

Kaptanoğlu, C. (2013), Psikososyal açıdan gezi direnişi. Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni, Vol No.16(2), Sayfa No:1-5.

Ketenci, H. F., Bilgili, C. (2006). "Görsel İletişim & Grafik Tasarım". İstanbul: BetaBasım Yayın Dağıtım A.Ş., s. 255.

Kentel, F. (1991) "Demokrasi, Kamuoyu Ve İletişime Dair", Birikim Dergisi, Sayı:30, İletişim Yayınları, İstanbul

Kropotkin, P. "The Commune of Paris: II. How the Commune Failed to realize its true aim and yet set that aim before the world". Freedom Broşürü. Vol No.2, Londra:W. Reeves

Lauer, D. A, Pentak. S. (2007). *Design Basics*. USA: Thomson Learning Inc.

Nişancı, Ş. (2003). *Sivil İtaatsizlik*, İstanbul: Okumuş Adam Yayıncılık

Thoreau, H. (1999). *Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş*, Hakan Arslan (çev.), 2. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları

Ökçesiz, H. (1994). *Sivil İtaatsizlik*. İstanbul: Afa Yayınları.

Uran, P. (2006). "1960 Sonrası Türkiye’de Sivil İtaatsizlik Eylemleri”. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Vol No.1, Sayı No:134

" The Paris Commune " (t.y.) <http://flag.blackened.net/revolt/talks/paris.html> (17 Aralık 2014)

The Sydney Morning Herald, 12 Mayıs 1871, s.5.

Seymour, R.D., Ritz, J.M. , Cloghessy, F.A., (1987). Illinois: Exploring Communication, The Goodheart-Willcox Company Inc.

Usluata, A. *İletişim*. İstanbul: İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi Dizisi, s.11.

Programa ara veriyoruz, Marmara Üniversitesi Grafik Tasarım Bölümü, 2000, s. 32.

Russel, J.T., Lane, W. R. , Advertising procedure, s. 78.

Schopenhauer, A. (1997). *Aşkın Metafiziği Schopenhauer'in Felsefesi*. Selahattin Hilav (çev.). Sosyal Yayınları

The Struggle to Control Information. PBS. (t.y.)

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tankman/view/> (25 Aralık 2014)

Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*, İstanbul: İnkılap Kitabevi

Wagg, S. (1992). *Come on Down?: Popular Media Culture in Post-War, Britain*: Routledge

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI: Özge Dertdeğil

DOĞUM YERİ VE TARİHİ: İstanbul, 19.05.1979

MEDENİ HALİ: Bekâr

E-MAIL: dertdegil@hotmail.com

ADRES (EV): Eserkent Sitesi A8/4 Blok Kat: 6 Daire:25
Bahçelievler/İstanbul

ADRES (İŞ) : Türkoba Mahallesi Erguvan Sokak No:26 / K 34537
Tepekent – Büyükçekmece/ İstanbul

TELEFON

(EV/CEP): 0537 858 57 92

(İŞ): 0212 867 25 00

EĞİTİM DURUMU

1998 – 2002 İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü İngilizce Öğretmenliği

2014 - Yüksek Lisans(Tezli): İstanbul Arel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/ Grafik Tasarımı Bölümü

YABANCI DİL: İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

2005 – 2008 İstek Bilge Kağan Anadolu Lisesi

2008 - İstanbul Arel Üniversitesi Hazırlık Okulu